

**TÜRK YEREL YÖNETİMLERİ İLE AFGANİSTAN
YEREL YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL
AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Azizullah ARSARY

Kütahya-2024

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK YEREL YÖNETİMLERİ İLE AFGANİSTAN YEREL
YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL AÇIDAN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Danışman:
Prof. Dr. Feyzullah ÜNAL

Hazırlayan:
Azizullah ARSARY

Kütahya- 2024

Kabul ve Onay

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Kamu Yönetimi Ana bilim dalında, 202085321112 öğrenci numaralı, Azizullah ARSARY'nın hazırlamış olduğu “*TÜRK YEREL YÖNETİMLERİ İLE AFGANİSTAN YEREL YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI*” başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili tez savunma sınavı jüri tarafından yapılmış ve adayın tezinin OY BİRLİĞİ ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

04/09/2024

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Ret
Prof. Dr. Feyzullah ÜNAL (Danışman)		
Doç. Dr. Selami ERDOĞAN		
Doç. Dr. Altan Fahri GÜLERCİ		

Onay

Doç. Dr. Eray ACAR

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Türk Yerel Yönetimleri ile Afganistan Yerel Yönetimlerinin Yasal ve Yapısal Açıdan Karşılaştırılması ve Analizi*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmada doğrudan ve dolaylı olarak yaptığım her alıntıyı kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

04/09/2024

Azizullah ARSARY

Özgeçmiş

İlk ve orta öğrenimini İran'ın Gülistan ilinde Okulunda, lise eğitimini ise Afganistan Kunduz ilinde Şirkhan Lisesinde tamamlamıştır. 2015 yılında Salam Üniversitesinde Hukuk ve Siyaset Bilimleri Bölümünden mezun olarak, 2021 Dumlupınar Üniversitesinde Kamu Yönetimi Bölümünde yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

ÖZET

TÜRK YEREL YÖNETİMLERİ İLE AFGANİSTAN YEREL YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

ARSARY, Azizullah

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Feyzullah ÜNAL

Eylül, 2024, 103 sayfa

Yerel yönetim birimleri, temel olarak yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuşlardır. Bu birimler, zaman içerisinde bulundukları sosyo-ekonomik ve siyasi özelliklere şekillenmişlerdir. Bugün birçok ülkede yerel yönetim birimlerine yönelik hem yasal hem de yapısal düzenlemeler yapılarak bu birimlerin daha çok ön plana çıkarılması hedeflenmektedir. Birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de yerel yönetimlere yönelik önemli düzenlemeler yapılmakta ve özellikle 2000 yılından sonra Türk yerel yönetim birimlerin görev ve yetkileri artırılmıştır. Afganistan Devleti (resmi adıyla Afganistan İslam Cumhuriyeti) ise yerel yönetimlere yönelik çeşitli düzenlemeler gerçekleştirse de ülkenin yerel yönetim birimleri istenen düzeyde etkin olamamaktadır. Dolayısıyla Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri karşılaştırıldığında, Türkiye’deki yerel yönetim birimlerinin hem daha özerk hem de daha fazla yetkiye sahip oldukları görülmektedir. Bu çalışmanın amacı da Türk ve Afganistan yerel yönetimlerinin yasal ve yapısal açıdan karşılaştırılarak yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri getirmektir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan Yerel Yönetimleri, Özerklik, Türk Yerel Yönetimleri, Yerel Yönetimler, Yerelleşme.

ABSTRACT**LEGAL AND STRUCTURAL COMPARISON OF TURKISH LOCAL GOVERNMENTS AND AFGHANISTAN LOCAL GOVERNMENTS****ARSARY, Azizullah****Master Thesis, Department of Public Administration****Supervisor: Prof. Dr. Feyzullah ÜNAL****September, 2024, 103 pages**

Local government units are basically established to meet the common needs of the local people. These units have been shaped by the socio-economic and political characteristics in which they are located over time. Today, in many countries, it is aimed to bring these units to the forefront by making both legal and structural arrangements for local government units. As in many countries, important arrangements are being made for local governments in Turkey, and especially after 2000, the duties and authorities of Turkish local government units have been increased. Although the State of Afghanistan (officially known as the Islamic Republic of Afghanistan) has made various arrangements for local governments, the local government units of the country are not as effective as desired. Therefore, when Turkish local governments and Afghan local governments are compared, it is seen that local government units in Turkey are both more autonomous and have more authority. The aim of this study is to compare Turkish and Afghan local governments in terms of legal and structural aspects and to offer solutions to the problems experienced.

Keywords: Afghanistan Local Governments, Autonomy, Local Governments, Localization, Turkish Local Governments,

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve danışman hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren Prof. Dr. Feyzullah ÜNAL'a ve tez jürimde yer alan Doç. Dr. Selami ERDOĞAN ve Doç. Dr. Altan Fahri GÜLERCİ hocalarıma çok teşekkür ederim.

Teşekkürlerin az kalacağı diğer üniversite hocalarımdan da bana 2 yıllık üniversite hayatım boyunca kazandırdıkları her şey için ve beni gelecekte söz sahibi yapacak bilgilerle donattıkları için hepsine teker teker teşekkürlerimi sunuyorum ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen bu hayattaki en büyük şansım olan aileme sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL GÖRÜNÜMÜ

1.1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI	5
1.2. YEREL YÖNETİMLERİN TÜRLERİ: SİYASİ VE İDARİ AÇIDAN YEREL YÖNETİMLER.....	5
1.3. YEREL YÖNETİMLERİN VARLIK NEDENLERİ	7
1.4. YEREL YÖNETİMLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ	10
1.4.1. Tanzimat Dönemi Öncesi Yerel Yönetimler	10
1.4.2. Tanzimat Dönemi Sonrası Yerel Yönetimler	12
1.4.2.1. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Süreci	12
1.4.2.2. Belediyelerin Tarihsel Süreci.....	14
1.4.2.3. Köylerin Tarihsel Süreci	17
1.5. YEREL YÖNETİMLERİN KURUMSAL YAPISI	18
1.5.1. İl Özel İdareleri	19
1.5.1.1. İl Özel İdarelerinin Organları	19
1.5.1.1.1. Vali	19
1.5.1.1.2. İl Genel Meclisi	20
1.5.1.1.3. İl Encümeni	21
1.5.2. Belediye İdareleri.....	21
1.5.2.1. Belediye İdarelerinin Organları	22
1.5.2.1.1. Belediye Başkanı	22
1.5.2.1.2. Belediye Meclisi.....	22
1.5.2.1.3. Belediye Encümeni.....	23
1.5.2.2. Büyükşehir Belediyeleri	24
1.5.3. Köy İdareleri	25
1.5.3.1. Köy İdarelerinin Organları	25
1.5.3.1.1. Köy Muhtarı	25
1.5.3.1.2. Köy Derneği	26
1.5.3.1.3. Köy İhtiyar Meclisi.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

AFGANİSTAN'DA YEREL YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL GÖRÜNÜMÜ

2.1. AFGANİSTAN YEREL YÖNETİMLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	29
2.2. AFGANİSTAN'DA YEREL YÖNETİMLERİN GENEL YAPISI.....	33
2.2.1. Yerel Yönetimler	35
2.2.2. Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması	37
2.2.3. Yerel Yönetim Türleri.....	41
2.2.3.1. İl Yönetimleri.....	41
2.2.3.1.1. Vali	43
2.2.3.1.2. İl İdare Meclisi	45
2.2.3.1.3. İl Kalkınma Komitesi	47
2.2.3.1.4. İl Meclisi	47
2.2.3.2. İlçe Yönetimleri	48
2.2.3.2.1. Kaymakam	49
2.2.3.2.2. İlçe Meclisi.....	51
2.2.3.2.3. İlçe Yönetim Kurulu	53
2.2.3.3. Belediyeler.....	54
2.2.3.3.1. Belediye Başkanı	57
2.2.3.3.2. Belediye Meclisi.....	58
2.2.3.3.3. Belediye Yönetim Kurulu	61
2.2.3.4. Köyler	62
2.2.3.4.1. Köy Muhtarı	62
2.2.3.4.2. Köy Meclisi.....	63
2.2.3.4.3. Köy Kalkınma Meclisi.....	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YEREL YÖNETİMLERİ İLE AFGANİSTAN YEREL YÖNETİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ.....	67
3.2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	67
3.2.1. Tarihsel Süreçleri	67
3.2.2. Anayasal Statüleri	69
3.2.3. Yerel Yönetim Yapıları	70
3.2.4. İdari Özerklik	72
3.2.5. Mali Özerklik	73
3.2.6. Yerelleşme Süreçleri.....	74
3.2.7. Halkın Katılımı	75
3.2.8. Etnik Yapının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkileri.....	76
3.2.9. Genel Karşılaştırma.....	77

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	79
KAYNAKÇA.....	82
DİZİN	89

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa****Tablo 3.1:** Türk Yerel Yönetimleri ile Afganistan Yerel Yönetimlerinin

Karşılaştırması 78

KISALTMALAR

AAB	Afganistan Adalet Bakanlığı
AADB	Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi
ABD	Amerikan Birleşik Devletleri
AYYGB	Afganistan'ın Yerel Yönetiminin Genel Başkanı
GM	Gelişim Komitesi
İÖİ	İl Özel İdaresi
MD	Madde
STG	Sivil Toplum Kuruluşu
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
UN	Birleşmiş Milletler
vb.	ve benzerleri
vd.	ve devamı

TEZ METNİ

GİRİŞ

Yerel yönetim sistemi, bir ülkenin merkezi yönetimden bağımsız olarak, yerel düzeyde karar alma ve yönetim süreçlerinin yürütülmesini sağlayan önemli bir sistemdir. Her ülkenin yerel yönetim sistemi, tarih, kültürel, siyasi ve hukuki şartlarına göre şekillenmiştir. Bu sistemi bazı ülkeler başarılı bir şekilde yürütürken, bazı ülkeler iste bu sistemden henüz istenen düzeyde başarı elde edememiştir. Bu çalışmada da yerel yönetimler konusunda önemli bir başarı gösteren Türk yerel yönetimleri ile yerel yönetimler konusunda henüz istenen seviyede olamayan Afganistan yerel yönetimleri ele alınmaktadır.

Türk yerel yönetim birimleri, 1982 Anayasası ve bu birimlere yönelik hazırlanan yasal düzenlemelere göre faaliyetlerini yürütmektedir. Türkiye’de yerel yönetim birimleri, il özel idareleri, belediyeler ve köylerden oluşmaktadır. Bu birimler, yerel halk tarafından seçilen yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Türkiye’de yerel yönetimler özellikle yerel hizmetlerin başarılı bir şekilde sunulması, yerel kalkınmanın desteklenmesi ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi gibi konularda önemli rolleri üstlenmektedirler.

Afganistan'ın yerel yönetim birimleri ise ülkedeki siyasi, etnik ve dini çeşitlilik göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Afganistan'da yerel yönetimler, merkezi hükümetin yetki ve sorumluluklarını yerel düzeyde paylaşan önemli yerel birimlerden oluşmaktadır. Afganistan'da yerel yönetim birimleri, iller, ilçeler, belediyeler ve köyler gibi farklı düzeylerde örgütlenmektedirler.

Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri arasında önemli benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Her iki ülkede de yerel yönetimlerin yerel düzeyde karar alma yetkisine sahip olmaları ve yerel temsilcilerden oluşmaları önemli bir benzerlik olarak gösterilmektedir. İki ülkenin yerel yönetim biriminde benimsenen temel misyon, yerel hizmetler başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, yerel kalkınmanın sağlanması ve demokrasinin başarılı bir şekilde uygulanmasıdır.

Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri belli noktalarda benzerlikleri bulunsa da farklılıklar daha çok ağır basmaktadır. Nitekim özellikle seçim süreçleri, vergi kaynakları ve yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılımları gibi konularda önemli farklılıklar bulunmakta ve bu konuda Türkiye’nin daha başarılı olduğu bilinmektedir.

Türkiye’de ve Afganistan’da yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve iyileştirilmesi son derece önemli bir konudur. Bu konuda Türkiye’nin yerel yönetim deneyimleri, Afganistan’ın yerel yönetim sisteminin geliştirilmesine katkı sağlayabilecek bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetim sistemleri farklı yönleriyle karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırma genel olarak, yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk alanları, yönetim modelleri, seçim süreçleri, mali mekanizmaları ve hizmet sunumları gibi konuları içermektedir. Ayrıca, her iki ülkedeki yerel yönetimlerin demokratik ilkelerle uyumlu olup olmadığı ve yerel halkın katılımı ve temsiliyeti açısından nasıl bir sürecin yaşandığı gösterilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışma alanyazın (literatür taraması) yöntemiyle hazırlanmıştır. İki ülkenin yerel yönetimlerinin detaylı bir şekilde karşılaştırıldığı bu çalışmada, ortaya çıkan sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde “Türkiye’de Yerel Yönetimlerinin Yasal ve Yapısal Görünümü” ele alınmaktadır. Bu bölümde öncelikle yerel yönetim kavramı, yerel yönetim türleri ve yerel yönetimlerin varlık nedenleri üzerinde durulmaktadır. Ardından da yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi ele alınarak Tanzimat Dönemi öncesi yerel yönetimler ve Tanzimat Dönemi sonra yerel yönetimler hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra ise yerel yönetimlerin kurumsal yapısı ele alınarak il özel idarelerinin, belediyelerin ve köylerin organları üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde “Afganistan’da Yerel Yönetimlerinin Yasal ve Yapısal Görünümü” ele alınmaktadır. Bu bölümde öncelikle Afganistan yerel yönetimlerinin tarihsel gelişimi üzerinde durulmaktadır. Ardından Afganistan’da yerel yönetimlerinin genel yapısına değinilmekte ve bu çerçevede yerel yönetim sistemine, yerel yönetimlerin yeniden yapılanmasına ve yerel yönetim türleri olan il yönetimleri, ilçe yönetimleri, belediyeler ve köylerin kurumsal yapısı üzerinde ayrıntılı şekilde durulmaktadır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise “Türk Yerel Yönetimleri ile Afganistan Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırılması” ele alınmaktadır. Bu bölümde öncelikle araştırmanın amacı, önemi ve yöntemine değinilmektedir. Ardından araştırmanın bulguları olarak Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimlerinin

tarihsel süreçleri, anayasal statüleri, yerel yönetim yapıları, idari özerklikleri, mali özerklikleri, yerelleşme süreçleri, halkın katılımı, etnik yapının yerel yönetimler üzerindeki etkileri ve genel bir karşılaştırmaya yer verilmektedir. Sonuç kısmında ise iki ülkenin yerel yönetimlerine yönelik elde edilen bulgular çerçevesinde öneriler getirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL
GÖRÜNÜMÜ

1.1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI

Türkiye'deki yerel yönetimler, Anayasa ve buna bağlı yasalar tarafından belirlenen hukuki ve idari metinlerle düzenlenmektedir. Yerel yönetimler; bağımsızlık ve genel hukuki kişilik sahibi demokratik bir kurum olarak tanımlanır ve temel olarak yerel toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluştururlar. Yerel yönetimlerin karar alma, idari ve mali yetkileri, Anayasa ve ilgili yasalara dayalı olarak belirlenmekte ve bu yetkiler doğrudan seçilen kişiler tarafından yerine getirilmektedir (1982 Anayasası, m. 127). 1982 Anayasası, ayrıntılı bir şekilde yerel yönetimlerin, il özel idareleri, belediyeler ve köy idareleri gibi birimleri içeren bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir

Yerel yönetimler, *“devlet sınırları içinde yerleşmiş irili ufaklı insan topluluklarının (köy, kasaba, kent) ortak ve yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla belli bir hukuk düzeni içinde oluşturulmuş anayasal kuruluşlar”* olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile yerel yönetimler, *“belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il v.b) yaşayan yerel topluluğun bireylerine, bir arada yaşamaları nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacı ile kurulan, karar organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendi örgütsel yapısını kurabilen, merkez yönetimi ile ilişkilerinde idari özerklikten yararlanan kamu tüzel kişiler,”* (Ökmen, 2005, s. 20) şeklinde tanımlanmaktadır.

Günümüzde yerel yönetim kavramı ele alındığında, yerel toplum düzeni içerisinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılayan, onlar adına kamu mal ve hizmetlerini sağlayan, aynı zamanda belediyenin seçeceği organlar aracılığıyla yönetilen bir birim olarak ifade edilmektedir (Tekeli, 1983, s. 3).

Kısaca ifade etmek gerekirse yerel yönetimler, yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları yerel seçmenler tarafından belirlenen belli ölçüde özerk yapıda olan ve tüzel kişiliği bulunan birimlerdir.

1.2. YEREL YÖNETİMLERİN TÜRLERİ: SİYASİ VE İDARİ AÇIDAN YEREL YÖNETİMLER

Yerel yönetim mekanizması, yönetim bilimleri alanında iki farklı türe ayrılmaktadır. Bunlar, “Siyasi Yerinden Yönetim” ve “İdari Yerinden Yönetim” şeklinde adlandırılmaktadır (Keleş, 2009, s. 22-23).

Siyasi yerinden yönetim, siyasi gücün merkezi idare ve yerel idare arasında paylaşılması anlamına gelmektedir. Bu yönetim biçiminde, seçilmiş yerel yöneticilerin sayısı önemli bir göstergedir. Siyasi yerinden yönetimi benimseyen ülkeler genellikle federatif bir sistem ve federal devlet yapısını kullanmaktadır (Eryılmaz, 2018, s. 95)

Türkiye Cumhuriyeti devletinin 1982 Anayasasının 3. maddesinde, “Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür” ifadesi yer almaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye’de merkeziyetçi bir model benimsendiği ve toprak veya topluluklara yönelik çoklu egemenlik modelinin kabul edilmediği görülmektedir. Siyasi yerinden yönetim biçiminde, yerel yönetim birimlerine yasama, yürütme ve yargı konularında kısmi bağımsızlık verilmektedir. Siyasi yerinden yönetim anlayışı, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İsviçre gibi federatif sistemlerle yönetilen devletlerde görülmektedir (Sakınç, 2012, s. 21).

İdari yerinden yönetim ise yerel özelliklere sahip belirli kamu hizmetlerinin merkezi idare dışında kamu tüzel kişileri tarafından yerine getirilmesini sağlayan bir yerel yönetim türüdür. İdari yerinden yönetim sistemi, kamu tüzel kişilerine yerel çıkarları koruma veya yerel hizmetleri gerçekleştirme yetkisi verir (Görmez, 1997, s. 42). Yasama ve yargı yetkileri idari yerinden yönetim anlayışında merkezi idare tarafından yerine getirilirken, yürütme yetkisinin bazı yetkileri yerel yönetim birimleri tarafından yürütülür. İdari yerinden yönetim ilkesi, kuruluşların özerk bir statüye sahip olduğu, kendi mali bütçelerine sahip olduğu ve kendi organları tarafından yönetildiği anlamına gelir (Demir ve Karakütük, 2003, s. 68). Merkeziyetçi ülkelerin yerel yönetimleri, Fransa ve Türkiye gibi, idari yerinden yönetim anlayışına örnek olarak verilmektedir. İdari yerinden yönetimler, “Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim” ve “Yer Yönünden Yerinden Yönetim” olmak üzere iki alt türe ayrılır (Keleş, 2009, s. 23).

Hizmet yönünden yerinden yönetim, bazı kamu hizmetlerinin özerk kuruluşlar tarafından yerel yönetim birimlerinde yürütüldüğü fonksiyonel bir yerel yönetim birimidir. TRT, YÖK, TÜBİTAK, TODAİE, KİT’ler, İETT, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ziraat Bankası, Devlet Tiyatroları, Barolar, Ticaret ve Sanayi Odaları gibi kuruluşlar hizmet yönünden yerinden yönetim birimlerine örnektir (Gül, 2008, s. 99).

Yer yönünden yerinden yönetimler ise belirli bir coğrafi alanda yerel nitelikteki ihtiyaçları karşılamak amacıyla oluşturulan yerel yönetim birimlerini ifade etmektedir. Yer yönünden yerinden yönetim, yerel halk arasında birlik ve beraberlik duygusunun

siyasi anlamda gelişimine katkı sağlar. Bu birimler için yerel dayanışma anlayışı büyük önem taşımaktadır. Bu konu yasal düzenlemelere de yansımış olup, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. maddesinde “Herkes ikâmet ettiği beldenin hemşerisidir” ifadesiyle hemşerilik anlayışına önem verilmektedir (Gözler, 2008, s. 92).

Bu çalışmada idari yerinden yönetimlerin bir türü olan yer yönünden yerinden yönetimler ele alınmaktadır. Yer yönünden yerel yönetimlerin il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere üç önemli türü bulunmaktadır.

1.3. YEREL YÖNETİMLERİN VARLIK NEDENLERİ

Türkiye'de merkezi yönetimin kontrolünde olan bir yerel yönetim sistemi bulunmaktadır. Bu sistemde, merkezi hükümet yerel yönetimlerin kontrolünü ve yönetimini üstlenmektedir (Göktolga ve Ekici, 2016, s. 111). 1982 Anayasasının 127. maddesinde de belirtildiği gibi merkezi yönetim, yerel hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak yürütülmesi, yerel ihtiyaçların gerektiği şekilde karşılanması amacıyla kanunda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Kamu yararını korumak ve kamu görevinde birliği sağlamak. Ayrıca, yerel yönetimler arasında belirli kamu hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla Cumhurbaşkanının izniyle birliklerin kurulması, görev, yetkileri, kolluk ve mali işleri ile merkezi yönetimle ilişkileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere görevleriyle orantılı olarak gelir kaynağı sağlanmaktadır.

Yerel yönetimlerin ortaya çıkış nedeni, yerel hizmetlerin sağlanma ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçların karşılanmasındaki zorluklar ve merkezi yönetimlerin bu ihtiyaçları karşılayamaması, yerel yönetimlere olan gereksinimi ortaya çıkarmıştır. Teorik olarak, yerel yönetimlerin varoluş nedenleri tarihsel, sosyolojik, siyasi, idari ve sosyal faktörler olmak üzere çeşitli açılardan incelenmektedir (Görmez, 1997, s. 44).

Yerel yönetimler, halka en yakın hizmet birimleridir. Bu önemli özelliği sayesinde merkezi yönetimlere göre daha etkin hizmet sunabilme kapasiteleri bulunmaktadır. Yerel yönetimler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Doğrudan ve ekonomik bir şekilde hizmet sunma yetenekleri ve halkın katılımına olanak sağlamaları sayesinde (Nadaroğlu, 1998, s. 59) sahip oldukları önem her geçen daha da artmaktadır.

Günümüz koşullarında, yerel yönetimler idari açıdan toplumsal hizmetlerin ve ihtiyaçların daha düşük maliyetle yerine getirilmesini sağlarlar ve yerel toplumun doğrudan karar alma mekanizmalarına katılımını mümkün kılarlar. Hukuki, siyasi ve ekonomik ihtiyaçların yanı sıra yerel yönetimlerin varlık nedenini “geleneksel” bir motif ile açıklamakla da mümkündür.

Yerel yönetimler, yerel hizmetlerin yönetiminde etkin bir yöntem olarak görülürler. Çünkü organları o bölge halkı tarafından seçilmektedir. Yerel yönetimler, merkezi yönetimlerden yerel nitelikteki görevleri devralarak merkezi yönetimin yükünü hafifletmektedir. Bu durum, merkezi yönetimler için önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Yerel yönetimler, özerk yapıları sayesinde girişimci birimlerdir. Girişimcilik yeteneklerini kullanarak yeni hizmet yöntemleri geliştirebilmektedirler. Yerel yönetimler, demokratik değerlerin ve vatandaşlık duygularının gelişmesinde de etkilidirler. Siyasi eğitim, öncelikle yerel düzeyde başlar. Yerel yönetim organlarında görev alan politikacılar, genel politika için hazırlanırlar. Bu nedenle, yerel yönetimler bir tür siyaset okulu (Yavuz, 1983, s. 112) olarak görülmektedirler.

Güçlü bir merkezi yönetimin karşısında yerel yönetimler, denge mekanizması olarak görev yapabilir. Aşırı merkezileşmiş bir devletin risklerini azaltmada önemli bir rol oynayabilirler. Yerel yönetimler, yerel muhalefeti oluşturarak demokraside siyasi gücün tek bir merkezde toplanması yerine, idari birimler ve gruplar arasında denge sağlarlar.

Yerel yönetimlerin temel varlık nedeni, mahalli nitelikli hizmetlerin karşılanması ihtiyacıdır (Özdenkoş, 1999, s. 78). Merkezi yönetimlerin bu ihtiyaçları karşılamakta zorluk çekmesi, veya daha doğru bir ifadeyle karşılayamaması, yerel yönetimlerin önemini ortaya çıkarmıştır. Teorik açıdan incelendiğinde, yerel yönetimlerin varlık nedenleri tarihsel ve sosyolojik unsurlar bir kenara bırakılarak, siyasi, yönetsel ve sosyal nedenler olarak üç ana başlık altında ele alınmaktadır (Görmez, 1997, s. 44).

Yerel yönetimlerin varlık nedenlerinden biri siyasi nedenlerdir. Öncelikle, bir ülkede yerel yönetim mekanizmasının var olması, o ülkenin kendi siyasi birliğini sağlamış olmasıyla yakından ilgilidir. Tarihsel olarak bakıldığında, özellikle siyasi birliğini erken kurmuş bir ülkenin, örneğin Fransa'nın, yerel yönetim yapılanmasını geliştirdiği ve oluşturduğu görülmektedir. Buna karşılık, siyasi birliğini geç sağlamış bir devlet olan İtalya'nın köklü bir yerel yönetim anlayışının olmadığı da bu görüşü

desteklemektedir. İtalya'nın yerel yönetim geleneğinin oluşturulması, İtalya'nın siyasi birliğini sağladıktan sonra çıkarılan bir yasa ile mümkün kılınmış olup, siyasi varlık nedenlerinin bir göstergesidir (Keleş ve Yavuz, 1983, s. 33).

Yerel yönetimlerin varlık nedenlerinden bir diğeri yönetsel nedenlerdir. Bir ülkenin tüm kamu hizmetlerinin merkezi bir yapı tarafından yürütülmesi pek mümkün değildir. Bu açıdan bakıldığında, merkezi yönetim ve yerel yönetimin güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkmaktadır. Birinin zayıf yönleri, diğerrinin üstün niteliklerini oluşturur (Keleş, 2009, s. 25). Yerel nitelikteki hizmetlerin merkezi yapılar tarafından gerçekleştirilmemesi, yerel yönetimlerdeki “hizmette halka yakınlık (subsidiarite)” ilkesiyle gerekçelendirilmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, yerel yönetimler, merkezi idarenin kamu hizmetlerini gerçekleştirirken halka yeterli ölçüde hizmet sunamadığı gerekçesiyle ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlerin bir diğerr varlık nedeni de sosyal nedenlerdir. Bir ülkede yaşayan insanların bilgi düzeyleri, hayata bakış açıları, kültür seviyeleri ve devlet egemenliğine bakış açıları, yerel yönetimlerin kurulmasında ve gelişmesinde büyük önem taşır. Halkın karar mekanizmalarına katılımı ve yerel hizmetlere yönelik talebi, yerel yönetim birimlerinin oluşumunda etkili olmaktadır. Yerel yönetimlerin sosyal varlık nedenleri Türkiye üzerinden de açıklanabilir. Türkiye’de yerel yönetimler, toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan günlük yaşamın belirleyici unsuru olmuşlardır (Çukurçayır, 2010, s. 47).

Yönetsel nedenler ise tüm kamu hizmetlerinin merkezi bir yapı tarafından yürütülmesinin mümkün olmadığı gerçeğine dayanır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında güçlü ve zayıf yönler bulunmaktadır. Yerel nitelikteki hizmetlerin merkezi yapılar tarafından gerçekleştirilmemesi, hizmetlerin halka daha yakın ve etkili bir şekilde sunulabilmesi ilkesiyle açıklanır. Yerel yönetimler, merkezi idarenin halka yeterli hizmet sunamadığı durumlarda ortaya çıkmıştır.

Sosyal nedenler ise bir ülkede yaşayan insanların bilgi düzeyleri, kültürel yapıları ve devlete bakış açıları gibi faktörlerle ilişkilidir. Halkın karar mekanizmalarına katılımı ve yerel hizmetlere olan talebi, yerel yönetim birimlerinin kurulmasında etkili olmuştur. Türkiye örneğinde de yerel yönetimler, toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan günlük yaşamın belirleyici unsurları olmuşlardır.

Yerel yönetimlerin ortaya çıkış nedenleri ve varlık nedenleri genel olarak ifade edilen siyasi, yönetsel ve sosyal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimler,

yerel hizmetlerin etkin bir şekilde sunulmasını sağlar, demokratik katılımı teşvik eder, merkezi yönetimlerin yükünü hafifletir, girişimcilik yeteneğiyle yeni hizmetler geliştirir, siyasi eğitim sağlar ve denge mekanizması olarak işlev görür. Bu nedenle yerel yönetimler, toplumun ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynarlar (Sencer, 1986, s. 102).

1.4. YEREL YÖNETİMLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye'nin tarihinde yerel yönetimlerin zengin ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Tanzimat dönemine kadar, Türk tarihinde modern anlamda yerel yönetim geleneği bulunmadığı ileri sürülebilir. Batılı anlamda yerel yönetimlerin Türkiye’de kurulması ise 20. yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Yerel yönetimlerin Batı'daki ortaya çıkış tarihine göre henüz yeni sayılabilecek bu durum, farklı toplumsal yapılar ve tarihsel gerçekliklerden kaynaklanmaktadır. Ancak Tanzimat Reformları ve ülkenin modernleşme sürecine girmesiyle birlikte, birçok yeni yasa ve yönetsel düzenleme yapılmaya başlanmıştır (Tortop, 1994, s. 325).

Türkiye’de modern anlamda yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi Tanzimat Dönemi başladığı bilirse de Tanzimat Döneminden önce de yerel yönetimlerin görevlerini yerine getiren kurum ve kişiler bulunmaktaydı. Bu yüzden yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi “Tanzimat Dönemi Öncesi Yerel Yönetimler” ve “Tanzimat Dönemi Sonrası Yerel Yönetimler” şeklinde ele alınacaktır.

1.4.1. Tanzimat Dönemi Öncesi Yerel Yönetimler

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yerel yönetimlerin örgütlenmesi, Avrupa'nın üstünlüğünün kabul edilmesiyle başlayan askeri yenileşme hareketlerinin etkisiyle zamanla yönetsel ve toplumsal alana da yayılmıştır (www.sayistay.gov.tr, 2014). Bu bağlamda, modern anlamda yerel yönetim geleneğinin Tanzimat'ın ilanı ile ortaya çıkmaya başladığı söylenebilir. Ancak Selçuklu ve Osmanlı devletleri, âdem-i merkeziyetin bazı unsurlarını içermekteydi. Örneğin, Anadolu Selçuklu Devleti'nde vilayetler, yerinden yönetim anlayışıyla örgütlenmiş ve bu vilayetler tamamen özerk bir şekilde yönetilmiştir. Ancak vilayetlerin zamanla merkeze karşı bağımsız beyliklere dönüşmesi, Selçuklu Devleti'nin parçalanmasına yol açmıştır. Bu nedenle yerel yönetimden uzaklaşma eğilimi başlamış ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş

politikasıyla mutlakiyetçilik ve merkeziyetçilik kökleşmiş bir siyasal sistem oluşmaya başlamıştır (Arslan, 2002, s. 6).

Bazı tarihçiler Osmanlı İmparatorluğu'nda resmiyet kazanan yerel yönetim statüsünün, merkeziyetçilik sisteminin yerleşme ihtiyacı ve özellikle azınlık unsurlarının siyasal katılımını ve etnik haklarını elde etme çabalarının sonucunda dış devletlerin baskısıyla ortaya çıktığını ifade etmektedirler (Keles, 2012, s. 157).

Osmanlı İmparatorluğu'nda, yerel yönetimlerin yerine getirdiği hizmetler, ilk belediye teşkilatının kurulmasından önce klasik kurumlar tarafından sağlanıyordu. Ancak klasik kurumlar, merkezi hükümete karşı özerklikleri olmayan yapılar olarak faaliyet göstermekteydi. Yerel demokrasi anlayışı, diğer imparatorluklarda olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da tam olarak gelişmemiştir (Ortaylı, 1985, s. 185). Yerel halkın, yerel hizmetleri yerine getirecek kişi veya kurumları belirleme yetkisi bulunmuyordu. Bu sorumlular, halkın değil merkezi yönetim temsilcilerinin gözetimi altında veya onların denetimiyle geleneksel kurumlar tarafından icra ediliyordu (Şengül, 2010, s. 25).

Kadı, muhtesip, vakıf ve loncalar gibi sorumlular, yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde rol alıyordu. Her kadı, belirli bir kaza veya sancak bölgesine atanır ve o bölgelerdeki vilayetler, kasabalar, nahiyeler ve köylerde görevlerini yerine getirme sorumluluğu taşırdı. Kadılar, yargı görevlerinin yanı sıra şehrin yönetimi, asayiş, esnaf loncalarının denetimi, pazar yerlerinin kontrolü, fiyat denetimi, vakıfların denetimi, okul ve cami yönetimi, imar düzenlemesi, temizlik ve altyapısal tesislerin denetimi gibi geniş bir yelpazede görevleri üstlenmekteydi. Ancak 1836 yılında Evkaf Nazırlığının kurulmasından sonra kadılık tamamen yargı organı haline gelmiştir (Ünal, 2011, s. 243).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, şehir hizmetlerinin yürütülmesinde loncalara da önemli görevler verilmiştir. Loncalar, esnaf birliklerini hiyerarşik bir yapıda örgütlemişlerdir. Üyelerin mesleki etkinliklerini denetleme, üyeler arasındaki anlaşmazlıkları çözme ve halk ile hükümet arasında aracılık yapma gibi görevleri yerine getirmişlerdir (Ünal, 2011, s. 243). Osmanlı İmparatorluğu'nda yerel hizmetler, 19. yüzyılın ortalarına kadar loncalar tarafından yürütülmeye çalışılmış, daha sonra bu alanlarda reformun kaçınılmaz olduğu anlaşılmıştır. Bu anlamda, reform hareketleri 19. yüzyıl ile birlikte başlamıştır.

1.4.2. Tanzimat Dönemi Sonrası Yerel Yönetimler

Tanzimat Döneminden sonra hem il özel idareleri, hem belediyeler hem de köy birimlerine yönelik önemli yasal ve yapısal düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmanın temel amacı açısından tarihsel süreçleri ayrıntılı şekilde alınmaktadır.

1.4.2.1. İl Özel İdarelerinin Tarihsel Süreci

İl özel idareleri, yerel yönetim birimleri olarak yaklaşık 140 yıllık bir geçmişe sahiptir. İlk olarak 1864 yılında Osmanlı Devleti'nin yönetim anlayışıyla Türk devlet geleneğine dâhil olan il özel idareleri, Fransız il idaresi örneği alınarak oluşturulmuştur. Fransız idari sisteminin Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'ni de etkilediği ve bu etkinin il sistemi üzerinde de görüldüğü bilinmektedir (Ateş ve Es, 2008, s. 205).

Bugünkü il özel idarelerinin temeli, 7 Kasım 1964 tarihli “Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi”ne göre illerin kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu nizamname ile Osmanlı idare sistemi daha küçük birimlere ayrılmış, eyalet sistemi kaldırılarak yerine vilayet sistemi gelmiş, devlet; vilayet, il, sancak, kaza ve köylere ayrılmış; vilayet yönetimi valiye, sancak yönetimi mutasarrıfa, kaza yönetimi de kaymakama verilmiştir. 1864 nizamnamesi, önce Mithat Paşa'nın atandığı ve Nis, Silistre ve Vidin vilayetlerinden oluşan Tuna vilayetinde uygulanmış, önemli bir başarı elde edildikten sonra 1867'deki Nizamname ile uygulama genişletilmiştir. 1864 Nizamnamesi tüm Osmanlı Devleti'nde değil, pilot bölge olarak belirlenen Tuna vilayetinde uygulandığı için bazı kaynaklarda “Tuna Vilayet Nizamnamesi” olarak da adlandırılmaktadır (Beyhan, 2008, s. 25).

1870 yılında mevcut 1864 Nizamnamesi yürürlükten kaldırılarak yerine, il özel idareleri açısından ilkeleri ve görev çeşitlerini biraz daha genişletilmiş bir sistem getiren “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” kabul edilmiş (Tamer, 1994, s. 13). 1870 nizamnamesi ile Osmanlı yerel yönetimleri üzerinde merkeziyetçiliğin daha da artırıldığı görülmektedir. Bu Nizamname ile Osmanlı Avrupa'sında 10 vilayet (44 sancak), Osman Asya'sında 16 vilayet (74 sancak) ve Osmanlı Afrika'sında 1 vilayet (5 sancak) yürütülmeye çalışılmıştır (Ortalı, 1974, s. 77). 1870 yılında kabul edilen bu önemli nizamnameyle, ülke yönetiminde önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu değişiklikler arasında en önemlisi Vilayet-i Umumi Meclislerinin kurulmasıdır. Ülke kalkınmasında büyük bir rol üstlenen bu meclisler, günümüzdeki il özel idarelerinin temel görevlerini

yerine getirmektedir. Bu sayede, yerel yönetimlerin etkin bir şekilde çalışması sağlanmış ve ülkenin gelişimine katkıda bulunulmuştur (Kaya, 2010, s. 29).

1913 yılında yürürlüğe giren “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkati” adlı geçici kanun, il özel idarelerini merkezi yönetime yardımcı kuruluşlar olarak kabul etmiş ve hukuki düzenlemeleri buna göre yapmıştır (Tamer, 1994, s. 13). Bu kanun, illerin genel yönetimini düzenleyen maddeler içermekte olup, ilin genel işlerini düzenlemektedir. 1913 Kanununun 74. maddesi ve sonrasındaki maddeleri ise ilin özel yönetimine ilişkin düzenlemeleri içermektedir ve uzun bir süre boyunca çeşitli değişikliklerle yürürlükte kalmıştır (Keleş, 2009, s. 151). 1913 tarihli düzenleme, il özel idarelerinin görevleri ve kaynakları açısından il genel idaresinden ayrı bir düzenlemeyi içermektedir. Bu kanunla birlikte il özel idareleri, daha etkin bir şekilde yönetilebilmesi amacıyla önemli yetkiler ve sorumluluklar kazanmıştır (Ateş ve Es, 2008, s. 209).

1913 yılında yürürlüğe giren “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkati” adlı geçici kanun, il özel idarelerini merkezi yönetime yardımcı kuruluşlar olarak kabul etmiş ve hukuki düzenlemeleri buna göre yapmıştır. Bu kanun yaklaşık 74 yıl boyunca yürürlükte kalmış ve 1987 yılında 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. 3360 sayılı kanun, 1913 tarihli düzenlemenin bazı maddelerini değiştirmiş, bazı maddelerini ve fıkralarını yürürlükten kaldırmış ve yeni ek maddeler eklemiştir. Ancak bu düzenleme, esas olarak eski kanunu korumuş ve sadece bazı düzeltmeler yapmıştır. Günümüzdeki il özel idarelerinin hukuki kökeni, 1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkati”ne dayanmaktadır (Günel, 1989, s. 12).

3360 sayılı kanun, il özel idarelerinin gereksinimlerine yeterli yanıt veremediği için 2005 yılında 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile değiştirilmiştir. Bu yeni düzenleme ile il özel idareleri günümüzdeki halini almış ve daha etkin bir şekilde yönetilebilmesi sağlanmıştır. Dolayısıyla 3360 sayılı kanun yaklaşık 18 yıl boyunca yürürlükte kaldıktan sonra yerini 5302 sayılı kanuna bırakmıştır (Günel, 1989, s. 14).

5302 sayılı Kanun, il özel idarelerine birçok yeni görev ve sorumluluklar vermiştir. Bu önemli kanun ile birlikte il özel idarelerinin yetkileri artırılmış ve daha özerk olmaları için önemli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 5302 sayılı Kanun günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir.

1.4.2.2. Belediyelerin Tarihsel Süreci

Belediye kavramı, etimolojik olarak incelendiğinde şehre veya beldeye ait olan işler anlamına gelir. Bu terim, yerel yönetim literatüründe önemli bir rol oynamaktadır. Türk devlet geleneğinde yerel yönetim anlayışı incelendiğinde, belediyelere yönelik olarak “şehrin temizliği, aydınlatılması ve imarına yönelik faaliyetler” şeklinde bir düşüncenin hâkim olduğu görülmektedir. Bu anlayış, yerel yönetimlerin merkezi idarenin bir uzantısı ve taşra kuruluşu olarak görünmesine neden olmuştur. Belediye örgütlenmesinin tarihi gelişimi incelenirken, Türkiye’de yerel yönetim anlayışının ve dolayısıyla belediyeçilik anlayışının Osmanlı Devleti ile bağlantılı olduğu unutulmamalıdır. Türkiye’de yerel yönetim denildiğinde Osmanlı dönemine değinmeden yerel yönetimleri anlatmak, Türkiye’de belediyeçilik tarihinin anlaşılmasını olanaksız kılmaktadır (Koçak, 2008, s. 19).

1855 yılına kadar Osmanlı Devleti’nde belediye örgütü mevcut değildi. Belediyelerle ilgili hizmetler çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülüyordu (Görmez, 1997, s. 87). Ancak Osmanlı Devleti’nde istibdatçı yaklaşım ve Kırım Harbi sırasında İstanbul’da bulunan müttefik kuvvetlerin neden olduğu karmaşa sonucunda belediye hizmetlerinin yetersiz kalması, İstanbul’da modern anlamda bir belediye teşkilatının acilen kurulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Çağdaş, 2011, 396). Bu gereklilik üzerine, Osmanlı Devleti’nde 16 Ağustos 1855 tarihinde İstanbul’da “Şehremaneti” adında ilk belediye teşkilatı resmen kurulmuştur (Kazıcı, 2014, s. 38). Şehremaneti, batılı devletlerin kendi şehirlerinde yaptığı benzer görevleri yapmak üzere İstanbul’da kurulmuştur. Şehremaneti teşkilatının kuruluşunu hızlandıran gelişmeler bu dönemde meydana gelmiştir (Tortop, 1988, s. 1). Ayrıcalıklı bir bütçeye sahip olması nedeniyle bu kuruluş, Cumhuriyet dönemine kadar başarılı bir şekilde devam etmiştir.

Şehremaneti teşkilatının kurulmasında Kırım Savaşıyla artan dış baskıların etkisi olduğu tarihi kaynaklarda belirtilmektedir, ancak bu etkenin tek başına gerekçe olarak gösterilmesi yanlış olur. Şehremaneti’nin kurulmasında, Kırım Savaşı sırasında başkent İstanbul’da bozulan düzeni düzeltmek amacıyla İhtisap Nezareti’nin başarısız olması da etkili olmuştur (Sunay, 2002, s. 127). Şehremaneti’nin başlıca görevleri şunlardır:

- Zaruri ihtiyaçların teminini kolaylaştırmak.
- Fiyatların belirlenmesini sağlamak ve fiyat kontrolü yapmak.
- Şehrin genel temizliğini sağlamak.

- Çarşı, han, pazar gibi alışveriş merkezlerinin denetimini yapmak; bu merkezlerde fiyat, kalite, ölçü ve tartı aletlerini kontrol etmek.
- Vergi gelirlerini toplayarak devlet hazinesine devretmek.

Sehremaneti teşkilatının yapısı incelendiğinde, 12 kişilik bir “Şehir Meclisi” ve merkezi hükümet tarafından atanan bir “Şehremini” bulunduğu görülmektedir. Bu görevliler atama yoluyla göreve gelmektedir (Koçak, 2008, s. 20). Bu atama esasına göre, Sehremaneti'nin demokratik bir anlayışla oluşturulmadığı ve merkezi idarenin taşradaki hizmetleri sağlamak için bir uzantısı olarak görüldüğü kanısı ortaya çıkmaktadır. İlber Ortaylı'ya göre, Sehremaneti çağdaş belediyeçilik için aslında iyi bir başlangıç olarak görülmemekte çünkü ne teşkilatın başındaki Şehreminiler ne de şehir meclisi üyeleri belediyeçilik konusunda gerekli bilgi, beceri ve yetkiye sahip değillerdir (Ortaylı, 2008, s. 437).

1857 yılında, İstanbul'da Şehremaneti denemesinin başarısız olmasından sonra, İstanbul'un bölgelere ayrılarak her bölgede bir belediye teşkilatı kurma düşüncesi ortaya çıktı. Bu çerçevede, İstanbul tam 14 belediye dairesine ayrıldı ve takip eden süreçte Beyoğlu'nda “Altıncı Daire-i Belediye” kuruldu (Sunay, 2002, s. 128). Beyoğlu'nun Altıncı Daire olarak adlandırılmasının nedeni, Paris'teki “Sixeme Arrondissement” bölgesi ile benzerlik göstermesi ve İstanbul'un önemli bir liman yerleşkesi olan Beyoğlu'nun kentin en mamur bölgesi olmasıydı. Altıncı Daire, İstanbul'da çağdaş belediyeçiliğin öncüsü olarak özel bir statüyle faaliyetlerine devam etmiştir (Seyitdanhoğlu, 2010, s. 5). Altıncı Daire'nin idari yapısına bakıldığında, merkezi hükümet tarafından doğrudan atanan bir “Daire Müdürü” ve yine hükümet tarafından seçilen 7 kişilik bir “Daire-i Belediye Meclisi” bulunuyordu (Keleş, 2009, s. 37). Altıncı Daire belediyesi, Paris örneği takip edilerek kuruldu ve yazışma dili olarak Fransızca kullanıldı. Altıncı Daire'nin başına daha önce Hariciye memurluğu yapmış Mehmet Kâmil Bey atandı (Ortaylı, 2008, s. 437).

1869 yılında çıkarılan bir nizamname ile İstanbul'daki diğer belediye dairelerinin kurulması kararlaştırıldı, ancak bu daireler, başarılı olarak nitelenen Altıncı Daire belediyesinin seviyesine ulaşamadı (Ünal, 2011, s. 244). 1869 Nizamnamesinin getirdiği önemli bir değişiklik, “Belediye meclis üyelerinin 2 yıllığına halk tarafından seçilmesi” esasının benimsenmesiydi (Ersoy, 1989, s. 46). Bu esas, o dönemde yerel yönetim birimlerinde görülmemiş bir yerel demokrasi kültürünün varlığının göstergesidir. Mutlakiyetçi bir yönetimin egemen olduğu Osmanlı Devleti'nde, bu dönemde demokratik

yönetim geleneğinin bir ürünü olarak seçim esasının uygulanması, Cumhuriyet yönetimine giden bir toplumun yerel yönetimlere yabancı olmadığının bir göstergesidir.

1877 yılında çıkarılan Dersaadet Belediye Yasası, İstanbul'daki 14 belediye dairesini korurken, daire sayısını 20'ye çıkarmıştır (Keleş, 2009, s. 137). Daha sonra, belediyeçilik alanında önemli bir yasal gelişme, 1913 yılında çıkarılan Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Kanuni Muvakkat (Dersaadet Belediyesi Hakkındaki Geçici Yasa) ile gerçekleşti. Bu geçici yasa, Dersaadet Belediye Yasası'nın işlevselliğini artırmayı amaçlamıştır. 1913 tarihli düzenlemeyle İstanbul'un idaresi, merkezi bir yapıda toplanarak tek bir belediye dairesi ve 9 idari şubenin oluşturulması öngörülmüştür (Sunay, 2002, s. 128). Bu düzenleme, Osmanlı Devleti'nde yerel yönetimlerle ilgili son yasal değişiklik olarak dikkat çekmektedir. Daha sonra, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu'na kadar, vilayetlerde 1877 tarihli Dersaadet Belediye Yasası kullanılmıştır.

1877 tarihli Belediye Yasası, merkeziyetçiliği bir politikanın ön plana çıktığı ve Osmanlı Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru daha modern bir belediye örgütü bırakmasını sağlayan bir rol oynamıştır (Ortaylı, 2008, s. 442). Cumhuriyet döneminde ise yerel yönetim anlayışında önemli dönüm noktaları bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu'dur. Bu kanun, Cumhuriyet yönetiminin belediyeçilik anlayışına yönelik ilk yasal düzenlemedir. Hem Osmanlı merkeziyetçiliğinin Cumhuriyete yansıyan yönü hem de Fransız sistemindeki güçlü merkeziyetçi yapının etkisi, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda önemli ölçüde görülmektedir (Görmez, 1997, s. 109).

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun hazırlanmasında beş ilke göz önünde bulundurulmuştur: İlk olarak, bu kanun belediyeler arasında eşitliği öngörmektedir. İkinci olarak, belediyelerin icraatlarında serbest bırakılmalarını hedeflemiştir. Üçüncü olarak, bu kanun belediyeler üzerinde güçlü bir merkezi yönetim vesayetini getirmiştir. Dördüncü olarak, bu kanun tek dereceli seçim esası ve halkın etkin denetimini benimsemiştir. Beşinci ve son olarak, bu kanun belediyelerin hizmet alanını geliştirmiştir. 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu yaklaşık 75 yıl boyunca geçerli kalmış ve bir sonraki belediye kanunu olan 5393 sayılı kanuna örnek teşkil etmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu, Türkiye'deki belediyeçilik gelişiminin günümüzdeki halini almıştır. (Ortaylı ve Tekeli, 1978, s. 32-55). 5393 sayılı Kanunun günümüzde de geçerliğini korumaya devam etmektedir.

Büyükşehir belediyelerinin ise 5393 sayılı Kanun ile yönetilen belediyeler gibi uzun geçmişleri bulunmamaktadır. Büyükşehir belediyelerine yönelik yapılan ilk yasal düzenleme 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. Bu kanun 20 yıl uygulandıktan sonra yerine 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu getirilmiştir. Günümüzde de 5216 sayılı Kanun uygulanmaktadır. 2012 yılında ise 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerine yönelik önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve 16 olan büyükşehir belediyesi sayı 30 olmuştur. Dolayısıyla diğer yerel yönetim türlerine göre büyükşehir belediyelerinin tarihsel süreci oldukça kısadır.

1.4.2.3. Köylerin Tarihsel Süreci

Türkiye'deki yerel yönetim birimleri içinde, nüfus yoğunluğu açısından en az, tarihsel olarak en eski ve niceliksel olarak da en fazla olan yerleşim birimleri köylerdir. Köy idareleri, Tanzimat döneminden önce ortaya çıkan ilk mahalli idare birimleridir (ünal, 2011: 245). Köyler, çok eski çağlardan beri var olan toplumsal örgütlenmelerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren köylerde birlikte yaşama bilinci oluşmuştur. Osmanlı devlet geleneğinde köyler, kendi kendine yeten ve yöneten bir statüde olmalarıyla önemli bir birim olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde köyler, kendi içlerine kapalı, dış dünyaya uzak bir birim olarak görülmüştür (Demirel, 2011, s. 104).

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda köy idareleri alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tanzimat öncesi dönemlerde köylerin yönetimi için cami imamları görevlendirilirken, 19. yüzyılda idari anlamda karşılaşılan sorunlar, imamların yönetiminin yeterli olmadığını göstermiştir. Bu bağlamda, günümüzde köylerin ve mahalle yönetiminin Osmanlı Dönemindeki ilk muhtarlık sistemiyle ilişkilendirilebilir. İstanbul'da 1829 yılında kurulan bu sistem, köy ve mahalle yönetimine temel oluşturmuştur (Palabıyık, 2008, s. 232).

1864 Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi, köylerin mahalli idare birimi olarak düzenlendiği ilk kanuni metindir. Bu nizamname, köy organlarının oluşum biçimlerini ve görevlerini tanımlar. İlk defa her köyde farklı dinden ve halk kesimlerini temsil edecek şekilde, halk tarafından seçilecek bir muhtar ve ihtiyar meclisi öngörülmüştür (Çağdaş, 2011, s. 399). Ayrıca, her köyde bir belediye örgütünün kurulması, bekçi, korucu ve köy zabıtasının bulunması, her cemaate en fazla 12 en az 3 kişiden oluşmuş bir ihtiyar meclisinin oluşturulması gibi düzenlemeler getirilmiştir (Altın vd.,2010, s. 56-57). Ancak, Osmanlı Devleti'nde köylerin idaresine yönelik bu değişiklikler, demokratik

yönetim ilkeleriyle tam anlamıyla bağdaşmamaktadır. Muhtar seçimlerinin hükümet onayıyla kesinleşmesi, köy yönetiminin ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmaması ve köy ihtiyar heyetlerinin aldıkları kararların danışma niteliğinde olması, demokratik olmayan özelliklere işaret etmektedir.

Köylere yönelik yasal mevzuat eksikliği, 1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu ile giderilmiş (Keleş, 2009, s. 139) ve bu kanun günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir.

Köyler Türk toplumuna özgü tek yerel yönetim birimi olmasına rağmen yeterli şekilde önem görmedikleri bilinmektedir. Nitekim 100 yıldır aynı kanun (1924 tarihli kanun) uygulanmaya devam etmektedir. Bu kanunda yalnızca küçük değişiklikler yapılmıştır. Türkiye’de 2008 yılında köylere yönelik yasal ve yapısal anlamda “Köy Kanunu Tasarısı” adı altında önemli girişimde bulunulsa da henüz bu tasarı yasallaşmamıştır. Dolayısıyla köy birimlerinin diğer yerel yönetim birimlerine göre daha arka planda kaldığı söylenebilir.

1.5. YEREL YÖNETİMLERİN KURUMSAL YAPISI

Türkiye’de Cumhuriyet döneminden sonra ise merkezi yönetim, yerel yönetimleri merkezi politikaların uygulanmasına yardımcı ve destekleyici kurumlar olarak görmüştür. Ancak Cumhuriyetin ilanından bu yana, ülkenin birliği ve bölünmez bütünlüğünün tehlikede olabileceği düşüncesiyle yerel yönetimlere idari ve mali anlamda belli bir sınırı olacak şekilde özerklik tanınmıştır (Koçak ve Ekşi, 2010, s. 299).

Yerel yönetimlerin temel amacı, yerel nitelikteki hizmetleri daha iyi belirlemek ve yerel ihtiyaçlara başarılı bir şekilde hizmet götürebilmektir. Türk yerel yönetim sistemi, il özel idareleri, belediye idareleri ve köy idareleri üzerine kurulmuştur. Bu sistemde yer alan kuruluşlar, farklı büyüklükte ve sayıdaki birimlerden oluşmaktadır. (Palabıyak ve Kara, 2008, s. 415).

Mahalle yönetimleri konusunda ise bazı kaynaklarda tartışmalar bulunmaktadır. Mahalle yönetimleri, kanunla kurulmamaları, kamu tüzel kişiliğine sahip olmamaları, bütçe ve çalışanlarına sahip olmamaları nedeniyle yerel idare birimleri olarak kabul edilmemektedir. Özetle, yerel yönetim kuruluşları yerel hizmetleri daha iyi belirlemek ve yerel ihtiyaçlara hizmet sunmak amacıyla kurulmuşlardır. Ancak, mahalle yönetimleri bazı kaynaklarda yerel yönetim kuruluşları olarak kabul edilmemektedir (Palabıyak ve

Atak, 2002, s. 332). Bu yüzden bu bölümde il özel idarelerin, belediyelerin ve köylerin kurumsal yapısı üzerinde durulmaktadır.

1.5.1. İl Özel İdareleri

İl özel idareleri, önemli yerel yönetim birimlerinden biridir ve yerel seçimlerde halk tarafından seçilen genel karar organlarına sahiptirler. Menkul ve gayrimenkul mallara ve ayrı bir bütçeye sahip olan il özel idareleri, yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hizmet veren bir tüzel kişilikleri (Ateş ve Es, 2008, s. 207) bulunmaktadır.

İl özel idaresini tanımlayan unsurlara bakıldığında, demokrasinin pratik uygulama mekanizmaları olması, hizmetleri daha hızlı, hesaplı ve etkin bir şekilde sunması gibi özellikleri bulunmaktadır. İl özel idaresi, belediye idareleri ve köy idareleri gibi diğer yerel yönetim birimleri arasında yerel hizmetleri yürüten aracı bir düzeyde yer almaktadır (Eryılmaz, 2011, s. 155). İl özel idaresi, ilin kurulmasıyla ilgili yasayla kurulur ve ilin kaldırılmasıyla birlikte tüzel kişiliği sona ermektedir. Bu nedenle, il özel idaresi merkezi yönetimin bir parçası olan il idaresi ile aynı hizmet alanında faaliyet göstermekte ve bazen yerel yönetim ve taşra (merkezi) örgütü kavramları karıştırılabilmektedir (Ünal, 2011, s. 243).

1.5.1.1. İl Özel İdarelerinin Organları

İl özel idarelerinin üç organı mevcuttur onlar şunlardır; Vali, il genel meclisi ve il encümeni. Vali yürütme organı olarak, il genel meclisi ve il encümeni ise danışma ve karar organı olarak görev yapmaktadırlar.

1.5.1.1.1. Vali

Vali, 5302 sayılı Kanunu'nun 29. maddesine göre, il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. İl özel idarelerinin yürütme organı ve temsilcisi olan valiler, ilin başında bulunan ve tüzel kişiliğini temsil eden kişilerdir. Valiler, hükümetin siyasi yönelimlerini ilde uygulamakla görevlidir. Aynı zamanda, ildeki kamu idaresinin ve siyasi hükümetin temsilcisi olarak faaliyet gösterirler (Deliveli, 2002, s. 169).

Valiler, devlet ve hükümetin temsilcisi olarak görev yaparlar ve geniş yetkilere sahiptirler. Valiler, istisnai bir memuriyet şekli olarak müşterek kararname ile atanır. Zaman zaman valiler hakkında “Valileri halk seçsin” gibi tartışmalar yapılarak

kamuoyunda gündem oluşturulmaktadır. İl özel idaresinin yürütme organı olarak faaliyet gösteren valiler, ilin tüzel kişiliğini temsil etmektedirler. Valilerin hükümetin politikalarını uygulamak, ildeki kamu idaresini yönetmek ve devletin yetkilerini temsil etmek (Bozkurt, vd., 1998, s. 250) gibi birçok önemli görev ve yetkileri bulunmaktadır.

1.5.1.1.2. İl Genel Meclisi

İl genel meclisi il özel idarelerinin karar organı olarak görev yapar ve birçok önemli görevi yerine getirir. İl genel meclisi, ilin yönetiminde ve hizmetlerinde etkili olan demokratik bir yapıya sahiptir. İl genel meclisi, beş yılda bir yapılan yerel seçimlerde halk tarafından doğrudan seçilen üyelerden oluşur. Bu, il genel meclislerinin demokratik yönetim anlayışının da önemli bir göstergesidir. Seçilen meclis üyeleri, il genel meclisi içerisinde kendi aralarında bir başkan seçerler. Bu başkan, meclisin çalışmalarını yönetir ve ilin çeşitli konularında kararlar almakla görevlidir (Üstün, 1999, s. 209).

İl genel meclisinin görevleri arasında şunlar yer almaktadır:

- *Stratejik Plan:* İl genel meclisi, ilin stratejik planını görüşür ve karar alır. Bu plan, ilin uzun vadeli hedeflerini belirler ve il özel idaresinin politikalarının temelini oluşturur.
- *Bütçe ve Kesin Hesap:* İl genel meclisi, il özel idaresinin bütçesini görüşür ve kabul eder. Ayrıca, il özel idaresinin gerçekleşen harcamalarını ve gelirlerini içeren kesin hesabı da inceler ve onaylar.
- *Borçlanma:* İl genel meclisi, il özel idaresinin borçlanmasına karar verir. Borçlanma ihtiyacını değerlendirir ve uygun şartlarda borçlanma yapılmasını sağlar.
- *İl Encümeni ve İhtisas Komisyonları:* İl genel meclisi, il encümeni üyelerini ve ihtisas komisyonu üyelerini seçer. İl encümeni, il genel meclisinin aldığı kararları uygular ve il özel idaresinin günlük işlerini yürütür. İhtisas komisyonları ise ilin farklı alanlarına odaklanarak çalışmalar yapar ve il genel meclisine öneriler sunar.

İl genel meclisi, il özel idaresinin politikalarını belirlemek, ilin bütçesini yönetmek ve ilin genel yönetimine ilişkin kararlar almak gibi önemli görevleri yerine getirir.

1.5.1.1.3. İl Encümeni

İl encümeni, il özel idaresinin danışma ve tali karar organıdır. İl genel meclisi, ilin ana karar organı olarak hizmet verirken, il encümeni ise il genel meclisinin aldığı kararları uygulamak ve günlük işleri yönetmekle görevlidir. İl encümeni, valinin başkanlığında, valinin olmaması halinde ise genel sekreter başkanlığında toplanır. Üyeleri ise il genel meclisi üyeleri arasından seçilen üç kişi ile valinin birim amirleri arasından seçilen iki kişiden oluşur. İl encümeni üyeleri, doğrudan halk tarafından seçilmez. Bunun yerine, il genel meclisi üyeleri ve valinin atadığı kişiler arasından seçilir (Üstün, 1999, s. 212).

İl encümeni, il özel idaresinin günlük işlerini yönetir ve il genel meclisinin kararlarını uygular. Aynı zamanda, il genel meclisiyle iletişim halinde olarak, ilin hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlar. İl encümeni, il özel idaresinin karar organının tali bir parçasıdır ve il genel meclisinin aldığı kararların pratikte uygulanmasını sağlar. Bu nedenle, il encümeni il genel meclisine danışmanlık yapar ve il özel idaresinin günlük işlerini yönetir. Ancak, yukarıda da ifade edildiği gibi il encümeni üyeleri, il genel meclisi üyeleri gibi doğrudan halk oyuyla seçilmez (Öztürk, 1997, s. 70).

1.5.2. Belediye İdareleri

Türk yerel yönetim sistemiyle ilgili olarak, belediyeler en temel yerel yönetim birimleri olarak görülmekte ve toplumun sosyolojik yaşamında önemli bir yer tutmaktadırlar. Belediye idareleri, Türk yerel yönetim anlayışının temel kuruluşunu oluşturur ve temel olarak yerel kamu hizmeti sunan kurumlar olarak görülür. Belediyeler, diğer mahalli idare birimleri olan il özel idareleri ve köylerden farklı olarak, yerel siyasette ve yerel demokraside daha etkin bir rol oynarlar. Bu nedenle, belediyeler Türk yerel yönetim sisteminde öncelikli olarak akla gelen yerel yönetim birimleridir (Ağaç ve Tezsezen, 1995, s. 3).

Belediyeler 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ile yönetilen belediyeler ve 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile yönetilen belediyeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu bölümde 5393 sayılı Kanun ile yönetilen belediyelerin kurumsal yapısı üzerinde durulacak ardından büyükşehir belediyeleri hakkında bilgi verilecektir.

1.5.2.1. Belediye İdarelerinin Organları

Belediye idarelerin üç önemli organı vardır. Bu organlar, belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümenidir. Belediye başkanı, yürütme organı, belediye meclisi ve belediye encümeni ise danışma ve karar organıdır.

1.5.2.1.1. Belediye Başkanı

Belediye başkanı, belediye idaresinin yürütme organıdır ve belediye yönetiminin başıdır. Kendisi aynı zamanda kamu tüzel kişiliğini temsil eder. Belediye başkanı, doğrudan yerel halk tarafından beş yıllığına seçilir ve kanunlarla verilen görev ve yetkilere sahiptir.

Daha önceden, belediye başkanları belediye meclisi üyeleri arasından seçilirdi. Ancak 19 Temmuz 1963 tarihli ve 307 sayılı Kanun ile belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmesi benimsendi. Seçilme süreleri ise 1982 Anayasası'nın 127. maddesiyle beş yıla çıkarıldı. Bu nedenle belediye başkanı, belediye yönetiminde büyük bir etkiye sahip ve önemli bir kişiliktir (Şengül, 2010, s. 97). Halk, belediye başkanını beldeye ait her şeyden sorumlu bir temsilci olarak görür. Karşılaşılan sorunlarda, belediye başkanı genellikle ilk çözüm mercii olarak kabul edilir.

1.5.2.1.2. Belediye Meclisi

Belediye meclisi, belediye yönetiminin genel karar organıdır ve beş yılda bir gerçekleştirilen yerel seçimlerle doğrudan halk tarafından seçilir. Belediye meclisi, stratejik planlar üzerinde görüşmek ve kararlar almak, bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, borçlanmaya karar vermek, belediye encümeni ve ihtisas komisyonu üyelerini seçmek gibi birçok önemli görevi yerine getirmektedir. Belediye meclisi toplantılarında belediye başkanı başkanlık yapmaktadır. Belediye meclisi, belediyeyi ilgilendiren ve kanunlarla kendilerine verilen konularda karar almakla görevlidir ve bu kararları belediye başkanının başkanlığında gerçekleştirirler (Keles, 1991, s. 236).

Belediye meclis üyelerinin sayısı, baz alınan yerleşim yerine göre değişiklik göstermektedir. Nüfus artışı ile belediye meclis üye sayısı artışı arasında doğrudan bir orantı bulunmamaktadır. Belediye meclisi en az 9 en çok 55 üyeden oluşmaktadır. Belediye meclis üyelikleri için son genel nüfus sayımına sonuçlarına göre;

• Nüfusu 10.000'e kadar olan belediyelerde	9
• Nüfusu 10.001'den 20.000'e kadar olan belediyelerde	11
• Nüfusu 20.001'den 50.000'e kadar olan belediyelerde	15
• Nüfusu 50.001'den 100.000'e kadar olan belediyelerde	25
• Nüfusu 100.001'den 250.000'e kadar olan belediyelerde	31
• Nüfusu 250.001'den 500.000'e kadar olan belediyelerde	37
• Nüfusu 500.001'den 1.000.000'e kadar olan belediyelerde	45
• Nüfusu 1.000.000'dan fazla olan belediyelerde	55

Asıl ve aynı sayıda yedek üyelik hesaplanır

Meclis kararlarının kesinleştirilmesi

Belediye başkanı, ilgili kanunun 23. maddesine göre, hukuka aykırı gördüğü meclis kararlarını gerekçeleriyle birlikte 5 gün içinde tekrar görüşülmek üzere meclise iade edebilir. İade edilen kararlar, yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ve meclis üye tam sayısının salt çoğunluğuyla ısrar edilen kararlar şeklinde ikiye ayrılır (Gözler, 2008, s. 200).

Yeniden görüşülmesi istenilmeyen kararlar ile meclis üye tam sayısının salt çoğunluğuyla ısrar edilen kararlar kesinleşir. Ancak belediye başkanı, meclisin ısrarıyla kesinleşen kararlar aleyhine on gün içinde idari yargıya başvurabilir. Kararlar, kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde mahallin en büyük mülki idare amirine gönderilir. Gönderilmeyen kararlar yürürlüğe girmez. Mülki idare amiri, hukuka aykırı gördüğü kararlar aleyhine idari yargıya başvurabilir (Olgun, 2006, s. 113).

Ayrıca kesinleşen meclis kararlarının özetleri, en geç yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulur. Bu şekilde, belediye başkanının hukuka aykırı gördüğü kararlarla ilgili olarak meclis, mülki idare amiri ve idari yargı süreçleri belirli prosedürlere tabidir (Keles, 1991, s. 261).

1.5.2.1.3. Belediye Encümeni

Belediye encümeni, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 33. maddesinde düzenlenen ve belediyelerin danışma organı olarak görev yapan önemli bir kuruldur.

Belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığında toplanır ve belediye yönetiminde önemli kararlar alır.

Belediye encümeninin üye sayısı, belediyenin nüfus kriterine göre belirlenir. Nüfusu yüz binin üzerinde olan belediyelerde, belediye meclisi kendi üyeleri arasından gizli oyla seçeceği üç üye belirler. Ayrıca, belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği iki üye de belediye encümenine dâhil olur. Böylece toplamda yedi üye, belediye encümenini oluşturur. Nüfusu yüz binin altında olan belediyelerde ise belediye meclisi bir üye seçerken, belediye başkanının birim amirleri arasından bir üye daha seçilir. Bu durumda Belediye Encümeni beş kişiden oluşur (Deniz ve Kantürk Yiğit, 2013. 648).

Belediye encümeninin temel görevi, belediye başkanına danışmanlık yapmaktır. Encümen, belediye yönetimiyle ilgili konuları görüşerek kararlar alır. Örneğin, belediye bütçesinin kullanımı, ihalelerin yapılması, sözleşmelerin imzalanması gibi konularda encümen kararları önem taşır. Encümen ayrıca, belediye meclisi tarafından verilen görevlerin yürütülmesi ve meclis kararlarının uygulanması konularında da sorumluluk taşır (Tortop, 1994, s. 325).

Belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığında toplanır ve genellikle oylama yöntemiyle kararlarını alır. Kararlar çoğunlukla kabul edilir ancak bazı durumlarda belediye başkanının veto yetkisi bulunabilir.

Belediye encümeni, belediyenin günlük işleyişini sağlamak, hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini temin etmek amacıyla önemli bir rol oynar. Belediye başkanı ve belediye meclisi ile birlikte çalışarak belediyenin faaliyetlerine yön verir ve kararlar alır (Aygün, 2008, s. 79).

1.5.2.2. Büyükşehir Belediyeleri

1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile Türkiye'de büyükşehirler için ayrı bir yönetim modeli öngörüldü ve “büyükşehir” ibaresi hukuki olarak kabul edildi. Daha sonra, 2004 yılında yerel yönetimlere yönelik reform çalışmaları kapsamında bu kanun, yeni 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile değiştirildi. Hem eski 3030 sayılı kanun hem de yeni 5216 sayılı kanunla büyükşehir belediyelerine sosyal, kültürel hizmetlerden ulaşım ve kanalizasyon hizmetlerine, hayvan kesimhane ve mezbaha hizmetlerine kadar pek çok görev ve yetki verildi. Bu açıdan

bakıldığında, büyükşehirler politik, ekonomik ve kültürel yaşamın merkezi konumundadır (Çiftçi, 2006, s. 8).

5216 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve imtiyazları başta olmak üzere organları ve görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. 2012 yılında 6360 sayılı kanun ile Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin sayısı artmış (14 yeni belediye büyükşehir belediyesine dönüştürülerek toplam belediye sayısı 30 oldu) ve mevcut büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlar olarak kabul edilmiştir. Aynı yasal düzenleme ile büyükşehir belediyelerinin il mülki sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılmış ve ilçeye mahalle olarak dönüştürülmüştür (Gözübüyük, 2005, s. 147).

Büyükşehir belediye idarelerinin kurumsal yapısı, belediye idarelerinde olduğu gibi büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisi ve büyükşehir belediye encümeni büyükşehir gibi organlardan oluşmaktadır. Bu organlardan büyükşehir belediye başkanı yürütme organı, büyükşehir belediye meclisi ve büyükşehir belediye encümeni ise karar ve danışma görevini görmektedirler.

1.5.3. Köy İdareleri

Köyler, geleneksel bir yerel yönetim birimidir. Ancak, kentleşme eğilimiyle birlikte, sosyal değişim açısından köylerin önemi giderek azalmaya başlamıştır (Derdiman, 2005, s. 111). Köylerin idaresi, günümüzde 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kanun, köylerin idaresinde önemli bir rol oynamakta, birçok değişikliğe uğramasına rağmen günümüzde hala yürürlüktedir. Ancak, değişen koşullar karşısında kanunun artık yetersiz olduğu, yönetim bilimciler tarafından kabul edilmektedir (Altan, vd., 2010, s. 57).

1.5.3.1. Köy İdarelerinin Organları

Köy idarelerinin organları; köy muhtarı, köy derneği ve köy ihtiyar meclisinden oluşmaktadır. Köy muhtarı, yürütme organı iken, köy derneği ve köy ihtiyar meclisi ise karar ve danışma organıdır.

1.5.3.1.1. Köy Muhtarı

2004 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca köy muhtarı, köy idaresine bağlı olarak köy tüzel kişiliğini temsil eden ve köyde merkezi idarenin memuru

olan bir görevlidir. Köy muhtarı, köyün hukuki ve idari işlerini yürütür. Köy muhtarı, Kanunun belirlediği kriterlere uygun olarak seçilir. Bu kanuna göre, muhtarlık görevine seçilebilmek için köyde en az altı aydır ikamet etmek, 18 yaşını tamamlamış olmak, Türkçe okuyup yazma bilmek ve seçilmesine engel bir durumu olmamak gerekmektedir. Muhtarlar, tek dereceli ve çoğunluk esasına dayanan bir seçim usulüyle köylüler arasından 5 beş yıllığına seçilir (Keleş, 2006, s. 112).

Köy muhtarı, ihtiyar heyetiyle birlikte köy işlerini yürütür. İhtiyar heyeti, köy muhtarı başkanlığında toplanan karar organıdır ve köyün genel işlerini planlama, karar alma ve denetleme yetkilerine sahiptir. Muhtar, ihtiyar heyetiyle birlikte köyün ihtiyaçları doğrultusunda projeler üretir, bu projelerin uygulanmasını takip eder ve köyün genel düzenini sağlar. Köy muhtarı aynı zamanda genel yönetimin temsilcisi niteliğine sahiptir. Hükümetin kanunlarını ve emirlerini köy halkına duyurur. Köy içinde düzenin ve dirliğin sağlanmasından sorumludur. Ayrıca, köydeki toplumsal sorunların çözümünde arabuluculuk yapabilir ve köylülerin taleplerini ilgili mercilere iletebilir. Köy muhtarı, köyün temsilcisi olarak köy halkının sorunlarını dinler, çözüm üretmeye çalışır ve köyün refahı için çalışır. Köydeki gelişmeleri takip eder, kaynakların etkin kullanılmasını sağlar ve köyün ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişimini destekler (Akdemir, 2001, s. 67).

1.5.3.1.2. Köy Derneği

Köy dernekleri, köyün danışma ve karar organı olarak kabul edilen ve köy halkının temsilcilerinden oluşan bir kurumdur. Türkiye'de 442 sayılı Köy Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca, köy muhtarı ve ihtiyar meclisi üyelerini seçme hakkına sahip olan tüm köylülere “köy derneği” denir. Köy derneği, köyde en az altı aydır ikamet eden ve 18 yaşını doldurmuş erkek ve kadın köylülerden oluşur. Bu nedenle, köydeki köylüler doğrudan köy yönetimine katılmaktadırlar. Köy derneği, köy halkının temsilini sağlayarak köyün yönetimine katılımını teşvik eder (Yaree, 2019, s. 172).

Köy derneklerinin toplantıları için belirli bir zaman veya süre zorunluluğu yoktur. Köy derneği, köy muhtarının talebiyle bir araya gelir. Yani, köy muhtarı veya köy halkının çoğunluğu toplantının gerçekleşmesi için çağrıda bulunabilir. Köy dernekleri, genellikle köydeki önemli konuları görüşmek, karar almak ve köyün gelişimi için projeler üretmek amacıyla toplanır. Toplantılarda köy halkının fikirleri ve önerileri dinlenir, sorunlar tartışılır ve ortak bir karara varılır (Tortop, 1994, s. 339).

Köy dernekleri, köyün gelişimi için çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Bunlar arasında tarımsal projelerin desteklenmesi, altyapı çalışmaları, sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yer alabilir. Ayrıca, köy dernekleri, köyün çevre sorunlarına dikkat çekerek, çevre koruma projeleri geliştirir ve köyün doğal güzelliklerinin korunmasını sağlar (Yıldırım, 2004, s. 103).

Köy dernekleri, köy halkının katılımını teşvik ederek demokratik bir yapıya sahiptir. Köy dernekleri genellikle yönetim kurulu tarafından yönetilir. Yönetim kurulu, köy halkı tarafından seçilen başkan, başkan yardımcısı, sekreter, muhasip gibi görevlilerden oluşur. Köy halkının tüm kesimlerini temsil eden bir yönetim kurulu oluşturulmasına özen gösterilir. Ayrıca, köy dernekleri, köy halkının katılımını artırmak için bilgilendirme toplantıları, etkinlikler ve projeler düzenler.

Köy dernekleri, köy halkının dayanışmasını güçlendirir, köyün kalkınmasına katkı sağlar ve köy kültürü ve değerlerini yaşatır. Aynı zamanda, köy halkının sesini duyurması ve köyün ihtiyaçlarının karşılanması için yerel yönetimler ve diğer ilgili kurumlarla iş birliği yaparlar (Ulusoy ve Akdemir, 2010, s.323).

1.5.3.1.3. Köy İhtiyar Meclisi

Köy ihtiyar meclisi, köyün işlerini görüşüp düzenleyen, kararlar alan ve bunları denetleyen önemli bir organdır. 442 sayılı Köy Kanunu'na göre köy ihtiyar meclisi, seçilen ve doğal üyelerden oluşur. Doğal üyeler arasında köy derneği, köy öğretmeni ve köy imamı bulunur. Köy ihtiyar meclisi, köyün nüfusuna bağlı olarak belirlenen üye sayısına sahiptir.

442 sayılı Kanun'un 42. maddesi gereğince, köy ihtiyar meclisinin başkanının köy muhtarı olduğu belirtilmektedir. Meclis haftada en az bir kez toplanır ve toplantıya çağrı yetkisi köy muhtarındadır. Ancak ihtiyar meclisi, köy muhtarına haber vererek kendi isteğiyle de toplanma hakkına sahiptir (Karaman, 1998, s. 101).

Köy ihtiyar meclisi, köyün genel işlerini planlama, karar alma, denetleme ve düzenleme yetkilerine sahiptir. Köyün gelişimi, projelerin belirlenmesi, köy muhtarının harcamalarının denetlenmesi, köylüler arasında çıkan anlaşmazlıkların çözülmesi gibi konularda görev yapar. Aynı zamanda köyün dayanışma ve iş birliği ile ilgili kararlarını da alır.

İKİNCİ BÖLÜM
AFGANİSTAN'DA YEREL YÖNETİMLERİNİN YASAL VE YAPISAL
GÖRÜNÜMÜ

2.1. AFGANİSTAN YEREL YÖNETİMLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Afganistan yerel yönetimlerinin tarihsel gelişim sürecine geçmeden genel Afgan yönetimin tarihsel süreci hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Çünkü Afganistan yerel yönetimleri yönetim alanında yaşanan değişim ve dönüşümler çerçevesinde şekillenerek günümüze kadar gelmiştir.

Afganistan'ın hukuk sistemi, tarihsel ve kültürel değerlerinden kaynaklanan bir yapıya sahiptir. Ülkenin bir devlet olarak kuruluşu Ahmed Şah Han Abdali dönemine dayanmaktadır. Ancak, merkezi bir hükümet ve genel yönetim, Emir Abdurrahman Han döneminde oluşmuştur (Gubar, 2011, s. 454).

Emir Şer Ali Han döneminde, bazı reform girişimleriyle birlikte idari yapıda değişimler gerçekleşti. Emir Abdurrahman Han ise Afganistan'ı merkezi bir yönetim altına almayı başaran ilk kişidir. Ülkeye düzen, güvenlik ve istikrarı geri getirmek için merkezi bir sistem kurmayı hedeflemiştir. Bu dönemde Afganistan, dört büyük vilayet ve yedi ilçeye ayrılmıştır (Tariq, 2012, s. 33).

Emir Abdurrahman Han döneminde hükümet işleri yoğun bir şekilde merkezileştirilmiştir. Ancak, bu dönemde halkın hak ve özgürlükleri göz ardı edilmiş ve katılım hakkı verilmemiştir. Emir Abdurrahman Han, kendisini İslam şeriatını uygulamak için Tanrı'nın temsilcisi olarak görmüş ve gücü kendi hakkı olarak kabul etmiştir (Abdulhamid, 2005, s. 24).

Emir Abdurrahman Han'ın hükümeti yaklaşık kırk yıl süren bir süreklilik içerisinde devam etmiştir. Ancak Amani reformlarıyla bu dönem sona ermiştir. Bu dönemdeki merkezi sistem, başarılı bir performans sergilemiştir (Mohammadi, 2015, s. 76). Afganistan'ın hukuki ve idari haklarının durumunu doğru bir şekilde değerlendirmek için tarihsel kökenleri, geçmişi ve gelişim süreçleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu, Afganistan'ın kültürel ve tarihsel değerlerine dayanan hukuki kuralların anlaşılmasına yardımcı olacaktır (Abdulhamid, 2005, s. 24).

Afganistan, tarihi boyunca farklı yönetim biçimleriyle idare edilmiştir. Bu yönetim biçimleri arasında Emirlik, Mutlak Krallık, Meşruti Krallık, Cumhuriyet ve Demokratik Cumhuriyet gibi çeşitli sistemler bulunmaktadır. Ancak, ülkedeki etnik çeşitlilik ve kabile yapısı, güçlü bir merkezi otoritenin kurulmasını zorlaştırarak feodal bir zihniyetin sürmesine yol açmıştır. Aynı zamanda, dış güçlerin sömürgeci

politikalarının da feodal zihniyetin benimsenmesinde etkisi olmuştur (Emini, 1996, s. 134).

Afganistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra modernleşme çabalarını başlatmak ve uluslararası alanda izolasyonunu sona erdirmek amacıyla adımlar atmıştır. Amanullah Han döneminde, Türkiye gibi ülkelerden etkilenilmiştir (Akbaş, 2008, s. 313). 1923 yılında yürürlüğe giren Afganistan'ın ilk anayasası olan Nizam Name-i Asasi-yi Devlet-i Aliyyi Afganistan, bu modernleşme çabalarının bir parçasıdır. Bu anayasa, hukuki kuralların uygulanmasıyla keyfilik ve kölelik gibi olumsuz uygulamaların sona erdirilmesini ve insan onurunu dikkate alan bir yönetim biçimi benimsemeyi hedeflemiştir. 1923 Anayasası, mutlak monarşi rejimiyle birlikte yürütme (kabine) sistemini benimsemektedir (Emini, 1996, s. 462-463).

1923 Anayasası ile Afganistan'ın devlet teşkilatı, merkezi ve yerel olmak üzere iki temel şekilde örgütlenmiştir. Merkezi idare teşkilatında Padişah, Başbakan ve Bakanlıklar bulunmaktadır. Yasama organı olarak ise “Loya Jirga” adı verilen kurucu meclis görev yapmaktadır. Yerel yönetimlerin örgütsel yapısı ise vilayetler, yüce hükümetler (Doğu, Batı, Kuzey ve Güney bölgeleri), hükümetler (Kabil, Kandahar, Erat, Türkistan ve Katagan), ilçeler ve köyler olmak üzere beş parça şeklinde düzenlenmiştir (Danış, 2015, s. 161-162). Bu düzenlemeye göre, 1923 Anayasasının 103. maddesinde her bir vilayette bakanlıkların müdürlükleri bulunmaktadır. Örneğin Millî Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı gibi bakanlıklar yer almaktadır (Azandariani, 2013, s. 35).

Afganistan'da 1923 Anayasası ile birlikte merkezi yönetimde önemli gelişmeler kaydedildi. Bu anayasa, anayasal monarşi için önemli adımlar olarak kabul edildi. Bakanlar Kurulu'nun oluşturulması, devlet şurasının güçlendirilmesi ve mahkemelerin yetkilerinin artırılması gibi unsurlar, yönetimdeki değişiklikleri yansıtıyordu (Yılmaz, 2010, s. 158). Ayrıca, her ilde merkezi hükümete bağlı taşra teşkilat birimlerinin oluşturulması da yetki genişliği ilkesinin benimsendiğini gösteriyordu (Amiryar, 2019, s. 35). Amanullah Han, ülkenin yönetimini daha demokratik hale getirmek amacıyla 1928'de 1923 Anayasası'nı Loya Jirga'ya sunmuş olsa da, Meclis reform değişikliklerine sıcak bakmadı (Emini, 1996, s. 464). Meclis, yalnızca bazı anayasa değişikliklerini kabul etti.

Afganistan'daki ikinci anayasal düzen, 110 maddeden oluşan 1931 Anayasası ile Mehmet Nadir şah döneminde sağlandı. Bu anayasa, önceki anayasada olduğu gibi devlet teşkilat yapısını merkezi ve yerel olarak ikiye ayırdı. Merkezi yönetimde bakanlık sayısı 14'e çıkarıldı ve Bağımsız Göçmen Genel Başkanlığı idaresi kuruldu (Danış, 2015, s. 164). Bu anayasaya göre, yerel yönetim teşkilatının başında vali bulunmaktaydı. Ayrıca, her ilde halk tarafından seçilen bir il meclisinin olması gerektiği vurgulandı (Afganistan Adalet Bakanlığı, 2013, s 74). Ancak uygulamada meclis üyeleri seçilmedi ve dolayısıyla il meclisleri faaliyet gösteremedi (Danış, 2015, s. 164).

1931 Anayasası, Afganistan'da mutlak ve irsi bir siyasal düzenin oluşturulmasını sağladı. Ayrıca, etnik çeşitlilik yanında dini inancın mezhepsel boyutunu da gündeme getirdi. Ne yazık ki, bu dönemde Afganistan'da meşru monarşi kavramından bahsedilemedi. Kral, Meclis dahil olmak üzere tüm devlet organlarının denetimini ve kontrolünü elinde tuttu ve Kralın onayı olmaksızın hiçbir karar uygulanmadı (Eyubi, 2004, s. 145).

Afganistan'da 1947 yılında Pakistan'ın kurulması, Afganistan'ın siyasi ve toplumsal faaliyetleri için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir (Hüseyini, 2012, S. 253). 1964 yılında Afganistan'da meşruti rejime geçiş için 128 maddeden oluşan bir Anayasa yürürlüğe girmiştir. Bu anayasada, devlet organları olarak meclis (millet meclisi ve senato meclisi), yargı ve yürütme yer almaktadır. Merkezi idari yapılanmada Başbakan ve bakanlıklar yer alırken, yerel birimler il, ilçe, kasaba ve köyler şeklinde düzenlenmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere meclislerin oluşturulması öngörülmüştür. Ancak, kuvvetler ayrılığı tam olarak gerçekleştirilemediği için Afganistan'daki monarşi ve teokratik özellikler devam etmiş ve mezhepsel ayrım devam etmiştir (Danış, 2015, S. 164).

1973 yılında Mehmet Davud Han tarafından Cumhuriyet rejimi ilan edilmiştir. Davud Han, 1977 yılında seçilmiş Cumhurbaşkanı olarak göreve başlamış ve aynı yıl yürürlüğe giren Cumhuriyet Anayasası'nı onaylamıştır. Ancak Davud Han döneminde feodal yapının sona erdirilememesi ve eski bürokratların lehine uygulamalar yapılması, halkın yönetimin dışında bırakılmasına ve diktatoryal bir rejimle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Sol görüşün hâkim olduğu Demokratik Cumhuriyet yönetimi 1978 yılında ilan edilmiş ancak Sovyetler Birliği'nin desteğiyle kurulan hükümet kısa süre içinde çökmüştür (Hüseyini, 2012, S. 189).

Afganistan, 1979-1989 yılları arasında Sovyetler Birliği'nin işgaline maruz kalmış ve ülke mücahitlerle komünistler arasındaki başlayan iktidar savaşının ortasında kalmıştır (Stankzai, 2013, s. 76).

Afganistan'da 1980'lerden bu yana bir dizi anayasa değişikliği ve siyasi olaylar yaşandı. 1980 yılında Babrak Karmal tarafından “Cumhuriyet ve Demokratik Anayasa” olarak bilinen bir anayasa oluşturuldu. Bu anayasa, yerel yönetim birimlerini il, ilçe, alakadari ve köy yönetimi şeklinde ayırdı. Bu anayasanın 52. maddesinde yerel birimlerde mahallelerin ve ilçelerde meclislerin bulunması gerektiği belirtildi (Afganistan Adalet Bakanlığı, 2013, s. 267). 1987 yılında ise Mohammed Najibullah tarafından “Demokratik Cumhuriyet Anayasası” adıyla yeni bir anayasa düzenlendi. Bu anayasa da öncekiler gibi Loya Jirga adı verilen bir meclisi benimsedi ve devlet yönetimini merkezi ve yerel düzeyde organize etmeyi hedefledi. Anayasanın 128. maddesinde yerelde iller, ilçeler, şehirler ve mahallerin bulunduğu ve her birinde meclislerin oluşturulması önerildi. Yerel birimlerin başında Vali, Kaymakam, Belediye Başkanı ve Muhtarlar gibi yetkililer yer aldı (Stankzai, 2013, s. 76).

Ancak Sovyet destekli rejimin 1992'de çökmesiyle yerel yönetimde etkili olan yerel askeri güçlerin birbirlerini hedef aldığı iç savaş başladı ve ülkede otoriter bir yönetim kuruldu. 1994'te Taliban'ın faaliyetleri başlaması ve yükselişiyle birlikte ülkede otoriter bir yönetim şekli benimsendi. 2001 yılında Taliban'ın ve taraftarlarının dağılması sonrasında yerel askeri yetkililer olarak bilinen mücahit komutanları siyasi boşluğu doldurmak için girişimlerde bulunmaya başlamışlardır (Şaran, 2017, s. 87).

2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) yapılan 11 Eylül saldırılarını üstlenen “El Kaide” örgütü, ABD'nin terörle mücadele çabaları kapsamında Afganistan'a savaş ilan etti. Bu savaşla birlikte, 11 Eylül saldırıları sonrasında acil önlemler alınması amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından Kasım ayında Bonn'da bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıya, Taliban dışındaki Afgan politik liderler katılım gösterdi. Bonn Konferansı'nda, Afganistan'da uzun yıllardır var olmayan kalıcı devlet kurumlarının oluşturulması gerekliliği vurgulandı. Bu kurumların kurulmasına kadar geçici düzenlemeler yapılması konusunda anlaşmaya varıldı. Ayrıca, gelecekteki hükümetin oluşturulması ve gerekli değişikliklerin yapılması için politik bir çerçeve oluşturuldu (Abdülali, 2015, s. 28).

Bonn Konferansı sonrasında Afganistan Anayasa Komisyonu kuruldu ve yeni bir anayasa taslağı hazırlamakla görevlendirildi. ABD, Taliban'ı etkisiz hale getirdikten sonra batı ülkelerinin desteğiyle Afganistan'da modern ve çağdaş yönetim ilkelerinin benimsenmesi çabalarına başladı. Bu modernleşme çabaları, 2004 yılında kabul edilen Afganistan Anayasası ile hayata geçirildi (Mohammadi, 2013, s. 68).

Geçici hükümet, 2001 yılında altı aylığına göreve başladı ve daha sonra iki yıl daha görevde kaldı. Ardından seçimler düzenlenerek kalıcı bir devletin oluşturulması hedeflendi. Dolayısıyla, Bonn Konferansı sonrasında istikrarlı ve demokratik bir hükümet Afganistan'da kuruldu. 2004 Afganistan Anayasası'nda, ülkenin yönetim şekli cumhuriyetçilik olarak ifade edildi ve merkezîyetçilik ilkelerine dayanan bir yönetim sistemi tanımlandı. Anayasa'nın 121. maddesine göre devletin idari sistemi merkezi yönetim ve yerel yönetim şeklinde kurgulandı (Afganistan Anayasası, 2004, s. 67).

2.2. AFGANİSTAN'DA YEREL YÖNETİMLERİN GENEL YAPISI

2001 yılında Taliban'ın yönetiminin sona ermesiyle birlikte, Afganistan'da Mücahitler geçici bir hükümet kurdu. 2004 yılında ilan edilen ve günümüzde hala geçerli olan Anayasa, yasama, yürütme ve yargı erklerini ayrı ayrı ele alınmıştır. Afganistan, merkezîyetçi bir anlayışa sahip olan ve üniter devlet yapısına sahip olan bir ülkedir. Anayasa, merkezi ve yerel yönetim birimlerinin var olduğunu vurgulamaktadır. Yasama organı olarak Ulusal Meclis, Temsilciler Meclisi (Halk Meclisi) “Wolesi Jirga” ve Büyükler Meclisi (Senato) “Meshrano Jirga” olmak üzere iki kanatlı bir yapı oluşturulmuştur. Merkezi idarede Cumhurbaşkanı (Başkan) ve Bakanlar bulunurken, yerel yönetim birimleri olarak ise valilerin yönettiği iller bulunmaktadır (Studeh, 2006, s. 122).

1977 yılında Davud Han rejimi altında, İlk cumhuriyetten sonra Afganistan'da yerel yönetimlerin önemi vurgulanmıştır. Tarihsel olarak, Afganistan'da 2005 yılında ilk kez etkin bir şekilde il Meclisi kurulmuş ve Afganistan'da Cumhurbaşkanlığı seçimi ve il Meclis seçimi aynı günde gerçekleştirilmiştir. Bu, demokratik sürecin bir parçası olarak gerçekleşen önemli bir seçimdir. Hem Cumhurbaşkanlığı seçimi hem de il Meclis seçimi, Afganistan'da yerel yönetimlerin oluşturulması ve demokratikleşme sürecinin bir parçası olarak görülmüştür.

2007 yılında Afganistan'da içişleri Bakanlığı'ndan yerel yönetim yetkileri alınarak “idari Reformlar ve Kamu Hizmetleri Bağımsız Komisyonu” adıyla bağımsız bir

müdürlük oluşturulmuştur. Bu adım, modern ve şeffaf bir yerel yönetim sistemi oluşturma amacını taşımaktadır. Oluşturulan Bağımsız Müdürlüğe çeşitli görevler ve sorumluluklar verilmiştir.

Aynı yıl içinde Cumhurbaşkanlığı tarafından yayınlanan 1297 sayılı Kararname ile idari Reformlar ve Kamu Hizmetleri Bağımsız Komisyonuna bağlı olarak “Burt Alı Tayinat” adında 9 üyeden oluşan bir sınav merkezi oluşturulmuştur. Bu sınav merkezi, Cumhurbaşkanı tarafından 3 yıl süreyle atanmış üyelerden oluşmaktadır. Sınav merkezi, o dönemde valilerin, vali yardımcılarının ve kaymakamların seçiminde etkili olan bir kurumdur. Bu adımlar, Afganistan'da yerel yönetimlerin modernleştirilmesi ve şeffaf bir şekilde işlemesi için atılan önemli adımlardır. Bağımsız Müdürlük ve sınav merkezi, yerel yönetimlerin daha etkili bir şekilde işlemlerini sağlamak ve nitelikli personelin seçiminde objektif bir sürecin uygulanmasını hedeflemektedir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010, s. 121-122).

Afganistan'da yerel yönetim yapısının oluşturulması ve yerelleşme sürecinde dikkate değer bir kurum, Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı'dır. Bu kurum, 8 Mayıs 2007 tarihinde 1047 sayılı Yüksek Konsey Başkanlık Kararnamesi ile kurulmuştur. Kurumun temel amacı, il ve ilçelerde merkez ve taşra teşkilatları ile belediyelerin çalışmalarını kolaylaştırmak, merkez ve yerel yönetim arasında köprü görevi üstlenmek, karar alma süreçlerini hızlandırmak, ülke yönetiminde yeniden yapılanma, kalkınma ve uluslararası yardımları yerel düzeyde yönetmektir. Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, Başkan Kararnamesi ile kurulduğundan dolayı Milli Meclis'e karşı sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak, bu kuruluşun başkanı/müdürü, hükümet kabinesinde görev almakta ve bakan statüsünde kabul edilmektedir. Ayrıca, il ve ilçe yöneticilerinin atanmasında da Genel Başkan'a verilen öneriler etkili bir rol oynamaktadır (Abdulhamid, 2005, s. 24).

Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, Afganistan'ı sekiz bölgeye ayırmıştır. Bu bölgeler ve içerdikleri iller şunlardır:

- Başkent Kabil Bölgesi: Panjshir, Kapisa, Vardak, Parwan
- Doğu Bölgesi: Nangarhar, Lagman, Kunar, Nuristan
- Güneydoğu Bölgesi: Paktiya, Khost, Logar, Paktika, Gazni
- Güney Bölgesi: Kandahar, Helmand, Nimroz, Uruzgan, Zabul
- Orta Bölgesi: Bamiyan, Daykundi, Ghor

- Batı Bölgesi: Herat, Badghis, Farah
- Kuzey Bölgesi: Mazar-e Sharif, Samangan, Jowzjan, Sar-e Pol, Faryab
- Kuzeydoğu Bölgesi: Kunduz, Takhar, Baghlan, Badakhshan

Afganistan'ın yönetim yapısı merkeziyetçi bir yapı sergilediği için, 2007 yılından itibaren Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, valilerin ve belediye başkanlarının raporlarını Cumhurbaşkanlığı'na sunmaktadır (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 5-6).

2.2.1. Yerel Yönetimler

Afganistan Anayasası, yerel idari birimler veya vilayetler aracılığıyla yerel yönetim yapıları oluşturarak, yerel seçilmiş organların, yerel konseylerin, belediyelerin ve belediye meclislerinin kurulmasını teşvik etmektedir. Anayasa, yerel konsey üyeleri, belediye meclisleri ve belediye başkanlarının, ilgili yerel halkın özgür, gizli ve doğrudan oylarıyla seçilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kurumların yerel niteliği, Anayasada açıkça belirtilen hedefleri olan halkın kamusal işlere katılımı ve ulusal kalkınmanın desteklenmesine yönelik bir mekanizma olarak kabul edilmektedir (Stankzai, 2012, s. 146).

Şu ana kadar vilayet düzeyinde meclislerin dışında ne ilçe ne de köy düzeyinde meclisler kurulmuş veya seçilmiş ve Belediye atanmış değildir. Şu anda Belediyeler, yerel ve bölgesel bağımsız idari kuruluşların önerisi ve Cumhurbaşkanının atamasıyla göreve getirilmektedir. Bununla birlikte, ilçe ve köy düzeyindeki yeni yarı seçimli kurumlar, var olan kalkınma konseyleri gibi göz ardı edilmemelidir. Ancak bu kurumlar, yasallıkları tartışmalı olan kurumlar olup, anayasa tarafından öngörülen hedeflenen kurumların yerini alamazlar. Bu kurumların hukuki konumu, görevleri, yetkileri ve konumları, genel idari yapı içinde anayasanın kabulünden sonra oluşturulan yasal düzenlemelerle anlaşılabilir hale gelmelidir. Bu konuda, vilayet meclisleri ve Belediyeler dışında, bahsedilen kurumlar için henüz yeni bir yasa mevcut değildir (Tariq, 2012, s. 33).

Afgan Anayasa'nın 139. maddesi, “Vilayet Meclisi, hükümetin kalkınma hedeflerini ve vilayet işlerinin iyileştirilmesini, ilgili kanunlarda belirtilen şekilde, katkıda bulunur ve vilayetle ilgili konularda danışmanlık yapar” şeklinde vilayet meclislerinin yetkilerini ifade etmektedir. Vilayet meclislerinin yetkileri konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Madde metninin görünüşte vilayet meclislerinin yetkilerini “katkıda bulunma ve danışmanlık yapma” şeklinde sınırladığı anlaşılrsa da, temel soru

şudur: Bu yetkiler, bu kurumun varoluş felsefesiyle uyumlu bir şekilde uyarlanabilir mi? Çünkü bu kurumun ve diğer yerel seçilmiş kurumların ana nedeni, demokrasinin geliştirilmesi ve halkın kamu yönetimiyle ilgili kararlara katılımının sağlanmasıdır. (Stoodeh, 2006, 57).

Belki de bu endişeyi gidermek için, 2007 yılında vilayet meclislerinin yetkileri konusunda “denetim” ifadesini eklemek suretiyle vilayet meclisi yasasını düzenlemişlerdir.

Daha önce birkaç kez devredilen ve geri alınan bir yetki olan denetim yetkisi, şu anda vilayet meclislerinde mevcuttur. Ancak bu yetkinin ne anlama geldiği, kapsamının ne kadar olduğu ve nasıl uygulanması gerektiği net değildir. Vilayet Meclisleri Yasası’nın, 4. maddesinde meclislerin görevlerini ve yetkilerini uzun bir listede belirtmesine rağmen, bu liste incelendiğinde, bu meclislerin yürütme yetkilerinden yoksun olduğu görülmektedir. Bu meclisler ne politika oluştururlar, ne de yürütme gücüne sahiptirler ve denetim uygulamaları için gerekli mekanizmalara sahip değildir. Bu nedenle, bu kurum daha çok siyasi bir kurum gibi görünmektedir, idari bir kurumdan ziyade. Meclis üyelerinin atanmış olanlara olan bağımlılığı, meclis yoluna ulaşma şekli, seçim mücadeleleri yoluyla oluşması ve bir üyenin Meclis’e (Meşrano Jirga) ulaşma yolu, bu kurumun gerçekten siyasi bir nitelik taşıdığını yansıtabilir. Bununla birlikte, tüm bunlara rağmen, meclisler hem yasal hem de genel idari yapı açısından bir idari kurum olarak kabul edilir. Anayasal olarak öngörülen bir diğer önemli yerel idare birimi de belediyelerdir. Bu önemli kurum, “kentsel işlerin yönetimi” görevini üstlenen bir seçilmiş kurumdur (Afgan Anayasa, 141. M).

Afgan Anayasasına göre, belediye başkanları ve belediye meclisi üyeleri, belediye sınırları içinde ikamet eden halk tarafından seçilmelidir. Bu yerel yönetim birimi, bağımsız hukuki bir kişilik taşımakta olup, kamu hukuku kapsamında faaliyet gösterir ve bağımsız bir bütçe ve gelir kaynaklarına sahip olduğu belirtilmektedir (Afgan Belediye Kanunu, 12. M).

Belediyelerin kuruluş, faaliyet, yetki ve görevlerine ilişkin, çoğunluğu anayasanın kabulü öncesine ait olan pek çok hukuki belge bulunmaktadır. Bu kanunlar bir yandan anayasa maddelerine uygun olmadığı gibi, diğer yandan çağın ihtiyaçlarına cevap vermemekte, piyasa ekonomisine ve demokratik değerlere uygun olmamaktadır. Bu kanun, belediyeleri birinci derece, ikinci derece ve üçüncü derece olarak

sınıflandırmış olup, belediyelerin görev ve yetkilerini de yönetmelik, koordinasyon ve idare olmak üzere dört hizmet kategorisine ayırabilecek şekilde sıralamıştır. Bu yetkiler, “kamu hizmetlerinin sağlanması ve her şehirde yaşayanların ihtiyaçlarının karşılanması ve kamu düzeninin sağlanması açısından son derece önemli” sayılmaktadır (Belediye Kanunu, Madde 42).

Mevzuat, yasalar, prosedürler ve yönergeler gibi kaynaklara daha fazla açıklaması gerekmektedir. Bu seçilmiş kurumun, geniş yetkilere sahip olması nedeniyle tam bir merkeziyet karşıtı örneği tam anlamıyla yansıtmaktadır. Belediye meclislerine gelince, bunların henüz oluşmadığını belirtmek gerekir. Elbette son zamanlarda yerel yönetimlerin bağımsız idaresi bir prosedüre dayalı olarak belediyeler için danışma konseyleri oluşturdu. Bu yeni kurulan meclisler, belediye faaliyetlerini izlemek ve denetlemek amacıyla bir toplantı takvimi doğrultusunda, istişare ve gözlem için gönüllü olarak seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Bu konseylerin üyeleri hukukçular, nüfuz sahibi kişiler ve sosyal kurumlar arasından geleneksel bir şekilde seçilmektedir. Bazen Belediye Danışma Meclisi olarak da anılan bu kurum, aslında belediyelerin seçilmiş meclislerinin oluşumunun bir başlangıcı olarak değerlendirilmektedir.

2.2.2. Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması

Afganistan'ın yerel yönetimlerinin politikaları, Afgan Anayasa'nın 137. maddesi ve 11 Mayıs 2008 tarihli 1047 numaralı kararname ile Cumhurbaşkanlığı Yüksek Makamı tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda, 23 bakanlık ve bağımsız kurumun iş birliğiyle geliştirilmiştir. Bu çalışmalar, Politika Belirleme ve Bağımsız Kurumlar İş birliği Dairesi tarafından koordine edilmiştir. Bu çabalar, yerel yönetimlerin politikalarını oluşturma ve uyumlu bir şekilde yönetme amacı gütmüştür. Afganistan'ın yerel yönetimlerinin politikaları ilk defa bu süreçte belirlenmiştir (Lester, 2006, s. 212).

Afganistan hükümeti, 2014 yılında bu politikanın tüm kapsamını değerlendirmeyi planlamıştır. Bu değerlendirme, beş yıllık politika uygulamasının sonuçlarını gözden geçirerek, politikayı güncelleme ve gerektiğinde politika oluşturma, denetleme ve düzenleme komitelerini tekrar düzenleme amacını taşımaktadır. Bu şekilde politika, çağın ihtiyaçlarına uygun bir şekilde revize edilecek ve yeniden değerlendirilip uygulanacaktır.

Hükümet, yerel yönetim sistemindeki yasaların düzeltilmesi için “Teknik Düzenleme Çalışma Grubu” adı altında bir alt komite oluşturmayı planlamaktadır. Bu alt

komite, yerel yönetim kuruluşlarının politika düzenlemelerini yöneten Bağımsız Yerel Kurumlar Politika Dairesi tarafından sekreterlik göreviyle desteklenecek olup, Adalet Bakanlığı Yasama Başkanlığı tarafından başkanlık edilecektir. Ayrıca, yeni yasaların oluşturulması veya mevcut yasalarda yapılacak değişikliklerde rol oynayan bakanlıklar, bu alt komitenin daimî üyeleri olarak görev yapacaklardır. Bu alt komitenin başlıca görevi, yerel yönetim politikalarının uygulanması için yeni yasaların taslaklarını hazırlamak ve mevcut yasalarda değişiklikler yapmaktır. Bu taslaklar daha sonra Parlamente'ya sunulacaktır. Afganistan hükümeti, yerel yönetim politikalarının uygulanması için gereken tüm yasaları ve düzenlemeleri oluşturmayı öncelikli bir konu olarak kabul etmiş ve bunlar üzerinde ciddiyle çalışmıştır (Ansari, 2004, s. 20).

Afganistan'ın Ulusal Kalkınma Stratejisi, Afganistan Anayasası, Afganistan'ın Kadınlar İçin Ulusal Programı, yerel yönetimler hakkındaki araştırma sonuçları ve mevcut yasal çerçevenin analizi, bu politikanın temelini oluşturmaktadır. Afganistan Anayasası hem ulusal hem de yerel düzeyde yönetim konusunda bazı hükümlere sahiptir. Bu hükümler şunlardır:

Madde 1: Afganistan, İslam Cumhuriyeti, bağımsız, birleşik ve bölünmez bir devlettir.

Madde 50: Devlet, ülkenin idari sisteminde sağlıklı bir yönetim oluşturmak ve reformları gerçekleştirmek amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Yürütme organı, tarafsızlık ilkesine tamamen uygun olarak ve yürürlükteki yasalara göre faaliyetlerini yürütür. Afganistan vatandaşları, devlet kurumlarından bilgiye erişme hakkına sahiptir ve bu hak, yasaların izin verdiği çerçevede geçerlidir.

Madde 75: Hükümet aşağıdaki görevlere sahiptir:

- Bu Anayasa ve diğer yasaların ve mahkemelerin kesin hükümlerinin uygulanmasını sağlamak;
- Afganistan'ın uluslararası toplumda bağımsızlığını koruma, toprak bütünlüğünü savunma ve çıkarlarını ve itibarını koruma;
- Genel düzeni ve güvenliğini sağlama ve her türlü idari yolsuzluğu ortadan kaldırma;
- Bütçeyi düzenleme, hükümetin mali durumunu düzenleme ve kamu varlıklarını koruma;

- Kalkınma, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik programları tasarlama ve uygulama;

Afganistan Anayasası, yerel düzeyde sağlıklı yönetimin sağlanması için önemli ve temel prensipler içermektedir. Bu prensipler şunlardır:

Madde 136: İslam Cumhuriyeti Afganistan'ın yönetimi, merkezi yönetim birimleri ve yerel yönetimler temelinde yasalarla göre düzenlenmektedir, Merkezi yönetim, bir dizi idari birime ayrılır ve her birinin başında bir bakan bulunur.

“Yerel yönetim birimi İl’dir. İllerin ve ilgili kurumların sayısı, alanı, bileşenleri ve teşkilatları, nüfus, sosyal ve ekonomik statü ve coğrafi konuma göre kanunla belirlenir.”

Madde 137: Hükümet, merkeziyetçilik ilkesini koruyarak, ekonomik, sosyal ve kültürel konularda hızlandırma ve iyileştirme amacıyla, ulusal yaşamın gelişimine halkın daha fazla katılımını sağlamak için gerekli yetkileri yerel yönetimlere yasalara uygun olarak devreder.

Madde 138: Her vilayette bir Vilayet Meclisi kurulur. Vilayet Meclisi üyeleri, yasaya göre, vilayet sakinlerinin serbest, genel, doğrudan ve eşit oy kullanma yoluyla dört yıllık bir süre için seçimlerle, nüfusa orantılı olarak belirlenir. Vilayet Meclisi, kendi üyelerinden birini başkan olarak seçer.

Madde 139: Vilayet Meclisi, devletin kalkınma hedeflerini sağlama ve vilayet işlerini iyileştirme konusunda, yasalarda belirtilen şekilde, vilayetle ilgili konularda danışmanlık yaparak katkıda bulunur. Vilayet Meclisi, yerel yönetimlerle işbirliği yaparak görevlerini yerine getirir (Vizhe, 2009, s. 45).

Madde 140: Yerel yönetimlerde halkın aktif katılımını sağlamak ve yerel yönetimlerin düzenlenmesi için, ilçe ve köylerde, yasalarla belirlenen hükümlere göre meclisler oluşturulur.

Bu meclislerin üyeleri, yerel halkın serbest, genel, doğrudan ve eşit oy kullanma yoluyla gerçekleştirilen seçimlerle üç yıllık bir süre için seçilir. Göçebelerin yerel meclislerdeki temsili, yasaların hükümlerine uygun olarak düzenlenir.

Madde 141: Şehir yönetiminin yürütülmesi için Belediye oluşturulur. Belediye başkanı ve Belediye meclisi üyeleri, serbest, genel, doğrudan ve eşit oy kullanma yoluyla gerçekleştirilen seçimlerle belirlenir. Belediyelerle ilişkin konular yasalarla düzenlenir.

Madde 142: Devlet, bu Anayasa'da belirtilen hükümleri uygulamak ve burada yer alan değerleri sağlamak amacıyla gerekli idari birimleri kurar.

Madde 156: Bağımsız Seçim Komisyonu, ülke genelinde her türlü seçimin yönetimi ve halkın genel oylamalara katılımının denetimi için, yasaların hükümlerine uygun olarak kurulur. Politika, yerel kurumlar arasında daha fazla uyum sağlamak ve tek bir ekonomik, sosyal, güvenlik ve idari yapı, yerel idari birimlerin politikalarını düzenlemek için birleşik politika oluşturacaktır.

Afgan hükümeti, Afgan sözleşmesine dayalı olarak desteklenmesi gereken ilkeleri yerel yönetimlerin politikası aracılığıyla geliştirmeye çalışıyor. Afganistan sözleşmesine dayalı yönetim sektörüne ilişkin ilkeler şunlardır:

Afganistan'ın çok kültürlü yapısına, değerlerine ve tarihine İslam dini temelinde, saygı gösterilmesi gerekmektedir.

Afganistan halkının köklü geleneklerine saygı duyulması, mülkiyet hakkına olan katılım ve tutkularını teşvik edilmelerine için.

Afganistan, kurumlar arasında sürdürülebilir kapasitelerin oluşturulması için çaba harcamaktadır. Bu çabalara, etkili hükümet ve sivil toplum kurumlarının yeniden yapılandırılması dâhildir. Ayrıca, kadın ve erkeklerin eşit insan kaynakları kapasitelerine vurgu yapılması önemlidir. Afganistan, ülke genelinde iç ve dış kaynakların adil ve dengeli bir şekilde tahsis edilmesini sağlamaya özen göstermektedir. Bu çaba, halkın mutlu ve refah içinde bir geleceğe sahip olmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, idari yolsuzlukla mücadele etmek, hükümet kurumlarında şeffaflığı ve hesap verebilirliği sağlamak amacıyla, nitelikli ve güvenilir meslek sahiplerinin liyakate dayalı olarak kamu hizmetlerinde istihdam edilmesi gerekmektedir (Vizhe, 2009, s. 86).

Afganistan hükümeti etkili, hesap verebilir ve şeffaf bir yönetim oluşturmak için çaba harcamaktadır. Bu çerçevede, yolsuzlukla mücadelede ölçülebilir reformlar yapmaktadır. Ayrıca, adalet ve hukukun üstünlüğüne destek vermek ve tüm Afgan vatandaşlarının haklarını güçlendirmektedir. Afganistan hükümeti, her vilayette uyumlu ve etkili kurumların oluşturulmasına öncelik vermektedir. Bu kurumlar, kamu idaresi, polis, hapishaneler ve adalet kurumlarını içermektedir. Afganistan hükümeti ve uluslararası toplum, anayasada ve uluslararası insan hakları sözleşmeleri de dahil olmak üzere mevcut yasalara dayalı olarak Afganistan tarafından taahhüt edilen hukuki

korumayı desteklemek ve geliştirmek konusunda yeniden taahhütte bulunmaktadır (Rezayizadeh, 2006, s. 93).

Tüm devlet daireleri, il düzeyindeki kurumlar dahil olmak üzere, il halkına hesap vermek zorundadır. Tüm devlet daireleri, il, ilçe, köy, belediye yönetimleri ve il, ilçe ve belediye meclisleri, kendi faaliyetleriyle ilgili alanlarda halka hesap vermeleri gerekmektedir. Farklı düzeylerde devlet dairelerinin oluşturulmasının amacı, halkın ihtiyaçlarına uygun ve adil hizmetler sunmaktır. Yerel seçilmiş meclisler, halkın taleplerini ve ideallerini temsil ettikleri için, güç hiyerarşisinde diğer kurumlardan göre halka daha yakın konumdadırlar (Şuarinejad, 2015, s. 102).

İl, ilçe ve köy düzeyindeki meclisler, doğrudan halkın oylarıyla seçilenmiş oldukları için halka hesap vermeliler. Söz konusu meclis üyeleri, ilgili konularda düzenli olarak seçmenlerle(halk) danışmalıdır. İl yönetimi, il meclisi aracılığıyla halka hesap vermelidir. Aynı şekilde ilçe yönetimi de ilçe meclisi aracılığıyla halka karşı sorumludur. Ayrıca, Emniyet Komutanlığı, Finans sektörü (müstafiyet) ve bakanlıkların ikincil birimleri ile ilçeler, valilere sorumludurlar ve valiler de halka karşı il meclisler aracılığıyla halka sorumluluk taşıyacaktır. Bakanlıkların sektörel ve Emniyet Komutanlığı'nın ilçe düzeyindeki üçüncül birimleri ise ilçe valileri ve ilçe meclisler aracılığıyla ilçe halkına sorumludurlar (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010, s. 100).

2.2.3. Yerel Yönetim Türleri

Bu bölümde Afganistan yerel yönetim türleri arasında yer alan il yönetimlerine, ilçe yönetimlerine, belediyelere ve köylere değinilecektir. Bu çerçevede önce Afganistan yerel yönetim türleri hakkında bilgi verilmekte ardından yerel yönetimlerin organlarına yer verilmektedir.

2.2.3.1. İl Yönetimleri

Afganistan'da genel idari sistem, Afganistan Anayasası hükümlerine göre merkezi, yerel ve kentsel yönetimlere ayrılmıştır. Merkezi bölüm, ülkenin başkentlerinde bulunan bakanlıklar ve merkezi kuruluşlardan oluşur. Bu bakanlıklar, ulusal düzeydeki işleri yönetir ve her bakanlık, ilgili bakan veya kabine üyesi tarafından yönetilir.

İl yönetimleri, aslında merkezi yönetimin bir şubesi olan bir idari yapıdır. Bu yapılar hem hükümetin bir parçasıdır hem de ülkenin farklı bölgelerinde hükümetin

temsilcisidir. Yerel yapılar genellikle merkezi yapıların minyatür versiyonlarıdır ve bu nedenle boyut ve ölçek açısından farklılıklar gösterirler (Lester, 2006, s. 170).

Afganistan'ın 2004 Anayasası'nın 136. maddesine göre, bir ilin kurulması için nüfus sayısı, sosyal ve ekonomik durumu dikkate alınmaktadır. Buna göre, Afganistan illeri üç farklı dereceye göre sınıflandırılmıştır: 12 il üçüncü derece, 12 il ikinci derece ve 10 il birinci derece olarak belirlenmiştir (Gubar, 2011, s. 454).

Afganistan'da yerel yönetim düzenlemelerine ilişkin olan 1999 Yerel Yönetim Kanunu'nun 7. maddesine göre, bir ilin birinci derece il statüsüne sahip olabilmesi için aşağıdaki kriterleri karşılaması gerekmektedir:

- En az 1 milyon nüfusa sahip olması,
- En az 8 bin kilometre karelik bir alanı kaplaması,
- En az 12 ilçesi bulunması,
- İl merkezi çevresinde 70 kilometrelik bir yarıçap içerisinde başka bir il merkezinin bulunmaması,
- İl merkezinin valilik, belediye, havaalanı, gümrük, ziraat alanından gelir veya yeraltı kaynakları gibi özelliklere sahip olması.

İkinci derece il statüsü için ise şu kriterler aranır:

- En az 700 bin nüfusa sahip olması,
- En az 6,500 kilometre karelik bir alanı kaplaması,
- En az 10 ilçesi bulunması,
- İl merkezi çevresinde 60 kilometrelik bir yarıçap içerisinde başka bir il merkezinin bulunmaması,
- İl merkezinin valilik, belediye, gümrük, yeraltı kaynakları, ziraat alanından gelir, havaalanı gibi özelliklere sahip olması.

Üçüncü derece il statüsü için ise aşağıdaki kriterler aranır:

- En az 450 bin nüfusa sahip olması,
- En az 4 bin kilometre karelik bir alanı kaplaması,
- En az 8 ilçesi bulunması,
- İl merkezi çevresinde 50 kilometrelik bir yarıçap içerisinde başka bir il merkezinin bulunmaması,

- İl merkezinin valilik, belediye, şehir oluşturmaları, gümrük, havaalanı, yeraltı kaynağı, ziraat alanından gelir gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Afganistan'da il düzeyinde yer alan yönetim kurumları arasında Vali, İl Kalkınma Komitesi, Bakanlıkların uzantıları, İl Polis Teşkilatı, İl Savcılığı ve Saymanlık yer almaktadır. Vatandaşları temsil eden seçilmiş veya geleneksel kurumlar ise İl İdare Meclisi ve İl Kalkınma Komitesi'dir (Haqiqi, 2005, s. 67). İl yönetimlerin diğer bir organı ise İl Meclisidir.

2.2.3.1.1. Vali

Yerel Yönetim Politikası belgesinde valilerle ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır: Valiler, yerel düzeydeki yürütme organlarının başkanlarıdır ve bu nedenle merkezden gelen hükümleri ve talimatları yerel yönetim birimlerine iletmekle sorumludurlar. Valiler resmi olarak, idari birimler arasında koordinasyon sağlama görevini üstlenirler ve aynı zamanda bazı idari sorumluluklara sahiptirler. Kendi görevlerini yerel idari birimler arasında koordinasyon sağlamak amacıyla genellikle İl İdare Meclisi veya İl kalkınma komiteleri aracılığıyla icra ederler. Her ne kadar İl arasında idari meclislerin üye sayısı ve görevleri bakımından farklılıklar olsa da her idari meclis genel olarak bir yönetim merkezi olarak faaliyet gösterir. Vali de bu meclis aracılığıyla sektörel başkanlıkların İl düzeyindeki faaliyetlerine önemli bir etki yapar. Aynı zamanda, valiler İl kalkınma komitelerinin başında yer alır ve sektörel başkanlıklar, İl konseyleri ve İl yeniden yapılandırma ekipleri arasında koordinasyon ve iletişim sağlama görevini üstlenirler (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 5-6).

Vilayetlerin kalkınma komitelerinin yapıları, görevleri ve performans kalitesi birbirinden farklı olabilir. Valiler resmi olarak cumhurbaşkanlığı makamına ve bağımsız yerel kuruluşların yönetimine hesap vermektedir.

Vali, cumhurbaşkanı tarafından atanan bir siyasi makam olarak doğrudan cumhurbaşkanlığı makamına hesap verir. Valinin halka karşı resmi bir hesap verme mekanizması olmadığından, bu tür ilişkiler, yerel halkın ihtiyaçlarına odaklanmak yerine yürütme gücünün önemine aşırı vurgu yapabilme eğilimine neden olabilir. Son zamanlarda eyalet konseylerine gerekli yetkileri vermek için vilayet konseyi yasası değiştirildi, böylece devlet mülkleri, ormanlar, otlaklar, su kaynakları ve diğer doğal kaynakların korunması, kullanımının makul olması ve denetimi konusunda İl

konseylerinin gözetimi sağlandı (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 64).

Valilerin bazı görevleri, sorumlulukları ve resmi görev tanımları yerel yönetim kanununda şu şekilde belirlenmiştir:

Afganistan yerel yönetim Kanunu'nun 16. maddesine göre Valilerin görev ve yetkileri şu şekildedir:

- İl düzeyinde ekonomik, kalkınma, sosyal, kültürel ve güvenlik alanlarındaki program ve planların ve uygulanması süreçlerine liderlik etmek,
- İl düzeyinde farklı sektörler arasında iş birliği ve katılımını oluşturmak ve güçlendirmek,
- Halkın yönetim ve yerel kalkınma süreçlerine katılımının sağlamak ve artırılmasını temin etmek,
- İl düzeyinde yatırım çekme ve özel sektörün gelişimini sağlama için uygun bir ortamını oluşturmak ve özel sektörün gelişimine güven sağlamak,
- İyi yönetim prensipleri ve değerlerin, şeffaflık, hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü, adalet, etkinlik, verimlilik ve hesap verebilirlik gibi ilkelerin teşvik etmek ve güçlendirmek,
- İl düzeyinde kaynakların adil bir şekilde dağıtılmasının sağlamak,
- İl düzeyinde ilçeler, yerel meclisler, şehir yönetimleri ve köylerin güçlendirilmesi ve desteklenmesi sürecinde liderlik yapmak,
- Ulusal ve yerel programların uygulanması konusunda koordinasyon ve destek sağlamak,
- İl düzeyinde barış, istikrar ve güvenliğin sağlanması süreçlerinde liderlik yapmak,
- Şikayetleri ele almak ve anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin işlemleri yürütmek,
- Halka zamanında, kaliteli ve hızlı bir şekilde hizmet sunulması sağlamak,
- İl düzeyinde spor, turizm endüstrisi, park ve rekreasyon alanları, boş ve el değmemiş arazileri canlandırmak ve endüstriyel gelişme gibi alanlarda ekonomik kalkınma projelerinin planlanma ve uygulanması sürecinde liderlik etmek,
- İl yönetiminin ekonomik kalkınma programlarında bölgesel düzeyde aktif katılımı sağlamak,

- İl yönetiminin yerel ve merkezi idarelerle iş birliğinin sağlanması ve güvence altına alınmasını sağlamak,
- İl idarelerinin, il sakinlerinin taleplerine ve önerilerine karşı duyarlılık göstererek yanıt vermesinin sağlamak,
- İlçe yönetimleri, belediyeler, yerel meclisler ve alt birimlerin faaliyetlerinin denetlenmesi ve değerlendirilmesini sağlamak,
- Kamu varlıklarının, madenlerin, çevrenin, ormanların, çayırların, su kaynaklarının ve diğer doğal kaynakların korunmasını sağlamak,
- Uyuşturucu maddelerin ekimi, üretimi ve kaçakçılığının önlenmesini sağlamak,
- Ulusal ve uluslararası kuruluşların eğitim, öğretim ve araştırma kurumları, kütüphaneler, müzeler ve tarihi yapıların restorasyonu, donanımı ve güçlendirilmesi konusunda destek sağlanmasının teşvik etmek,
- Halk sektöründe yenilikçiliği destekleme, hizmetlerin daha iyi sunulması için teşvik etmek,
- İslami ve milli değerleri güçlendirmek amacıyla liderlik etme ve programlar başlatmak,
- Özgür ifadeye, medyaya ve kadınlar ile gençlerin geniş katılımına destek vermek,
- Vali, idari meclis, askeri konsey ve il kalkınma komitesinin başında olmak,
- Vali, yargı ve adli kurumların işlerine denetim yapabilir ve bunları yerel organlar aracılığıyla üst düzey devlet başkanlığına rapor edebilir olmak,
- İkinci derecede yer alan yetkililerin faaliyetleri, vali ve ilgili bakan tarafından, bağımsız bir idari reform ve kamu hizmetleri komisyonuyla koordineli olarak eşitlikçe değerlendirilir (Haqiqi, 2005, s. 89).

2.2.3.1.2. İl İdare Meclisi

İlin idari meclisi bundan 18 Aralık 1964'te kuruldu. Bu meclisin kurulmasındaki amaç, valilere yönelik sektör başkanları arasında bir koordinasyon mekanizması oluşturmaktır.

Vali, vali yardımcısı, mali kontrolör, eyaletin güvenlik komutanı, bölge valisi ve hükümet kurumlarının başkanları. İl İdare Meclisleri, her hafta bir kez toplantı düzenler. Toplantı, en az meclis üyelerinin yarısının katılımıyla gerçekleşir (Eyubi, 2004, s. 56).

İl İdare Meclislerinin görevleri, yürürlükteki kanunlara dayanarak şu şekilde sıralanabilir: Devlet arazilerinin kiralanması ve satışı, devlet borçlarının taksitlere bölünmesi, yasal şartlara uygun yapılmayan sözleşmelerin iptali ve sektör başkanlarının bu konuları gündeme getirmesi durumunda, sektör başkanları arasında konuların tartışılması ve görüş alışverişinde bulunulması (Yerel İdareler Politikası, 2010, s. 68).

Afganistan Yerel İdareler Kanunu'nun 18. maddesine göre, İl İdare Meclisi, il düzeyindeki en üst karar organıdır ve görevlerini bu kanun ve diğer yasal düzenlemelere uygun olarak yerine getirir (Momand, 2019, s. 190).

İl İdare Meclisi, vali, vali yardımcısı, ilin üst düzey yöneticileri ve ikincil birimlerden oluşan bir kuruldur.

İl İdare Meclisi aşağıdaki görevlere ve yetkilere sahiptir:

- İl işlerini analiz etmek, değerlendirmek, yönetişimi ve yerel kalkınmayı geliştirmeye yönelik karar ve önerilerde bulunmak.
- İl plan ve bütçelerinin sonuçlandırılmasında il ve iller arası programların zenginleştirilmesi ve ulusal plan ve çerçevelere uygunluğunun sağlanması konusunda tavsiyelerde bulunmak.
- Eyalet düzeyinde planlar ve projelerin uygulanması için kurumlar arasındaki uyum ve koordinasyonun sağlanmasından emin olmak.
- İdari birimler arasındaki anlaşmazlıkların incelenmesini ve çözülmesini sağlamak,
- Eyalet düzeyindeki ekonomik kalkınma projelerinin tekliflerinin son şeklinin verilmesi ve onaylanması sağlamak,
- Bölge düzeyinde ekonomik kalkınma projelerine yönelik yatırım kararlarını almak,
- Projelerin çevresel zorluklarının incelemek ve merkezi kurumlara görüş sunmak,
- Valinin onayı öncesinde ihale sözleşmelerinin onaylamak,
- İleriki aşamalar için arazi mülkiyeti veya devir belgelerinin değerlendirilmesi ve onaylanmasını sağlamak,
- İl düzeyindeki idari birimlerin raporlarının onaylamak veya redetmek.

2.2.3.1.3. İl Kalkınma Komitesi

Her ilin Kalkınma Komiteleri, yerel ihtiyaçlara ve koşullara uygun olarak şekillenir ve farklı sorumluluklar üstlenebilir. Bu komiteler, ekonomik kalkınma, altyapı projeleri, sosyal hizmetler, eğitim, sağlık gibi konularda koordinasyon ve planlama yapma görevini üstlenirler. Valiler, bu komitelerin başında yer alarak yerel kalkınma politikalarını yönlendirir ve bağımsız yerel kuruluşlarla etkileşim içinde çalışır (Studeh, 2006, s. 122).

İl Kalkınma Komitesi, Yerel Yönetimler Kanunu'nun 19. maddesi gereğince, il idaresinin alt birimi olarak faaliyet gösteren, bir planlama kurulu olarak kalkınma konularında faaliyet gösterir.

İl Kalkınma Komitesi aşağıdaki görevlere sahiptir:

- Halka kalkınma planlama süreci hakkında bilgilendirmek.
- Eyaletin kalkınma önceliklerini ve ihtiyaçlarını belirleme sürecini kolaylaştırmak.
- Teknik ve sektörel komitelere kolaylıklar ve teknik destek sağlamak.
- İdari birimlere ve mahallelere kalkınma zorluklarının belirlenmesi ve giderilmesi konusunda rehberlik etmek.
- Bilim adamları, uzmanlar ve halkın katılımıyla danışma programları başlatmak.
- İl kalkınma planını hazırlamak.

2.2.3.1.4. İl Meclisi

Afgan Anayasasının 138. maddesi, her ilde bir İl Meclisi'nin oluşturulmasını emretmektedir. Bu meclis, il düzeyinde seçilen tek bir kurumdur ve hükümetin faaliyetlerini denetleyebilme yetkisine sahiptir. Bununla birlikte, il meclislerinin rolü konusunda hala netlik eksikliği bulunmaktadır. Hatta yasada açıkça belirlenen il meclislerinin görevlerini yerine getirme yetkisi henüz verilmemiştir. Bununla birlikte, Anayasa'da belirtilen şekilde, il meclislerinin, il yönetimiyle iş birliği içinde görevlerini yerine getirmesi gerektiği belirtilmektedir.

İl meclisleri, kendi yetkileri doğrultusunda, il düzeyinde denetim ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. İl meclisleri Kanunu'nun 2. maddesine göre, İl meclisi, seçilmiş bir topluluk olarak, amaç olarak, il düzeyindeki devlet kurumlarıyla halkın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımını ve paylaşımını sağlayan bir yapı oluşturmayı ve ilgili konularda

il yönetimine danışmanlık yapmayı amaçlayan faaliyetlerde bulunmaktadır. Meclisin vali veya il yönetimlerini sorumlu tutabileceği yönünde hüküm olmadan böylesi bir denetleyici veya katılımcı role sahip olmanın pratikte pek bir anlamı ve önemi yoktur. Ayrıca il meclisinin bu roldeki performansının artmasına yol açan denetim yetkisinin nasıl kullanılacağı da önemli görülmektedir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 102).

2.2.3.2. İlçe Yönetimleri

İlçe yönetim birimi, ilçe kaymakamlığı tarafından kurulan ve yönetilen birkaç köyden oluşan bir yapıdır. İlçe, devletin otoritesini güvence altına almak ve genişletmek konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Mehmedi, 2018, s. 223).

İlçe düzeyindeki yönetim kurumları arasında Kaymakam, ilçe Yönetim Kurulu, Bakanlıkların Temsilcilikleri, ilçe Polis Teşkilatı ve ilçe Savcılığı bulunurken, vatandaşların temsilini sağlamak için seçilmiş veya geleneksel kurumlar arasında ilçe Meclisi, ilçe Yönetim Kurulu ve Geleneksel Meclis bulunmaktadır (Karataş ve Çolakoğlu, 2018, s. 380).

İlçelerde Sağlık Müdürlüğü, Adalet Müdürlüğü, Maliye Müdürlüğü, Ziraat Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü, Polis Müdürlüğü, MİT Müdürlüğü, Savcılar ve Mahkemeler gibi kurumlar bulunmaktadır (Mehmedi, 2018, s. 199). Ayrıca, ilçedeki bakanlıklara ait taşra teşkilatı ilçe müdürlükleri şeklinde örgütlenmiştir (Afganistan Yerel Yönetim Politikası 2010, s. 17).

Yerel yönetim kanunu, ilçelerin birinci, ikinci ve üçüncü derecelerine göre sınıflandırıldığını belirtmektedir. Bir yerleşim biriminin birinci derece ilçe olabilmesi için 90 bin nüfusa, 1000 kilometrekare alana, en az 70 km çevresinde bir ilçe merkezinin bulunmamasına ve kendi bir merkeze sahip olmasına ihtiyaç vardır. İkinci derece ilçe olabilmesi için en az 70 bin nüfusa, 700 kilometrekare kara alana, 60 km çevresinde bir ilçe merkezinin bulunmamasına ve bir merkeze sahip olması gerekmektedir. Üçüncü derece ilçe olabilmesi için ise en az 50 bin nüfusa, 600 kilometrekare kara alana, 50 km çevresinde bir ilçe merkezinin bulunmamasına ve bir merkeze sahip olması gerekmektedir (Yerel Yönetim Kanunu, 1999, s. 9-11).

Günümüzde Afganistan'da 387 ilçe bulunmaktadır. Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı tarafından 2018 yılında yapılan reformlara göre ilçeler,

“kentsel, yarı kentsel, transit, doğal kaynaklar ve sınır” olmak üzere beş kategoriye ayrılmıştır (Afghanistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 7):

- *Kentsel*: Bu alanlar en yoğun nüfusa sahip olan bölgelerdir ve en fazla kaynağı gerektirir.
- *Yarı kentsel*: Bu ilçeler, diğer ilçelerden daha bağımsız olan bölgeleri kapsar.
- *Transit*: Bu ilçeler genellikle geçiş noktaları olarak kullanılır ve nüfus yoğunluğu merkezlerinden daha düşüktür.
- *Doğal kaynaklar*: Bu ilçeler birçok doğal kaynağa sahiptir ve Maden ve Petrol Bakanlığı, Tarım, Sulama ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre Koruma Genel Başkanlığı gibi kuruluşlardan ek kaynaklara ihtiyaç duyabilir.
- *Sınır*: Bu ilçeler, nüfusun merkezinde ve sınırın ortasında konumlanır ve transit koridorlarda önemli bir rol oynayabilir. Bu bölgelere, ulusal uyum için özel dikkat gösterilmesi gerekmektedir.

Bu şekilde ilçeler, farklı kategorilere ayrılarak özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre yönetilmektedir. İlçe yönetimleri, kaymakam, ilçe meclisi ve ilçe yönetim kurulu organları ile yönetilmektedirler.

2.2.3.2.1. Kaymakam

İlçelerde, en yüksek idari yetkiye sahip olan ve yürütme yetkisini elinde bulunduran kişi kaymakamdır (Yerel Yönetim Kanunu, 1999, s. 9). Kaymakamlar, güvenlik konularında önemli bir rol oynamak üzere genellikle ilçe Polis Müdürlüğü üzerinden doğrudan yetkilidir. Ayrıca, ilçedeki anlaşmazlıkları ve sorunları çözmek üzere kaymakamlar, ilçedeki din âlimleri ve aşiret büyüklerini toplantılara davet edebilir. Birçok ilçede, kaymakam, ilçe konularıyla ilgili tavsiyelerde bulunmak veya görevleri ilgili kurumlara devretmek amacıyla bağlı kuruluşların katılımıyla konseyler kurabilir (Afghanistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010, s. 84-85).

Bir kişinin kaymakamlığa aday olabilmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler arasında güvenlik, siyasi ve etnik konular hakkında yeterli bilgiye sahip olma, ilçe ihtilaflarını çözebilme ve insanlarla ilişkileri yasal düzenlemelere uygun bir şekilde yönetebilme konusunda deneyime sahip olma yer almaktadır. Ayrıca, kaymakam adayının Vali veya müdürlüklerle akrabalık ilişkisi bulunmamalıdır (Afghanistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 3-5). Kaymakamlık için

aday olan kişinin yaşının 18-63 arasında olması, lisans mezunu olması, Farsça ve Peştoca dillerini bilmesi gerekmektedir (Hüseyni, 2014, s. 134).

Bu kriterlere uygun adaylar, İdari Reform ve Kamu Hizmeti Bağımsız Komisyonu ve Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı tarafından düzenlenen sınava tabi tutulur ve başarılı olan adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 3-5). Ne yazık ki, kaymakamların atamaları genellikle etnik kökenlerine göre yapılmaktadır.

Kaymakamlar, ilçenin en üst idari otoritesine sahiptir ve vali gibi tüm yetkileri kullanır, ancak siyasi bir otorite olarak kabul edilmezler. Yasalara uygun olarak yargı yetkisine sahip değildir ve merkezi yetkililerle doğrudan iletişim kurma yeteneklerine sahip değildir. Kaymakamlar, valiye karşı sorumlulukları çerçevesinde hareket etmek zorundadırlar (Mehmedi, 2018, s. 226).

Kaymakamların görevleri, 1999 Yerel Yönetim Kanunu'nun 21. ve 22. maddelerinde belirtilmiştir. Buna göre kaymakamlar şu şekilde hareket etmek durumundadırlar:

- Kaymakam, ilçedeki tüm müdürlüklerle istişare etmelidir.
- Kaymakam, ilçedeki ilgili müdürlüklerle iş birliği yaparak ilçe güvenliğini ve barışını sağlamalıdır.
- Kaymakam, hukukun üstünlüğünü, sosyal adaleti ve bölgedeki sakinlerin insan haklarını gerçekleştirmeyi ve geliştirmeyi sağlamalıdır.
- Kaymakam, ilçe sakinlerine hizmetlerin etkin bir şekilde sunulmasını sağlamalıdır.
- Kaymakam, ilçede ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişme planlarını uygulamak için ilçedeki tüm müdürlükler arasında koordinasyonu sağlamalıdır.
- Kaymakam, kanun hükümlerinin ve mahkemeler tarafından verilen cezaların uygulanmasına özen göstermeli ve ilgili bölgedeki yetkili makamların talimatlarına uygun davranmalıdır.
- Kaymakam, ilçedeki aşiret büyükleri, din adamları ve köy konseyi üyeleriyle iletişim kurarak hizmetlerin nasıl sunulduğu hakkında görüşleri almalı ve bölgedeki köylerde iyileştirme programlarının uygulanmasını gerçekleştirmelidir.

Kaymakamların gayri resmi rolü ise il ve geleneksel il makamlarıyla ilişkilerine dayanarak çatışma çözümünde ve diğer konularda danışmanlık yapmaktır. Kaymakamlar, köylülerde ve ilçelerde ortaya çıkan çeşitli sorunları ele almak için aşiret büyükleri ve yaşlıların yer aldığı yarı resmi danışma konseyleri kurabilirler (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010, s. 85-86).

2.2.3.2.2. İlçe Meclisi

İlçe meclisleri, halkın ve sivil toplum kuruluşlarının ilçe yönetimiyle iş birliği ve katılımını sağlamak için oluşturulmuştur. Ayrıca, ilçe meclisleri, düzenli olarak ilçe düzeyindeki danışma toplantılarında vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla, geleneksel meclisler ve gruplar dahil olmak üzere, düzenli olarak bir araya gelecektir. İlçe meclisi, halkı ve sivil toplumu teşvik edecek ve onların yönetim işlerine katılımını güçlendirecektir (Zland, 2014, s. 120).

İlçe meclisi, ilçe yönetiminin önemli kararlarını tartışır, fikir alışverişinde bulunur ve sonrasında ilçe yönetiminin önemli kararlarını onaylar. İlçe meclisi, hangi konuların ilçenin önemli konuları arasında yer aldığına karar verme yetkisine sahiptir. İlçe meclisi, ilçe yönetiminin kararlarına uygun olmadığı takdirde konuyu tekrar incelemek üzere ilçe yönetimine yönlendirebilir (Amiryar, 2019, s. 132).

İlçe meclisi, ilçe yönetiminin kararlarına uygun olmadığı takdirde, konuyu yeniden gözden geçirmek amacıyla il valiliğine yönlendirir.

İlçe meclisi, ilçe yönetiminin faaliyetlerini denetleme ve ilçe düzeyinde hesap verebilirliği iyileştirme noktasında önemli bir rol oynar. İlçe meclisinin temel ve önemli görevi, ilçe halkına karşı ilçe idaresi ve kurumlarının hesap verebilirliğini sağlamaktır. İlçe meclisi, ilçenin gelişme, güvenlik, insan hakları, sağlam yönetim ve hukukun üstünlüğü hedeflerine ulaşma amacıyla yapılan ilçe planlarının uygulanması sürecinde ilçe yönetimini bilgilendirir (Moqimi, 2016, s. 77).

İlçe meclisi, ilgili bakanlıkların belirlediği asgari standartlara uygun olarak, ilçe düzeyindeki devlet ve sektörel birimlerin kalkınma programlarını zamanında uygulayabileceklerinden ve sundukları hizmetlerin belirlenen minimum standartlara sahip olduklarından emin olma sorumluluğuna sahiptir. Ayrıca, ilçe meclisleri, ilçelerin yasal yetkililikleri çerçevesinde kendi rollerini ve sorumluluklarını yerine getirdiklerinden emin olma amacıyla güçlendirilecektir.

İlçe yönetimi yasal olarak her ay ilçe meclisine gerekli bilgileri sunmakla yükümlüdür. İlçe meclisi tarafından sorulan her türlü soruya kapsamlı şekilde cevap vermek ve ilçenin gelişme, güvenlik, sağlam yönetim, insan hakları ve hukukun üstünlüğü alanlarında elde edilen ilerlemeleri ilçe kalkınma planları ve ilgili konularda ilçe meclisini bilgilendirmek görevi vardır (Khalily, 2017, s. 221).

İlçe meclisi, kendisine verilen yasal görevleri yerine getirmemesinden dolayı kaymakamı sorumlu tutabilir. İlçe meclisi, il meclisi aracılığıyla, yaptığı işten veya anormal ahlaki davranışlarından duyduğu memnuniyetsizliği yerel organların bağımsız idaresine ve yüksek başkanlık makamına rapor edebilir. Bu kurul, bu raporu göndermeden önce kaymakama gerekli açıklamaları yapma ve kendini savunma fırsatı vermektedir (Khosrawi, 2017, s. 178).

İlçe meclisleri, ilçe bakanlığın tarafından sunulan bilgileri dinleyerek ilçe yöneticisinin ilerlemeleri ve ilçenin kalkınma, güvenlik, sağlam yönetim, insan hakları ve hukukun üstünlüğü alanlarında planların uygulanması konusunda gerekli bilgileri toplama sorumluluğuna sahiptir. İlçe meclisleri, ilçenin hizmet sunumunu gözlemleme, izleme ve değerlendirme yetkisine sahiptir (Rahimi, 2016, s. 186).

İlçe meclislerinin denetleme ve inceleme rolünün geliştirilmesi, yerel organların ilişkilerinin ve hesap verebilirliklerinin güçlendirilmesinin ve aynı zamanda yerel vatandaşlara hizmet sunumunun iyileştirilmesinin sağlanmasının temelidir. Sektörel bakanlıkların ilçe düzeyindeki üçüncül birimlerine daha fazla görev ve yetki vermesi gibi, ilçe meclislerinin de hizmet arzının izlenmesi ve gözden geçirilmesinde özel bir role sahip olması gerekmektedir. İlçe meclislerine bu rol verilerek, yerel hizmetlerin kalite, etkinlik ve verimlilik göstergelerine uygun olarak sunulmasından emin olunması sağlanabilir. İlçe meclisleri, ilçe düzeyindeki sektörel birimlerin faaliyetlerini denetlemek ve değerlendirmek için belirli araçları kullanarak, halkın bu kurumlardan ne tür hizmetler beklemesi gerektiği konusunda bilgilendirme yapabilir. Aşağıda açıklanan araçları kullanarak, yerel düzeyde sonuç odaklı bir yönetim sistemi oluşturulabilir (Popal, 2014, s. 164).

İlçe meclisi vatandaşların şikâyetleriyle ilgilenmeye yönelik mekanizmanın izlenmesinden sorumludur. Bu şikâyetler hizmet sunumunun kalitesi ve vatandaşları ilgilendiren konularla ilgili olabilir. Kaymakam ve ilçe kurumları, yapılan şikâyetler ve bu şikâyetlerin zamanında yanıtlanması ve halka iletilmesi konusunda ilçe meclisine karşı

sorumludur. İlçe meclisi, bakanlıkların üçüncü birimlerinin, ilgili bakanlıkların asgari standarttaki hizmetlerini sunma ilkesine göre hareket etmediği kanaatine varması halinde, bu meclisi kaymakam, vali, il meclisi ve merkezi bilgilendirebilir. Ortaya çıkan sorunların çözümü için uygun önlemlerin alınabileceği ve ilgili makamlar tarafından benimseneceği. Bu bilgiler il rehber kitapları ve diğer araçlarla halkın kullanımına sunulacaktır (Yerel Yönetimler Politikası, 2010, s. 77).

2.2.3.2.3. İlçe Yönetim Kurulu

1999 Yerel Yönetim Kanunu'nun 23. maddesinde her ilçede bir ilçe Yönetim Kurulu oluşturulması gerektiği ve bu kurulun başkanının kaymakam olması gerektiği belirtilmiştir. İlçe Yönetim Kurulu, kaymakam, icra müdürü ve köy işleri müdüründen oluşmaktadır. Kurulun amacı, ilçedeki birimlerin faaliyetlerini koordine etmek, imar planlarını uygulamak ve ilçe için önemli olan konuları belirlemektir. Kaymakamın talebi üzerine kurula, kaymakamlıkta görev yapan kurum ve ilçe bilim adamları ile dernek başkanları, ilçe belediye başkanı da davet edilebilir. İlçe Yönetim Kurulu'nun toplantılarının yapılma şekli, kararlarının verilme şekli ve diğer hususlar ayrı usullerle düzenlenir (Yerel Yönetim Kanunu, 1999, s. 33-34).

İlçe Yönetim Kurulu'nun görevleri şu şekilde sıralanabilir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010, s. 218-219):

- İlçede barış, güvenlik, düzen ve istikrarın sağlanması.
- İlçe düzeyinde hukukun adaletli bir şekilde uygulanması.
- İlçe vatandaşlarının insan haklarını araştırması, desteklemesi, geliştirmesi ve güçlendirmesi.
- İlçenin sosyal, ekonomik, eğitimsel ve kültürel gelişiminin desteklenmesi.
- İlçe vatandaşlarına hizmetlerin sunulması, kentsel ve kırsal alanlarda, tarım ve sulama, doğal kaynak yönetimi, trafik yönetimi ve aydınlatma gibi konuların düzenlenmesi,
- Yoksulluğun azaltılması, hastalıklarla mücadele ve insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için kalkınma hedeflerinin belirlenmesi.
- İlçedeki kazaların ve hastalıkların kontrol altına alınması.
- İlçedeki haşhaş tarımının ve alternatif çiftçilik gelir kaynaklarının tahrip edilmesinin önlenmesi.
- Çevrenin gelecek nesiller için korunması.

- İslami törenlerin düzenlenmesinin ve anılmasının desteklenmesi.
- Ulusal Kalkınma Stratejisi ve Ulusal Öncelik Planlarının uygulanmasına yardımcı olunması.

Bu görevler, ilçe yönetim kurulunun genel sorumluluk alanlarını yansıtmaktadır.

2.2.3.3. Belediyeler

Önemli idari bir kurum olan belediye, belirli coğrafi veya arazi sınırlarına sahip olup kendi bölgelerinde refahı sağlamayı amaçlar. Belediyeler, belediyenin yönetimi ve programlarından sorumlu olan liderlik görevini üstlenirler. Belediye Kanunu'na göre, belediye başkanları seçim yoluyla belirlenmelidir, ancak şu anda onlar merkezi yönetim tarafından atanmaktadır. Bu durum, devletin hiyerarşik yapıları arasında dengesizliğe, siyasi kısıtlamalara, etnik ayrımcılığa, yolsuzluğa ve etkisizliğe yol açmıştır (AREU, 2014, s.44).

Bazı atanan belediye başkanlarının nitelikleri ve iş deneyimleri yeterli olmadığından dolayı, bu durum onların belediye yönetimini etkin bir şekilde liderlik etmelerini ve yönlendirmelerini engellemektedir. Ayrıca, belediye başkanlarının kararları da çelişen çıkarlar arasında alınmaktadır (Eyubi, 2004, s. 56).

Eski Nizamnamelerde Türkçe bir terim olan “belediye” kavramı kullanılıyordu. Ancak 1958 yılında bu kavram Farsçalaştırılarak “şehirvalı” olarak değiştirildi. Bir merkezde, Kanunda belirtilen görev ve yetkileri diğer yasal belgelere göre yerine getirebilmek için mali ve fonksiyonel kapasiteye sahip bir belediye kurmak istendiğinde, en az 10 bin nüfusa sahip olması ve en az 5 kilometrekarelik bir alanı kapsaması gerekmektedir. Belediyenin kurulması, Kentsel Gelişim Yüksek Kurulu kararıyla, Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı tarafından, Cumhurbaşkanlığı Kabinesinin teklifi üzerine gerçekleştirilir (Muhammedi, 2015, s. 237).

Afganistan'da genel olarak iki tür belediyecilik mevcuttur: Bunlar, kentsel (il belediyesi) ve kırsal (ilçe belediyesi) şeklindedir. Her il ve ilçede bir belediye bulunmaktadır. Afganistan'da 34 il bulunduğundan dolayı aynı sayıda kent belediyesi bulunmaktadır. İl belediyesi, belediye meclisi ile birlikte ildeki belediye işlerini ve hizmetlerini düzenlemektedir (Afganistan Belediyeler Kanunu, 2018, s. 4).

Afganistan'da Kabil dışındaki illerde, belediyeler üç farklı dereceye ayrılmaktadır. Birinci derecede olan 4 belediye, ikinci derecede olan 8 belediye ve üçüncü

derecede olan 21 belediye bulunmaktadır. Bu düzenleme, Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı tarafından yapılmıştır (Muhammedi, 2015, s. 240).

Belediyeler, yerel yönetim politikalarına uygun olarak aşağıdaki kriterlere dayalı olarak oluşturulmaktadır:

- Belirli bir coğrafi sınıra sahip olmalıdır, yani en az 5 kilometrekarelik bir alanı kapsamalıdır.
- En az 10.000 kişilik bir nüfusa sahip olmalı ve merkezi istatistik kurumu tarafından onaylanmış olmalıdır.
- Gerekli kolaylıkların ve kamu hizmetlerinin sağlanması için mali açıdan yeterlilik kapasitesine sahip olmalıdır.

Belediyelerin temel görevleri ve sorumluluk alanı aşağıdaki gibi sıralanabilir (Danış, 2015, s. 193-194):

- Halkın işlere katılımını teşvik etmek ve desteklemek için gerekli idari yapılar ve mekanizmaları oluşturmalarıdır.
- Belediye yönetimi, idari düzenlemeler ve özel sektör katılımıyla belediyenin ekonomik büyümesini desteklemelidir.
- Belediye için, hükümet tarafından yayınlanan kalkınma rehberlerine dayalı olarak oluşturulan sosyal-ekonomik kalkınma için uzun vadeli planların geliştirilmesi, uyarlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu planlar, gençler, kadınlar, yardıma muhtaç bireyler, göçebe topluluklar vb. gibi özel toplum kesimlerinin acil ihtiyaçlarını karşılamalıdır.
- Belediye'nin sosyal ve ekonomik kalkınma planlarına uygun olarak, farklı bölgelerdeki yetki alanı altındaki arazilerin nasıl kullanılacağı tanımlanmalıdır.
- Belediye, devlet kurumlarıyla iş birliği yaparak, onların planlarını ve programlarını düzenlemek suretiyle Belediye'nin önceliklerini yansıtmalıdır. Bu öncelikler arasında belediye sektörü, eğitim, sağlık, kamu tesisleri, yoksulluğun azaltılması, tarım, çevre yönetimi ve altyapı gibi alanlar yer almaktadır. Özellikle Belediye'nin kapasitesini karşılayamadığı alanlara özel bir vurgu yapılmalıdır.
- Belediyenin sorumluluk alanındaki kalkınma projelerinin uygulanmasında hükümetle iş birliği yapılmalıdır.

- Belediyenin idari sınırları içerisinde faaliyet göstermek isteyen özel işletmelere çalışma izinlerini vermek,
- Vergi, harç ve ücretlerin ulusal ve yerel yasalara uygun olarak toplanmasını sağlamaktır.

Belediye'nin sorumluluk alanında bulunan mülklerin değerinin belirlenmesi, şehir master planı ve yaygın tarife dikkate alınarak belediyelerin alt görevleri aşağıdaki gibidir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2010, s. 81)

- Belediye hükümet yönetiminde ve özel sektörün yönetiminde halkın katılımını teşvik etmek ve belediye ekonomisinin gelişiminde onlarla ortaklık yapmak için idari yapılar ve mekanizmalar oluşturmak.
- Belediye sektörünün önceliklerini yansıtmak için, merkezi idare kurumlarıyla, planlarını ve programlarını düzenleme konusunda iş birliği yapmak.
- Belediye sorumluluk alanında kentsel gelişme projelerinin uygulanmasında merkezi hükümetle uyum sağlamak amacıyla iş birliği yapmak.
- 4. Belediye yönetimiyle ilgili alanlarda özel yatırımların teşvik edici, sürdürülmesi ve net yöntemlerle özel sektörün teşvik edilmesi.
- Hizmet sunumunun iyileştirilmesi amacıyla genel ekonominin ticaretine özel sektör şirketleriyle ortaklık yapmak.

Belediyenin hizmetleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Belediyeler, sağlık hizmetleri, eğitim, elektrik, yollar vb. gibi temel hizmetlerin kontrolünü elinde bulundurmazlar. Bu hizmetler, sektörel bakanlıkların ikincil ve üçüncül birimleri aracılığıyla bağımsız bir şekilde sunulur ve şiddetle merkezîyetçi bir yapıya sahiptir. Belediyeler, yalnızca bu hizmetlerin uygulanmasının izlenmesinden sorumludur. Bu nedenle, belediyeler, bu hizmetlerin kalitesizliği konusunda sorumluluk taşımazlar. Öte yandan, belediyelerin su temini ve küçük sosyal altyapı gibi hizmetleri sunma konusundaki zorlukları, sınırlı kaynaklar ve yetersiz kapasiteyle mücadele etmeleriyle birlikte gelmektedir. Bu hizmetlerin sunulması için gerekli kaynakların ve belediyelerin kapasitesinin yetersiz olması, hükümetin belediyelere bazı görevleri devretme konusunda isteksiz olduğunu göstermektedir. Bu durum, belediyelerin hizmet sunumunda zorluklarla karşılaşmasına ve hizmetlerin kalitesinde düşüşlere neden olabilmektedir (Emini, 1996, s. 134).

Yerel topluluklar, hizmet sunumunun planlanması, ihtiyaçların belirlenmesi, öncelikli hale getirilmesi ve sermaye yatırımlarının programlanması konularında dahil edilmemişlerdir. Belediye, kendi sorumlulukları doğrultusunda halka genel refah hizmetleri sunmakla yükümlüdür. Bununla birlikte, hizmetlerin sunumu üzerindeki kontrol eksikliği, misyonlarıyla çelişmektedir. Aynı zamanda, halkın üzerinde doğrudan etkisi olan başka bir sorun da mevcuttur. Bu nedenle, aşağıdaki politika açıklamaları temelde şunlardır:

- Belediye hizmetlerinin sunumu yetersiz ve kalitesizdir.
- Sektörel hizmetler için planlama ve bütçeleme merkezi düzeyde yapılmakta ve bu durum, insanların ihtiyaçları ile sunulan hizmetler arasında uyumsuzluğa yol açmaktadır.
- Hizmet sunumu planlaması, insanların öncelikleriyle program tasarımı ve finansmanı arasında kesin bir tutarlılık sağlamamaktadır.

Belediyelerin, belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye yönetimi kurulu organları bulunmaktadır. Bu organlar birçok önemli görevi yerine getirmektedirler.

2.2.3.3.1. Belediye Başkanı

2017 Seçim Kanunu'nun 42. maddesine göre, il belediye başkanı adayları için belirli koşullar bulunmaktadır. Buna göre, adayların en az lisans mezunu olmaları, 5 yıl tecrübeye sahip olmaları (ilçe belediye başkanları için ise 3 yıl tecrübe koşulu bulunmaktadır) ve o ilde en az 5 yıldır ikamet etmeleri gerekmektedir. Adaylık için il birinci derece konumunda ise 100 bin Afgan Afganisi, ikinci derece konumunda ise 50 bin 45 Afgan Afganisi, üçüncü derece konumunda ise 25 bin Afgan Afganisi imza toplamaları gerekmektedir. İlçe belediye başkanı adayları ise 2500 Afgan Afganisi devlet hazinesine tazminat olarak yatırmaları gerekmektedir (Mehmedi, 2018, s. 241).

Belediye başkanları seçimi her kentte, Seçim Komisyonu ve Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı ile koordineli olarak gerçekleştirilir. Seçimlerin birinci turunda adaylar yeterli oyu alamazsa, seçim sonuçlarının açıklanmasından sonraki ikinci haftada yeni bir seçim gerçekleştirilir. İkinci tur, en fazla oyu alan iki aday arasında yapılır. Ancak oylar eşitse, seçimin kazananı daha tecrübeli olan aday olarak belirlenir. Adayların o ilde ikamet etmeleri gerekmektedir. Belediye başkanlığı seçimleri 4 yıllık dönemler için yapılır (Moqimi, 2016, s. 45).

Aday belediye başkanlığını kazandıktan sonra, 10 gün içinde göreve başlaması gerekmektedir. Anayasal olarak, ülkedeki Cumhurbaşkanı dışında seçimle göreve gelen tek devlet yetkilisi belediye başkanıdır. Ancak uygulamada belediye başkanı halk tarafından seçilmemektedir. Belediye başkanı, Vali'nin tavsiyesi üzerine Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanı tarafından atanır (Karataş ve Çolakoğlu 2018, s. 391).

İlçe belediye başkanlarının seçimi, Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı tarafından belirli bir sınava tabi tutularak atanmalarını içermektedir. Adayların sınava katılabilmeleri için belirli şartlar aranmaktadır. Bu şartlar şunlardır: Afganistan vatandaşı olmak, 25 yaşını doldurmuş olmak, lisans veya yüksekokul mezunu olmak, en az 2 yıl iş deneyimine sahip olmak, yönetme ve sorun çözme yeteneklerine sahip olmak, ilçede veya ilde ikamet etmek ve herhangi bir caydırıcı suç kaydının bulunmaması. Adaylar ayrıca formalite gereği belirli bir sınava tabi tutulacaklardır. Mevcut belediye başkanı, yeni belediye başkanı belirlenene kadar görevini sürdürecektir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2018, s. 2-3).

Belediye başkanlarının seçimi gerçekleşene kadar, il belediye ve ilçe belediye başkanlarının görevleri, Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığına bağlı olan Belediye İşleri Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir (Popal, 2014, s. 19). Belediye İşleri Daire Başkanlığı, Kabil belediyesi hariç tüm belediyelerin işlerini yöneten birimdir. Kabil belediyesi ise kendi bütçesini Maliye Bakanlığı'ndan almakta ve raporlarını Bakanlar Kuruluna kendisi sunmaktadır (www.afghanistan-analysts.org).

2.2.3.3.2. Belediye Meclisi

Belediye meclisine aday olabilmek için, 2017 Seçim Kanunu'nun 43. maddesine göre adayın 25 yaşını doldurmuş olması, en az lise mezunu olması, adli sicil kaydının bulunmaması ve o ilde en az 5 yıldan beri ikamet etmesi gerekmektedir (Afganistan Adalet Bakanlığı, 2017, s. 62).

Belediye meclisi, şehir ve kasaba sakinleri tarafından 4 yıllık dönem için seçilen üyelerden oluşur. Her şehir meclisi en az üç üyeden oluşacak şekilde düzenlenmiştir. Bu nedenle, her kentsel alan bir seçim bölgesi olarak kabul edilir. İki bölgeye ayrılmış şehirlerde ve ilçelerde birer kişi meclise üye seçilir ve üçüncü üye kentin tüm sakinleri tarafından seçilir. Ayrıca ilçe yoksa, belediye meclisi kentsel nüfusa ve kentsel hizmet sunumuna göre 3 ila 5 üye seçer. İl meclislerindeki üye sayısı, Afganistan Bağımsız Yerel

Yönetim Genel Başkanlığı bilgisi dâhilinde Seçim Komisyonu tarafından belirlenir (Mehmedi, 2018, s. 246).

Belediye meclisi, belediye hizmetleri için ücretlerin ve maliyetlerin belirlenmesi, yıllık bütçelerin onaylanması, belediyeler için prosedürlerin ve düzenlemelerin belirlenmesi, yerel halkın ihtiyaçlarının ele alınması, belediye çalışmalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, işbirliği yaparak amaç ve hedeflerin belirlenmesi, kalkınma ve önceliklerin belirlenmesi, izleme topluluklarıyla kentsel planlama ve geliştirme hizmetlerinin sunulması, peyzaj danışma toplantıları ve yerel halka düzenli danışma toplantıları düzenlemesi ve insanlardan görüş ve bilgi alması gibi görevleri yerine getirir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010, s. 41).

Belediye meclisi, 2018 Belediye Kanunu'na göre aşağıdaki görevleri yerine getirmelidir (Afganistan Adalet Bakanlığı, 2018, s. 14):

- Belediye faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi: Meclis, belediyenin yürüttüğü faaliyetleri düzenli olarak takip etmeli ve performanslarını değerlendirmelidir.
- Belediye faaliyetlerinin iyileştirilmesi için önerilerde bulunma: Meclis, belediyenin faaliyetlerini geliştirmek için öneriler sunmalı ve stratejik yönlendirmelerde bulunmalıdır.
- Yönetmelik, prosedürler ve işlemlerin yasalara ve diğer mevzuatlara uygun olmasını sağlama: Meclis, belediyenin yönetmelik, prosedür ve işlemlerini denetlemeli ve kanunlara ve diğer yasal belgelere uygun olmadığı durumlarda engel olmalıdır.
- Uygulamada ele alınan konularda kanun hükümlerine göre karar verme: Meclis, belediyenin uygulama alanında ele aldığı konularda kanun hükümlerine uygun kararlar almalıdır.

Bu görevler, belediye meclisinin belediye yönetimi üzerinde denetim sağlamasını, faaliyetlerin etkin ve yasalara uygun bir şekilde yürütülmesini ve belediyenin hizmetlerini geliştirmesini amaçlamaktadır (Azimi, 2019, s. 102).

Belediye meclislerinin temel görev alanları şu şekildedir:

- Belediye tarafından genel halkın ihtiyaçlarının önceliklerine yansıtılması için halkın katılımını ve paylaşımını sağlayarak, halkın genel ihtiyaçlarının öncelikleri konusunda temsil görevi yapılması,
- Belediye yönetiminin denetlenmesi ve bütçenin hesap verilebilirlik ve uygulanması konusunda güvence sağlanması,
- Kalkınma hedeflerini ve amaçlarını belirlemede iş birliği yapılması, öncelikli kalkınma alanlarının tanımlanması ve belediye hizmetlerinin iyileştirilmesi, etkinlik ve yanıt verme yeteneğinin artırılması için önlemlerin belirlenmesi,
- Kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak Belediye planları ve programlarının gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi,
- Belediyeye bağlı kişiler, belediye başkanı ve belediyenin diğer görevlileri ve halkın arasında istişare toplantılarının yapılması,
- Şeffaflığı ve hesap verilebilirliği artırmak için halkın görüşlerini ifade etme fırsatlarının sağlanması ve halkın belediye erişiminin güçlendirilmesi.
- Belediye yönetmeliklerinin ve düzenlemelerinin onaylanması.
- Belediye planının onaylanması.
- Yıllık belediye bütçesinin onaylanması.
- Belediye mülklerinin vergileri, ücretleri, harçları ve kiralama bedellerinin onaylanması.
- Halkın ihtiyaçlarını ve önceliklerini belirlemek, belediye yöneticilerini sorunların ve halkın ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli önlemleri almaya teşvik etmek amacıyla halkla danışma yapılması.
- Sivil toplum kuruluşları ve halkla düzenli danışma yapılması.
- Halkın önemli konular ve ilgi alanları hakkında görüşlerini paylaşması için genel toplantıların düzenlenmesi ve halkın görüşlerinin dinlenmesi.
- Belediye yönetiminin faaliyetlerine ilişkin hesap verme sorumluluğunun sağlanması.
- Belediye yönetiminin performansının izlenmesi ve değerlendirilmesi.
- Belediye yönetiminin denetimi ve değerlendirilmesi yoluyla belediye karar alma sisteminin gözetimi,
- Belediye bütçesinin uygulanmasının denetlenmesi ve değerlendirilmesi,

- Hizmet standartlarının minimum hizmet kalite kriterlerine uyumunun denetlenmesi,
- Belediye hizmetlerinin kadınlara, çocuklara, dezavantajlı gruplara, izole ve mahrumiyet içindeki gruplara, yoksul kesimlere, engelli bireylere, yaşlılara ve yetimlere sunulmasının sağlanması,
- Belediye bölge ofislerinin faaliyetlerinin denetlenmesi ve değerlendirilmesi,
- Belediye planlaması ve bütçeleme süreçlerinin kolaylaştırılması,
- Şehir sakinleri ve Belediye yönetimi arasında danışma ve iletişim köprüsü olarak görev yapması,
- Belediye çalışanlarının belediye kanunlarına uymamaları ve görevlerini yapmamaları nedeniyle belediye başkanına ceza teklif edilmesidir (Yerel Yönetimler Politikası, 2010, s. 237)

2.2.3.3.3. Belediye Yönetim Kurulu

Belediye Yönetim Kurulu, belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı ve belediye müdürlerinden oluşan bir organdır. Bu kurul, belediyenin diğer alanlarının tutarlılığı ve yönetimiyle ilgilenir ve 47 belediyenin kalkınmasında etkili bir rol oynar. Belediye Yönetim Kurulu'nun sorumlulukları şunları içerir:

- Belediye plan ve programlarının değerlendirilmesi: Kurul, belediye plan ve programlarını gözden geçirir ve değerlendirir.
- Belediye sosyal gelişim plan ve programlarının değerlendirilmesi ve onaylanması: Kurul, belediyenin sosyal gelişim plan ve programlarını değerlendirir ve onaylar.
- Yıllık yatırım planları ve belediye bütçeleri: Kurul, belediyenin yıllık yatırım planlarını ve bütçelerini inceler.
- Belediye planlarının uygulanmasının izlenmesi: Kurul, belediye planlarının uygulanmasını takip eder ve değerlendirir.
- Belediyelerin yönetimine ilişkin yönetim kararları ve politikalarının onaylanması: Kurul, belediyelerin yönetimiyle ilgili yönetim kararlarını ve politikalarını onaylar.

Belediye Yönetim Kurulu, belediye başkanına ve belediye meclisine rapor vererek hesap vermelidir. Ancak, hukuki çerçevede bu kurulun görevleri ve işlevleriyle

ilgili sınırlı yönergeler bulunmaktadır. Bu nedenle, bazı durumlarda bu kurulun toplantıları etkili faaliyetleri ve genel hizmetleri geliştirmeye sınırlı bir katkıda bulunabilir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010, s. 41).

2.2.3.4. Köyler

Köy düzeyinde yönetim kurumları, geleneksel olarak Malik, Arbab ve Qaryadare gibi gayri resmi kişilerden oluşurken, vatandaşları temsil eden kurumlar ise seçilmiş veya geleneksel kurumlar olan Köy Meclisi, Toplumsal Kalkınma Meclisi ve Geleneksel Şura/Meclis'tir (Karataş ve Çolakoğlu, 2018: 380). Ayrıca köy düzeyinde yasal olarak yer almasa da aşiret reisleri ve diğer gayri resmi yapılar da bulunmaktadır. Bu gayri resmi yapılar genellikle köy ilişkilerini devletle çözümlemeye çalışmaktadır. Geleneksel olarak köy meclisi yerine, kalkınma konseyleri tarafından desteklenen bir Köy Konseyi/Geleneksel Şura görev yapmaktadır. Bu yapı, köydeki yaşlılardan ve nüfuzlu aile üyelerinden oluşur ve toplumun güçsüz kesiminin haklarını savunur (Hüseyni, 2014, S. 154).

Köy düzeyinde devlet kurumları, köy geliştirme konseyleri, sivil toplum kuruluşları, kooperatifler, tarım birlikleri, gazeteciler, aşiret büyükleri gibi çeşitli yapılar bulunmaktadır. Bu yapılar arasında seçilmiş topluluk konseyi gibi kurumlar da yer alır (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı, 2010: 18). Ayrıca, Toplumsal Kalkınma Meclisi, Kırsal Rehabilitasyon ve Kalkınma Bakanlığı tarafından 2003 yılında Ulusal Dayanışma Programı kapsamında kurulmuştur. Ancak bazı illerde il kalkınma konseyleri tarafından da kurulabilmektedir (AREU, 2017, s. 20). Ancak, mevcut yapılar içinde faaliyet göstermeyen kurumlar da bulunmaktadır.

Bu şekilde, köy düzeyinde çeşitli geleneksel ve resmi kurumlar bulunmakta ve köylerin yönetimini ve kalkınmasını desteklemek için farklı yapılar aktif olarak faaliyet göstermektedir. Köy organları olarak, köy muhtarı, köy meclisi ve köy kalkınma meclisi bulunmaktadır.

2.2.3.4.1. Köy Muhtarı

Anayasa yönünden bakıldığında muhtar Afganistan'ın idari yapısında yer almaktadır. Muhtar, doğrudan köylüler tarafından seçilmektedir (Saqib ve Arab, 2019, s. 78). Muhtarın görev süresi ise belli değildir. Muhtarın görevleri şu şekilde sıralanabilir: Köylüler ve ilçe yönetimi arasında iletişim ve bağlantı kurmak, köy çergelerine (bir tür

yerel toplantı), düğünlere, nikah işlerine ve doğum kayıtlarına katılıp faaliyet göstermek (AYYP , 2010, s. 77). Dolayısıyla muhtar, ilçe yönetimi ve köyler arasında bir köprü görevini görmektedir.

Muhtarın yanı sıra, köylerde resmi olarak görevli olmayan kişilerinde sözü geçmektedir. Bunlar, imamlar, yaşlılar ve ağalardır. Köylülere sözü geçen bu kişiler, köylüler tarafından da saygı görmektedirler. İmamlar, yaşlılar ve ağalar özellikle köyde anlaşmazlıklar çıktığında aracılık yaparak bu anlaşmazlıkları çözmeye çalışmaktadırlar (AYYP, 2010, s. 78).

2.2.3.4.2. Köy Meclisi

Köy meclisine aday olabilmek için 25 yaşında olmak ve en az okuma yazma bilgisine sahip olmak gerekmektedir. Aday adaylarının ayrıca 10 kişilik bir grubun onayını alması, 5 bin Afgani tazminat ödemesi, sağlık raporu, adli sicil kaydı belgesi, devlet kurumunda çalışıyorlarsa istifa etmeleri ve adres teyit belgesi sunmaları gerekmektedir. Köy meclisi üyeleri ise köy nüfusuna bağlı olarak seçilir. Örneğin, bir köyün nüfusu 500 ise 3 üye, 500 ile 1000 arasında ise 5 üye, 1000'den fazla ise 7 üye meclis üyesi seçilir (Mehmedi, 2018, s. 922- 234).

Köy meclisi, barış ve güvenlik, hukukun üstünlüğü, insan hakları, iyi yönetim, yoksulluğun azaltılması, çevre koruma gibi üçüncü binyıl kalkınma hedeflerine ulaşma, yasadışı faaliyetlerin önlenmesi, doğal afet yönetimi, çevrenin korunması, sosyal güvenlik, uyuşmazlık çözümü, ulusal uzlaşma, toplumsal ilişkiler yönetimi, doğal kaynak yönetimi, arazi ıslahı, köy sınırları, nüfus sayımı ve koordinasyonu gibi konularda önemli bir rol oynar. Köy meclisi, iyi yönetimin sağlanması, yoksulluğun azaltılması, kalkınma hedeflerinin takip edilmesi, çevrenin korunması, yasal ve yasadışı faaliyetlerin ortadan kaldırılmasının sağlanmasıyla birlikte vatandaşların temel haklarını korur ve barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunur. Aynı zamanda köy meclisi, kalkınma planlarını hazırlayacak ve uygulayacaktır, köyün önceliklerini belirlemek ve planlamak için geniş katılımı teşvik edecektir (Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı, 2009, s. 28-29).

2.2.3.4.3. Köy Kalkınma Meclisi

Afganistan'da 2003 yılında kurulan Kırsal Kalkınma ve İyileştirme Bakanlığı, Milli Dayanışma Programı çerçevesinde köy kalkınma meclislerinin oluşturulmasını

başlatmıştır. Bu programın amacı, yerel kalkınma projelerinin sunumu, köy yönetiminin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesidir. Köy kalkınma meclisleri, Afganistan'ın kırsal bölgelerinde yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirmek ve ekonomik-sosyal kalkınmayı sağlamak amacıyla su, elektrik, yol, okul ve sağlık merkezleri gibi temel altyapı projelerini uygulamaktadır (Durd, 1395, s. 66).

Milli Dayanışma Programı, toplamda 17.000'den fazla köy geliştirme konseyinin oluşturulmasını hedeflemiştir. Bu konseyler, yerel halkın önceliklendirdiği projeleri tasarlayıp uygulamaktan sorumludur. Konseyler, program aracılığıyla maddi yardım almaktadır, ancak sürekli bir finansman kaynağı sağlanmamaktadır. Bu nedenle, konseyler maddi kaynakları tahsis etme ve kullanma sorumluluğunu üstlenmektedir (Nematullah ve Emil, 2017, s. 203).

Köy kalkınma meclisleri, Afganistan'da yerel yönetimlerin güçlenmesini ve yerel kapasitelerin geliştirilmesini amaçlayan önemli bir sürecin parçasıdır. Bu meclisler, köy düzeyindeki insanların kalkınma süreçlerine katılımını artırmak için yerel kurumların güçlendirilmesine odaklanmaktadır. Ulusal Dayanışma Programı, köy düzeyindeki projelerin seçimi ve uygulanmasında halkın aktif katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Program, farklı kriterlere dayanan projeleri yönlendiren popüler uygulama yöntemleri etrafında projeleri şekillendirmektedir. Ayrıca, kadınların konseylere katılımını sağlamak için seçim prosedürleri kadın dostu şekilde düzenlenmiştir (Hüseyni, 2014, s. 190).

Köy kalkınma meclisleri, yerel düzeydeki kaynakların geliştirilmesi ve başarılı projelere dönüştürülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu sayede Milli Dayanışma Programı ve hükümetin köy düzeyindeki kabulü ve meşruiyeti artmıştır. Meclisler, köy düzeyindeki insanların ve toplulukların refahına katkıda bulunmuş ve kendi kalkınma önceliklerini belirleme sürecine katılımlarını sağlamıştır.

Kırsal Kalkınma ve İyileştirme Bakanlığı, köy kalkınma meclislerinin çalışma ve faaliyetlerini sürdürebilmeleri için bir prosedür hazırlamıştır. Bu prosedür, meclislere, daha fazla koordinasyon ve idari görevler vermiştir. Ancak köy kalkınma meclislerinin sivil toplum kuruluşu mu yoksa yerel yönetim kurumu mu olduğu gibi bazı konular hala netlik kazanmamıştır (Azimi, 2019, s. 143).

Özetle, Afganistan'da köy kalkınma meclisleri, Milli Dayanışma Programı çerçevesinde köy düzeyindeki kalkınma projelerini yönetmek ve yerel yönetimleri

güçlendirmek amacıyla kurulmuş bir yapıdır. Bu meclisler, temel altyapı projelerini uygulayarak köylerde yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK YEREL YÖNETİMLERİ İLE AFGANİSTAN YEREL
YÖNETİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

Bu araştırmanın temel amacı, Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimlerinin yasal ve yapısal açıdan karşılaştırılarak iki ülkenin yerel yönetimleri arasındaki temel benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaktır. Yerel yönetimlerin etkinliği, yerel hizmetlerin kalitesi, yerel demokrasinin güçlendirilmesi ve yerel kalkınmanın desteklenmesi açısından yapılan bu çalışmanın, her iki ülkedeki yerel yönetim sistemlerinin geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Literatüre bakıldığında hem Türk yerel yönetimleri ile hem de Afganistan yerel yönetimlerine yönelik birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Ancak doğrudan Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimlerini hem yasal hem de yapısal açıdan karşılaştıran çalışmaların olmadığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında çalışmanın bu alanda öncü bir rolde olması çalışmayı son derece önemli hale getirmektedir.

Bu çalışmada alanyazın (literatür taraması) yöntemi kullanılmıştır. Alanyazın yöntemi, bir konu hakkında mevcut bilgileri sistematik bir şekilde toplamak, değerlendirmek ve özetlemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem kullanılarak hem yerli hem de yabancı olmak üzere birçok kaynaktan yararlanılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulguları olarak, Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimlerinin tarihsel süreçleri, anayasal statüleri, yerel yönetim yapıları, idari özerklik, mali özerklik, yerelleşme süreci, halkın katılımı, etnik yapının yerel yönetimler üzerindeki etkileri ve genel bir karşılaştırma üzerinde ele alınacaktır. Bu bulgular ele alınarak iki ülkenin yerel yönetimleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

3.2.1. Tarihsel Süreçleri

Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihsel süreci *Osmanlı Dönemi* ve *Cumhuriyet Dönemi* şeklinde ele alınabilir. Osmanlı döneminde yerel yönetim sistemi yoğun bir şekilde merkeziyetçiydi. Osmanlı Devleti özellikle azınlıkların yerel ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Nitekim Osmanlı döneminde ilk belediye 1855 yılında kurulmuştur. 1864 yılında Fransız il özel idareleri örnek alınarak il özel idareleri kurulmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti gibi merkeziyetçi bir anlayışla

yönetilen bir devletin yerel yönetimlere yönelik yasal düzenlemelerin yapılmasının en önemli nedenlerinin başında Tanzimat Döneminin yaşanması gösterilmektedir.

Türkiye’de Cumhuriyet Döneminden itibaren de yerel yönetimlere yönelik önemli yasal düzenlemeler yapılmaya devam edilmiştir. Özellikle 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu, 1930 tarihli 1580 tarihli Belediye Kanunu, 1987 tarihli 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu yerel yönetimler alanında önemli düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır. Türkiye’de 2000 yılından sonra da yerel yönetimler alanında birçok düzenleme yapılmıştır. Özellikle 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile yerel yönetimler alanında devrim niteliğinde değişiklikler yapılmış ve yerel yönetim birimlerin görev ve yetkileri eski oranla artırılmıştır.

Afganistan'daki yerel yönetimlerin tarihsel süreci ise Orta Çağ Dönemi, Bağımsızlık Sonrası Dönem ve Modern Dönem olmak üzere önemli dönemli ayrılmaktadır. Afganistan'daki yerel yönetimler açısından en önemli dönemin, *Orta Çağ Döneminde* 1880-1901 yılları arasında hüküm süren dönemi olduğu bilinmektedir. O dönemde Afganistan genelinde siyasi otorite korunması için güçlü bir merkezi sistem oluşturulmuştur. Emir Abdurrahman Han, Afganistan'da merkeziyetçiliği kurumsallaştıran kurucu bir liderdi. *Bağımsızlık Sonrası Dönemde*, Afganistan 1953 yılına kadar yoğun bir şekilde merkeziyetçi bir yapıda kaldı. Ancak eski Başkan Davud Han, Zahir Şah hükümetine karşı bir başarılı darbe gerçekleştirerek yönetim sistemini monarşiden cumhuriyete dönüştürdü. Ardından, cumhurbaşkanı bir dizi reform gerçekleştirerek gücü düzenlemek ve merkeziyetçiliği azaltmak amacıyla 10.000 nüfuslu şehirlerin belediye başkanlarını ve il meclislerini seçme yetkisi verdi. 1964-2001 yılları arasında, Afganistan yeniden merkezi bir hükümet yapısını deneyimlemiş olup, bu dönemde tüm güç merkezde yoğunlaşmıştır. *Modern Dönemde* ise (2001'den bu yana), Afganistan Batı tarzı bir yerel yönetimi deneyimlemiştir. Ancak batı tarzı yerel yönetimin ülkenin kültür ve gelenekleriyle uyumsuzluğu nedeniyle istenilen başarıyı elde edilememiştir.

İki ülkenin yerel yönetim tarihlerine bakıldığında uzun bir geçmiş oldukları görülmektedir. Ancak Afganistan’da yerel yönetimlere yönelik önemli girişimlerde bulunulsa da batı tarzı bir yerel yönetim anlayışının başarılı bir şekilde uygulanmadığı bilinmektedir. Türkiye’de ise özellikle 2000 yılından sonra yerel yönetimler alanında

yapılan yasal ve yapısal düzenlemelerle yerel yönetimler alanında birçok değişikliğe gidildiği ve yerel yönetimlerin daha çok ön planda olduğu başarılı bir döneme girildiği görülmektedir.

3.2.2. Anayasal Statüleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 Anayasasının 127. maddesinde yerel yönetimlere yönelik önemli ilkeler sıralanmıştır. Buna göre, yerel yönetimlerin kamu tüzel kişilikleri bulunmaktadır. Yerinden yönetim ilkesine göre hareket eden yerel yönetimlerin görevleri kanun ile düzenlenmektedir. Karar organları seçmenler tarafından beş yıllığına seçilmektedir. Yerel yönetimler üzerinde vesayet denetimi bulunmaktadır. Yerel hizmetlerin idarenin bütünlüğü çerçevesinde yürütülmesi, kamu hizmetlerin birliğin temin edilmesi, toplum yararının gözetilmesi ve yerel ihtiyaçların gereği gibi yerine getirilmesi amacıyla vesayet denetimi uygulanmaktadır. Cumhurbaşkanının onayıyla yerel yönetimler kendi aralarında birlik kurabilmektedirler. Ayrıca yerel yönetim birimlerine görevleriyle orantılı gelir kaynakları verilmektedir.

Afganistan'ın 2004 Anayasasının 136., 137., 138., 140. ve 141. maddelerine yerel yönetimlere yönelik önemli ilkelere sıralanmıştır. Buna göre, yerel yönetim birimleri, siyasi birimler değil, idari birimlerdir. Merkezi yönetim, merkeziyetçi yapısını koruyarak yerel yönetim birimlerine hem ekonomik, hem toplumsal hem de kültürel işleri daha iyi hale getirmek için önemli yetkileri yerel yönetim birimlerine devretmektedir. Yerel yönetimlerin meclisleri, serbest, genel, gizli ve doğrudan seçimler aracılığıyla seçmenler tarafından seçilmektedir.

Türkiye ve Afganistan yerel yönetim sistemleri arasında onların anayasal statüleri açısından hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunmaktadır. Ülkelerin yerel yönetim sistemleri arasında benzerlikler şunlardır: Her iki ülkede yerel yönetimler, siyasi birimler değil idari birimlerdir. Her iki anayasada yerel yönetimlerin meclislerinin seçimle işbaşına geleceği söylenmiştir. Yerel yönetim sistemleri arasındaki farklılıklar ise şunlardır: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, yerel yönetimlere kamu tüzel kişiliğini tanımıştır. Ama Afganistan Anayasası yerel yönetimlerin kamu tüzel kişiliğinden söz etmemiştir. Afganistan Anayasası, kamu tüzel kişiliği konusunu tamamen kanun koyucuların yetkisine bırakmıştır. Kanun koyucular, Afganistan'daki yerel yönetimlerden sadece belediyelere kamu tüzel kişiliğini tanımıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, yerel yönetimlere, yerinden yönetim ilkesi, kendi arasında Cumhurbaşkanının izniyle

birlik kurma yetkisi ve gelir kaynaklarını tanımıştır. Ama Afganistan Anayasası, yerel yönetimlere yerinden yönetim ilkesini tanımamıştır. Ayrıca Afganistan Anayasası, yerel yönetimlerin birlik kurma yetkisi ve gelir kaynaklarından söz etmemiştir. Anayasa bu iki konuyu da tamamen kanun koyucuların yetkisine bırakmıştır (Safi, 2024, s. 60). Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyet Anayasası, Afganistan Anayasasına göre yerel yönetim birimlerine daha fazla yetki ve sorumluluk verdiği görülmektedir.

3.2.3. Yerel Yönetim Yapıları

Türkiye’de yerel yönetim birimleri;

- İl Özel İdareleri
- Belediyeler
- Köyler olmak üzere üç önemli yapıda karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda bu birimlerin yapılarına kısaca değinilecektir.

İl özel idareleri, vali, il genel meclisi ve il encümeninden oluşmaktadır. İl özel idarelerin başı ve tüzel kişiliğini temsil eden vali, yürütme organı olarak görev yapmakta ve Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. İl genel meclisi, karar organı olarak görev yapmakta ve beş yılda bir yapılan yerel seçimlerde halk tarafından doğrudan seçilen üyelerden oluşmaktadır. İl encümeni ise danışma görevini görmekte ve il genel meclisi üyeleri ve valinin atadığı kişiler arasından seçilmektedir.

Belediyeler, belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeninden oluşmaktadır. Belediye başkanı, belediyenin yürütme organı olarak görev yapmakta ve beş yıllığına halk tarafından seçilmektedir. Karar organı olan belediye meclisi, beş yılda bir gerçekleştirilen yerel seçimlerle doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Danışma görevini gören belediye encümeni ise il encümeni gibi hem seçilmiş hem de atanmış kişilerden oluşmaktadır.

Köyler ise köy muhtarı, köy derneği ve köy ihtiyar meclisinden oluşmaktadır. Yürütme organı olan köy muhtarı doğrudan köy halkı tarafından beş yıllığına seçilmektedir. Köy derneği, köyün danışma ve karar organı olarak kabul edilen ve köy halkının temsilcilerinden oluşmaktadır. Köy ihtiyar meclisi ise köyün işlerini görüşüp düzenleyen, kararlar alan ve bunları denetleyen önemli bir organdır

Afganistan yerel yönetim birimleri ise

- İl Yönetimleri
- İlçe Yönetimleri
- Belediyeler
- Köyler şeklinde ayrılmaktadır. Aşağıda bu birimlerin yapılarına kısaca değinilecektir.

İl yönetimleri, vali, il idare meclisi, il kalkınma komitesi ve il meclisinden oluşmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi Afganistan’da valiler yürütme organı olarak görev yapmakta ve doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadırlar. İl idare meclisi, vali, vali yardımcısı, ilin üst düzey yöneticileri ve ikincil birimlerden oluşan bir kuruldur. İl kalkınma komitesi, il idaresinin alt birimi olarak faaliyet gösteren, bir planlama kurulu olarak kalkınma konularında faaliyet göstermektedir. İl meclisi ise il düzeyinde seçilen tek bir kurumdur ve hükümetin faaliyetlerini denetleyebilme yetkisine sahiptir.

İlçe yönetimleri, kaymakam, ilçe meclisi ve ilçe yönetim kurulundan oluşmaktadır. Kaymakam, en yüksek idari yetkiye sahip olan ve yürütme yetkisini elinde bulunduran kişidir. Türkiye’de olduğu gibi Afganistan’da da kaymakamlar sınava tabi tutulur ve başarılı olanlar atanır. İlçe meclisleri, halkın ve sivil toplum kuruluşlarının ilçe yönetimiyle iş birliği ve katılımını sağlamak için oluşturulmuştur. İlçe yönetim kurulu ise danışma görevi görmek ve kaymakam, icra müdürü ve köy işleri müdüründen oluşmaktadır.

Belediyeler, belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye yönetim kurulundan oluşmaktadır. Belediye başkanı, yürütme organı olarak görev yapmakta ve 4 yıllığında halk tarafından seçilmektedir. Karar organı olarak görev yapan belediye meclisi, şehir ve kasaba sakinleri tarafından 4 yıllık dönem için seçilen üyelerden oluşmaktadır. Belediye yönetim kurulu ise belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı ve belediye müdürlerinden oluşan bir danışma organıdır.

Köyler ise köy muhtarı, köy meclisi ve köy kalkınma meclisinden oluşmaktadır. Yürütme organı olan muhtar köy halkı tarafından seçilse de görev süresi belli değildir. Köy meclisin üyeleri köy nüfusuna bağlı olarak seçilmektedir. Bu meclisin iyi yönetimin sağlanması, yoksulluğun azaltılması, kalkınma hedeflerinin takip edilmesi gibi birçok önemli görevi bulunmaktadır. Köy Kalkınma meclisi ise Afganistan’da yerel yönetimlerin

güçlenmesini ve yerel kapasitelerin geliştirilmesini amaçlayan önemli bir sürecin parçasıdır.

Görüldüğü üzere, Türk yerel yönetimlerin yapıları ile Afganistan yerel yönetimlerin yapıları arasında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da bulunmaktadır. Özellikle Türk yerel yönetimlerin yürütme organları ve meclislerinin, Afganistan yerel yönetimlerin yürütme organlarına ve meclislerine göre çok daha fazla yetkiye sahip olduğu görülmektedir.

3.2.4. İdari Özerklik

Türkiye, Osmanlı Devleti'nden kalan kalan güçlü merkeziyetçi bir devlet yapısına sahip bir ülkedir. Dolayısıyla yerel yönetim sistemi, yüzyılı aşkın bir süredir devam etmektedir. Yerel yönetimler uzun bir süre, merkezi yönetimin sıkı denetimi altında olmuştur. Ancak özellikle 2004 ve 2005 yıllarında yerel yönetimler alanından yapılan yasal düzenlemelerle birlikte, yerel yönetimlere kendi kararlarını alma ve özerklik kazanma yetkisi verme amacıyla önemli adımlar atılmıştır. Bu süreçte yapılan yasal düzenlemelerle birlikte, Türkiye'nin yerel yönetim sisteminde önemli değişiklikler yaşanmış ve yerel yöneticilere daha fazla yetki ve sorumluluklar verilmeye başlanmıştır.

Afganistan'da ise merkezi yönetim yerel idari işlerinde de tam kontrol sahibi bir ülkedir. Yerel yöneticilerin karar alma süreçleri merkezi yönetim tarafından sürekli denetlenmektedir. Örneğin, valiler, alt düzey personeli atama yetkisine sahip ancak, 3. ve 5. kategori pozisyonlara atamalar merkezi yönetimin bakanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Afganistan'da yerel yönetimleri idare etmek için bağımsız bir yerel hükümet başkanlığı oluşturulması, ülkede bir ilerleme olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, merkezi hükümetin bu yapı üzerinde etkisi belirgin olup, yerel hükümetin bağımsız bir şekilde etkin bir biçimde faaliyet gösterme yeteneğini kısıtlamaktadır. Ayrıca, yapılan çalışmalarda Afganistan'da yerel savaş lordlarının genellikle devlet bürokrasisi gibi hareket ettiğini ve yerel yetkilileri kendi çıkarları doğrultusunda hizmet etmeye zorladığını göstermektedir. Bu uygulamalar, merkezi hükümetin otoritesini ve politikalarını yerel düzeyde uygulama kapasitesini önemli ölçüde zayıflatmaktadır.

Sonuç olarak, Afganistan'da yerel yönetim birimleri, merkezi hükümetin doğrudan kontrolünde faaliyet gösterirken, Türkiye'deki yerel yönetim birimleri ise daha

bağımsız bir yapıya sahiptirler. Dolayısıyla iki ülkenin yerel yönetimi karşılaştırıldığında Türk yerel yönetimleri daha özerk yapıdadır.

3.2.5. Mali Özerklik

Türkiye'deki yerel yönetimlerinin idari açıdan olduğu gibi mali açıdan belli bir özerkliğe sahip olduğu bilinmektedir. Örneğin, Türkiye'deki belediye meclisleri, belediyelerin gelir vergisi oranlarını belirlemekte ve bu oranları onay için İçişleri Bakanlığı'na göndermektedir. Belediyeler, mevcut bütçeyi kullanma ve bu bütçenin nasıl kullanılacağı konusunda bağımsız hareket etmektedirler. Kendi gelir kaynaklarının yanı sıra, merkezi hükümet tarafından yapılan mali destekler de bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki belediyelerin mali yönetimi hem yerel gelir kaynaklarına hem de merkezi hükümetten gelen mali desteklere dayanmaktadır.

Afganistan'daki yerel yönetimlerin mali bağımsızlık düzeyi oldukça sınırlıdır. Yerel hükümet kurumları kendi bütçelerine sahip değildirler. Mali harcamalar ve gelirlerle ilgili her karar, ilgili bakanlıklar tarafından Kabil'de alınmakta ve mali kaynaklar merkezi hükümet tarafından belirlenmektedir. Yerel yetkililerin sahip oldukları tek yetki, kendi önerilerini hazırlayıp merkezi hükümetin ilgili kurumlarına iletmek ve onaylanmasını beklemektir. Diğer taraftan, belediyeler yerel hizmetler sunarak kendi gelir kaynaklarını elde eden özerk kurumlardır; ancak aynı zamanda merkezi yetkililerin sıkı denetimi ve etkisi altındadırlar. Bu durum, Afganistan'daki yerel yönetimlerin mali açıdan bağımsız hareket etme kapasitesini sınırlamaktadır.

Afganistan ve Türkiye, her ikisi de merkezi yönetim sistemine sahip olan ülkelerdir. Afganistan'da, yerel hükümetlere ait mali kararlar merkezi yetkililer tarafından alınmaktadır. Türkiye'de ise 2005 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kanun gereği, yerel kamu kurumları olan belediyeler ve özel idareler, ilgili fonların kullanımı ve mali konularla ilgili kararlar alma yetkisine sahiptir. Bu Kanun, Türkiye'deki yerel yönetimlerin mali konularda belirli bir ölçüde bağımsızlık ve yetki sahibi olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki yerel yönetimler, yerel ihtiyaçları ve koşulları dikkate alarak mali kararlarını alabilmekte ve bu konularda daha fazla kontrol ve sorumluluk sahibi olabilmektedir. Bu durum, Afganistan'daki merkeziyetçi yapıdan farklı olarak, Türkiye'deki yerel yönetimlerin daha fazla özerklik ve karar alma yetkisine sahip olmalarını da sağlamaktadır.

3.2.6. Yerelleşme Süreçleri

Hükümetler, demokrasiyi güçlendirmek, hizmetleri iyileştirmek ve halkın ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için önemli reformları hayata geçirmektedirler. Yapılan reformlar merkezi alanda olduğu gibi yerel yönetimlerde yapılmaktadır. Yerel yönetimlerde yapılan reformlarla, yerel birimlere daha fazla yetki verilerek hizmet sunumlarının daha iyi hale getirilmeye çalışılmaktadır. Yerel reformlar, daha iyi hizmetlerin yerine getirilmesini, etkili kararlar alınmasını ve halkın ihtiyaçlarının daha iyi karşılanmasını sağlayarak demokrasiyi güçlendirmekte ve yönetimde şeffaflık ve hesap verilebilirliği artırmaktadır.

Türkiye, genel olarak merkeziyetçi bir hükümet yapısına sahip olmasına rağmen, yerelleşme reformlarıyla merkezi ve yerel yönetim ilişkilerini şekillendirerek yerel yönetimlerin yetkilerini güçlendirmiş ve yerel halkın karar süreçlerine katılımını teşvik etmiştir. Özellikle 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ve yine 2005 tarihli 5393 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile birlikte yerel yönetimlerin görev ve yetkileri artırılarak bu birimlerin daha özerk olmaları açısından önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yerelleşme anlayışına sahip olan bu yasal düzenlemeler yerel yönetimleri daha da ön plana çıkarmaya başlamıştır.

Türkiye'nin yerelleşme süreci, Afganistan'a kıyasla daha ileri düzeydedir. Türkiye, modern ihtiyaçlara uygun bir yapı oluşturmak ve halkın gereksinimlerini karşılayabilmek adına reformları özellikle 2000 yılından sıralı bir şekilde uygulamıştır. Bu süreçte, yeni kamu yönetimi anlayışı esas alınmış ve bu çerçevede önemli adımlar atılmıştır. Yapılan reformlar, Türkiye'nin merkezi ve yerel yönetim dinamiklerini dengelemesine ve daha etkin bir yerel yönetim yapısı oluşturmaya yardımcı olmuştur.

Afganistan tarihinde genel olarak merkeziyetçi bir hükümet anlayışı devam etmiştir. Ülkenin bağımsızlığından itibaren devletleşme süreci, merkeziyetçilik üzerine inşa edilmiştir. 2004 yılında kabul edilen Anayasanın 137. maddesi, idari sistemi merkeziyetçi olarak tanımlamıştır. Bu çerçevede, yerel yönetim birimleri, muhtarlık, bölge ve belediye başkanlarının yerel halk tarafından seçilmesi uygulamada ifade edilse de bu birimler genellikle merkezi hükümet tarafından atanan kişiler tarafından yönetilmektedir.

Afganistan yerel kurumların bağımsız bir yönetim birimi olarak oluşturulması için önemli çalışmalar yapılmıştır. Ancak, bu birimler halen merkezi hükümetin sıkı kontrolü ve etkisi altındadır. Bu durum, yerel yönetimlerin gerçek anlamda özerk olmalarını engelleyerek merkeziyetçi yapının devam etmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla yerelleşme anlayışının hala Afganistan tam olarak yerleşmediği görülmektedir.

Afganistan'da yerel yönetimlerin daha fazla yetki ve özerklik kazanması, yerelleşmenin sağlanması ve daha demokratik bir yapı oluşturulması gerekmektedir. Ancak, mevcut durumda merkezi hükümetin güçlü kontrolü, yerel yönetimlerin tam anlamıyla bağımsız olmalarını engellemektedir. Bu durum, ülkenin yönetim yapısının merkeziyetçi bir yapıda kalmasına ve yerel halkın karar süreçlerine tam olarak katılımını zorlaştırmaktadır.

3.2.7. Halkın Katılımı

Halk katılımı, karar alma süreçlerine ve kamu politikalarının oluşturulmasına doğrudan veya dolaylı olarak halkın katılımını ifade eder. Bu katılım, vatandaşların toplumun ve devletin yönetimine etkili bir şekilde katılmasını teşvik eder. Halk katılımı, demokratik bir yönetim anlayışının bir parçası olarak kabul edilir ve yönetimlerin daha şeffaf, hesap verebilir ve vatandaş odaklı olmasını sağlar. Vatandaşların karar alma süreçlerine katılımı, politika oluşturma sürecine geniş bir perspektif getirerek çeşitli fikirleri ve çıkarları temsil etmeye yardımcı olur. Bu durum, kamu politikalarının daha kapsayıcı, adil ve toplumun genel çıkarlarını yansıtan şekilde geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Halk katılımı aynı zamanda hükümet kararlarının meşruiyetini artırabilir ve vatandaşların güvenini kazanmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle, halk katılımı, demokratik sistemlerin işleyişinde önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye’de halk katılımına oldukça önem verilmektedir. Belediyelerde özellikle kent konseyleri aracılığıyla halkın katılımı gerçekleştirilmekte ve bu konseyler yerelde demokrasinin gerçekleşmesini sağlayan en önemli yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent konseyleri yanı sıra, seçim yoluyla, ihtisas komisyonları yoluyla ve meclis kararlarına katılım yoluyla olmak üzere birçok farklı yolla yerel yönetimlere halkın katılımı sağlanmaktadır. Bu yollarla, Türkiye’de yerel yönetimlerin meşruiyeti ve etkinliği artırılmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak, Türk yerel yönetim anlayışında halkın karar alma süreçlerinde yer alması desteklenmektedir.

Afganistan'da ise halk katılımı tarihsel olarak yeni bir olgu olup, Afgan halkının karar alma süreçlerine etki etme hakkı genellikle tanınmamıştır. Uzun bir süre boyunca siyasi kararlar genellikle merkezi yetkililer ve otoriteler tarafından alınmıştır. 2004 yılında demokratik bir hükümetin kurulmasının ardından Afganistan için bir anayasa kabul edilmiştir. Yeni Anayasanın, 6. ve 35. maddelerinde vurgulanan değerlere odaklanarak, halk katılımı dâhil olmak üzere çeşitli değerlere vurgu yapılmıştır. Ancak yapılan düzenlemelere rağmen Afganistan'da halkın yerel hükümet kararlarına halkın en az etkisi olduğunu göstermektedir. Bu durum, genel olarak halk temsilcilerinin güç ve yetki eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Afganistan'da demokratik olarak seçilen tek yerel yönetim organı olarak il meclisleri gösterilmektedir. Ancak, bu meclisler sadece danışma rolüne sahiptir ve yürütme yetkileri bulunmamaktadır. Dolayısıyla, halkın karar alma süreçlerindeki etkisi sınırlıdır ve yerel yönetimde halkın temsilcilerine verilen güç ve yetki yetersizliği nedeniyle azalmaktadır. Sonuç olarak, Afganistan'da halk katılımının gerçek anlamda etkin ve işlevsel olabilmesi için daha fazla yasal ve yapısal açıdan reform niteliğinde düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

3.2.8. Etnik Yapının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkileri

İyi yönetim, yasal çerçevenin ve adil uygulamanın tarafsız olmasını gerektirmektedir. Hükümet insan haklarını, özellikle azınlıkların haklarını korumaya ve bağımsız yargı sistemi ve tarafsız bir polis gücü kurularak hukukun üstünlüğünün koruması gerekmektedir. Bu nedenle, iyi yönetici hukukun üstünlüğüne, kanunlara, sahip çıkması gerekmektedir (Azimi, 2019, s. 53). Dolayısıyla yöneticilerin etnik kökenine değil, liyakatli ve bilgili olmalarına bakılması gerekmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimlere yönelik zaman zaman yolsuzluk, kayırmacılık gibi sorunlar dile getirilmektedir. Ancak yerel yönetimlerin başında bulunan yöneticilere yönelik önemli bir etnik sorunu bulunmamaktadır. Türkiye'de bazı bölgelerde aynı bölgenin insanı yerel yönetici olarak seçilse de bu durum ülke geneli için geçerli değildir. Nitekim hem merkezi yönetimlerde hem de yerel yönetimlerin üst düzeyinde her etnik kökenden insanlar görev almaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de yerel yönetimlere üst düzey yönetici atanırken, atamayı yapan kişi (örneğin Cumhurbaşkanı) kendi etnik kökenine göre değil, yöneticinin liyakatli ve bilgili olmasına bakmaktadır.

Afganistan'da ise bu durum oldukça farklıdır. Nitekim Afganistan'ın üst düzeydeki yöneticilerine bakıldığında genellikle Peştunlar ve Tacikler görev yapmaktadır.

Günlük Bilgi Gazetesi 2017 yılında “Hareketteki güçlü siyasi figürler ve hükümette aile üyelerinin varlığı” hakkında bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmaya göre hükümette üst düzeyde görevlerde yer alan personel ile Cumhurbaşkanı, kendi etnik kökenlerine ve fikirlerine uygun eş, dost, akraba ve arkadaşlarını göreve almaktadır. Aynı zamanda devlet ihalelerinde kendi yakınlarını gözettileri gözlemlenmiştir. Bu durum yolsuzluklarda güçlü siyasi ve aile bağlantıların önemli rol oynamasına neden olmuştur. Atamaların etnik kökenine göre yapılması özellikle yerel yönetimlerde önemli sorunlara yol açmaktadır. Afganistan’da vali, vali yardımcısı, belediye başkanları ve kaymakamlar kanuna göre etnik kökenini göz önünde bulundurmaksızın sınava tabi tutularak atanmaları gerekmektedir. Ancak yönetimin kendi akrabalarını ve etnik kökenlerini dikkate alarak bu kamu görevlilerinin, girdikleri sınavlarda topluma başarılı oldukları dile getirilerek, göreve getirildikleri gözlemlenmiştir. Örneğin, Afganistan’ın batı bölgesinde İran sınırında tarihi boyunca Baburların hüküm sürdüğü şimdi ise yoğunlukla etnik köken olarak Tacikler’in yaşadığı Erat ilinin valisi olarak, Barış Bakanı’nın kardeşi ve Cumhurbaşkanı ile aynı etnik kökene sahip kişi atanmıştır. Aynı zamanda iki yıl içinde Erat ilinde 3 belediye başkanının da Cumhurbaşkanıya yakın isimler olduğu ve sınava tabi tutulmaksızın atandığı bilinmektedir (Haidari, 2020, s. 63).

Dolayısıyla Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri karşılaştırıldığında özellikle yerel yönetici seçilme sürecinde Türkiye’nin daha demokratik bir anlayış hareket edildiği görülmektedir. Bu yüzden Türk yerel yönetimleri yalnızca sahip oldukları görev ve yetki açısından değil, demokrasi ilkesinin uygulanmasından açısından da Afganistan yerel yönetimlerine göre daha ileri düzeyde olduğu söylenebilir.

3.2.9. Genel Karşılaştırma

Çalışmada da ifade edildiği gibi tarihsel süreç açısından, anayasal statü açısından, yerel yönetim yapıları açısından, idari ve mali özerklik açısından, yerelleşme açısından, halkın katılımı açısından ve etnik yapının yerel yönetimler üzerindeki etkileri açısından Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri arasında önemli farklılıklar göze çarpmaktadır. Aşağıdaki tablo da Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri genel bir şekilde karşılaştırılmaktadır. Tablo çalışmada elde edilen bulgular çerçevesinde oluşturulmuştur.

Tablo 3.1: Türk Yerel Yönetimleri ile Afganistan Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırması

Özellikler	Türkiye'deki Yerel Yönetimler	Afganistan'daki Yerel Yönetimler
Yasal Çerçeve	Kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmakta ve yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmektedir.	Yetersiz yasal düzenlemeler bulunmakta ve güçlü merkezi yönetim anlayışı devam etmektedir.
Katılım	Yüksek kamu katılımı sağlanmaktadır.	Sınırlı kamu katılımı bulunmaktadır.
Yönetim Etkinliği	Etkili yönetim ve zorluklarla başa çıkma yeteneği bulunmaktadır.	Çoğu yerel yerel yönetimin zorluklarla mücadelede eksiklik yaşanmaktadır.
Yetki ve Özerklik	Yerel yönetimler, geniş yetkilere ve özerkliğe sahiptir.	Merkezi hükümet, yerel yönetimler üzerinde kontrol ve otoriteye sahiptir.
Mali Kaynaklar	Mali kaynak ve altyapı geliştirme imkanları bulunmaktadır.	Mali kaynaklar ve altyapı eksiklikleri yaşanmaktadır.
Şeffaflık	Yüksek şeffaflık ve hesap verme mekanizmaları yer almaktadır.	Şeffaflık eksikliği ve hesap verme sorunları yaşanmaktadır.
Uluslararası İş birliği	Uluslararası iş birliği ve destek bulunmaktadır.	Sınırlı uluslararası iş birliği ve destek bulunmaktadır.

Tabloda da gösterildiği üzere, Türkiye'nin ve Afganistan'ın yerel yönetimleri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Türk yerel yönetimleri, Afganistan yerel yönetimlerine kıyasla daha gelişmiş bir yasal çerçeveye sahiptir ve bu durum, yerel yönetimlerin işleyişini desteklemekte ve düzenlemektedir. Ayrıca, Türkiye'de daha yüksek düzeyde kamu katılımı gözlemlenmekte ve bu durum, yerel halkın karar alma süreçlerine daha etkin bir şekilde katılmasını sağlamaktadır. Türkiye'nin yerel yönetimleri, daha etkili bir şekilde yönetilmekte ve kaynakların daha etkin bir şekilde dağıtılmasına odaklanmaktadır.

Şeffaflık konusunda da Türkiye'deki yerel yönetimler, Afganistan'daki yerel yönetimlerden ayrılmaktadır. Türk yerel yönetimleri, daha yüksek bir şeffaflık düzeyine sahiptir ve bu durum, karar alma süreçlerinin açıklık ve hesap verilebilirlik ilkesine dayandırılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin yerel yönetimleri uluslararası iş birliği konusunda daha fazla adım atmaktadır ve bu durum, uluslararası standartların benimsenmesi ve en iyi uygulamaların paylaşılmasını teşvik etmektedir.

Bu bulgular, Türk yerel yönetimlerinin Afganistan yerel yönetimlerinden farklı bir seviyede performans gösterdiğini ve daha ileri düzeyde bir yerel yönetim modeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, Türk yerel yönetimlerinin, Afganistan yerel yönetimlerine göre daha etkin, verimli ve sürdürülebilir bir anlayışla hareket ettiği ve yerel topluluklarının ihtiyaçlarını daha iyi karşıladığını göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yerel yönetimler hemen hemen her ülkede gün geçtikçe daha çok ön plana çıkan birimler haline gelmiş bulunmaktadır. Özellikle demokrasi ile yönetilen ülkelerde yerel yönetim birimlerine daha fazla verilmektedir. Nitekim dünyada neredeyse hangi ülkenin demokratik olup olmadığı yerel yönetimlere verdikleri değerler ölçer bir hale gelmiş bulunmaktadır. Yerel yönetimler konusu birçok ülkede olduğu gibi Türkiye ve Afganistan'da son derece önem arz etmektedir.

Türkiye yerel yönetimler konusunda bazı sorunlar yaşasa da genel olarak bu konuda önemli yasal ve yapısal düzenlemeler gerçekleştirerek önemli başarılar elde etmiştir. Afganistan'da ise yerelleşmeye yönelik önemli yasal ve yapısal düzenlemeler yapılsa da bu konuda istenen düzeyde başarı sağlayamadığı ve Türkiye ile kıyaslandığında oldukça geride olduğu bilinmektedir.

Çalışmada Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri karşılaştırılırken bulgular olarak, iki ülkenin yerel yönetim birimlerinin tarihsel süreçleri, anayasal statüleri, yerel yönetim yapıları, idari özerklikleri, mali özerklikleri, yerelleşme süreçleri, halkın katılımı, etnik yapının yerel yönetimler üzerindeki etkileri ve genel bir karşılaştırma ele alınmıştır.

Türk yerel yönetimleri ile Afgan yerel yönetimlerinin tarihsel süreçleri karşılaştırıldığında, iki ülkenin de yerel yönetim tarihleri eskiye dayandığı görülmektedir. Türkiye'de yerel yönetimler konusunda özellikle Tanzimat Dönemi'nden günümüze birçok yasal ve yapısal düzenleme yapılarak önemli değişikliklere gidildiği ve bu değişikliklerden sonra yerel yönetimlerin eskiye oranla daha özerk olmaya başladıkları ve görev ve yetkilerinin artırıldığı gözlemlenmiştir. Afganistan'da ise tarihsel süreçte yerelleşmeye yönelik önemli girişimlerde bulunulsa da teoride yazılanların uygulamada çok fazla yer almadığı görülmüştür. Örneğin, Afganistan'da yerel yönetimlerde yasal çerçevede seçim ile gelmesi öngörülen birimlerin seçimle gelmediği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla tarihsel süreçte Afganistan yerel yönetimleri, Türk yerel yönetimlerine göre istenen düzeyde başarı elde edememiştir.

Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimlerinin anayasal statüleri açısından da karşılaştırıldığında, Türk yerel yönetimlerinin daha çok fazla yetkiye sahip olduğu görülmektedir. Nitekim Türk Anayasasında yerel yönetimlerinin tüzel kişiliğe sahip olduğu ifade edilirken, Afganistan yerel yönetimlerinde ise böyle bir ibare

bulunmamaktadır. İki ülkenin yerel yönetim yapıları da karşılaştırıldığında, Türk yerel yönetimlerinin yürütme organları ve meclislerinin, Afganistan yerel yönetimlerinin yürütme organlarına ve meclislerine göre çok daha fazla görev ve yetkiye sahip oldukları görülmektedir.

Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri idari özerklik, mali özerklik, yerelleşme süreçleri ve halkın katılımı konusunda da karşılaştırıldığında önemli farklılıkların olduğu görülmektedir. Nitekim Türk yerel yönetimlerinin, Afganistan yerel yönetimlerine göre idari olarak daha fazla yetkiye sahip oldukları ve yerel ihtiyaçları ve koşulları dikkate alarak mali kararlarını alabildikleri ve bu konularda daha fazla kontrol ve sorumluluk sahibi oldukları görülmektedir. Yerelleşme süreci ve halkın katılımı konusunda da Türk yerel yönetimlerinin, Afganistan yerel yönetimlerine göre daha önde oldukları görülmektedir. Türkiye’de özellikle 2000 yılından sonra yerelleşmeye yönelik birçok yasal ve yapısal düzenleme gerçekleştirerek bu konuda önemli başarılar elde edilirken, Afganistan’da ise çeşitli yasal girişimlere rağmen bu konuda istenen şekilde başarı elde edilememiştir. Yine özellikle kent konseyleri ve ihtisas komisyonları aracılığıyla da halk katılımı Türk yerel yönetimlerinde başarılı bir şekilde uygulanırken, Afganistan’da ise halkın katılımı yerel karar alma süreçlerine etki etme hakkı genellikle tanınmamıştır.

Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri karşılaştırıldığında etnik yapının yerel yönetimler üzerindeki etkileri konusunda da önemli farklılıkların olduğu görülmektedir. Türkiye’de bazı bölgelerde aynı bölgenin insanı yerel yönetici olarak seçildiği bilinse de bu durum ülkenin geneli için geçerli değildir. Nitekim Türkiye’de hem merkezi alanda hem de yerel alanda üst düzeyde görev alan kişilerin her türlü etnik kökenden olduğu görülmektedir. Afganistan’da ise bu durum oldukça farklıdır. Afganistan’da çoğunlukla merkezi ve yerel düzeyde görev alanlar atmayı gerçekleştiren (örneğin Cumhurbaşkanı) kişinin etnik kökeninde olmaktadır. Bu durum ülkede bazen tartışmalara yol açsa da yine de atamayı gerçekleştirenler, atadıkları kişilerinin kendi etnik kökenlerine ve fikirlerine uygun kişiler olmasına dikkat etmektedirler.

Türk yerel yönetimleri ile Afganistan yerel yönetimleri genel olarak karşılaştırıldığında yasal çerçeve, katılım, yönetim etkinliği, yetki ve özerklik, mali kaynaklar, şeffaflık, uluslararası iş birliği konusunda da Türk yerel yönetimlerinin çok daha önde olduğu görülmektedir. Bu durum Türk yerel yönetimlerinin Afganistan yerel

yönetimlerinden farklı bir seviyede performans gösterdiğini ve daha ileri düzeyde bir yerel yönetim modeline sahip olduğunu da göstermektedir.

Sonuç olarak, Türk yerel yönetim birimlerinde özellikle merkeziyetçi yapı, kaynak eksikliği ve siyasi müdahaleler gibi zaman zaman önemli sorunlar yaşansa da yine de bu birimler, Afganistan yerel yönetim birimleri ile karşılaştırıldığında çok daha fazla başarılı oldukları söylenebilir. Dolayısıyla Afganistan yerel yönetimlerinin dünyada yaşanan değişim ve gelişimlere uyum sağlayabilmesi için hem yasal hem de yapısal açıdan birçok değişiklik yapması gerekmektedir.

Afganistan'da merkezi hükümetin tüm güç ve yetkilerini yoğun bir şekilde kendinde toplaması, kamu katılımında eksiklik yaşanması ve savaş odaklı bürokrasinin olması hem merkezi yönetim alanında hem yerel yönetim alanında yeterince başarılı olamamasının en önemli nedenlerinin başında gelmektedir. Özellikle yerel yönetim alanında çeşitli girişimlerde bulunulsa da bu konuda istenen düzeyde başarı elde edilememiş ve yerel yönetim birimleri yoğun bir şekilde merkezi yönetimin gözetimi ve denetimi altında kalmaya devam etmektedir.

Afganistan'ın yerel yönetim alanında karşı karşıya kaldığı sorunların üstesinden gelebilmesi için devrim niteliğinde adım atarak, kapsamlı ve etkili politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel katılımın sağlanması, şeffaflığın ve hesap verebilirliğin sağlanabilmesi için daha etkin ve sürdürülebilir bir yerel yönetim modelinin Afganistan'da oluşturulması artık gereklilik olmaktan çok zorunluluk haline gelmiş bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdulah, M. (2015). *Afganistan ve modern devlet* (1. Basım). Kabil: Axis Yayınları.
- Abdülhamid, A. (2005). *Afganistan idari hukuku* (7. Basım). Tahran: Tous Yayıncılık.
- Afganistan Adalet Bakanlığı. (2013). *Afganistan 1923-2003 bütün anayasası* (1. Basım). Kabil: Tabahati ve Sunhati Ahmad Yayınevi.
- Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi. (2014, 22 Ekim). *Afganistan kısa yönetim tanıtım*. Erişim Adresi: <https://areu.org.af/publication/1402/?lang=fa>.
- Afganistan Bağımsız Yerel Yönetimler Genel Başkanlığı. (2010). *Afganistan yerel yönetim politikası* (1. Basım). Kabil: Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi.
- Afganistan Adalet Bakanlığı. (2017). *Seçim kanunu*. Kabil: Sedef Basın Yayınevi.
- Ağaç, Ö. ve Tezsen, C. (1995). *Türkiye'de yerel yönetim sistemi içinde belediyeler* (1. Basım). Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Akbaş, İ. (2008). Afgan Kralı Emanullah Han'ın Türkiye gezisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi*, 7(16-17), 311-333.
- Akdemir, T. ve Ulusoy, A. (2001). *Mahalli idareler* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Akın, Ö. (2003). *Yönetişim ve katılım: Yerel gündem 21 süreci ve uygulamaları üzerine karşılaştırmalı bir inceleme (Türkiye-Almanya)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altan, Y., Kerman, U. ve Aktel, M. (2010). Köy kanunu tasarısı taslağı üzerine bir değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 56-65.
- Amiryar, A. B. (2019). *Afganistan'daki yerel yönetim* (1. Basım). Kabil: Danış Üniversitesi Yayın Evi.
- Ansari, V. (2004). *İdare hukuku genel ilkeler* (5. Basım). Tahran: Mızan Yayınları.
- Arslan, A. (2002). Kamu harcamalarında verimlilik, etkinlik ve denetim. *Maliye Dergisi*, 140(2), 1-14.
- Ateş, H. ve Es, Muharrem, (2008). *Süreklilikten değişime il özel idareleri* (1. Basım). Ankara: Nobel Basımevi.

- Aygün, Z. (2008). *Kamu yönetimi* (1. Basım). İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Azandariani, A. A. G. (2013). *Genel hukuk ilkeleri* (1. Basım). Tahran: Pardis Danış Yayınları.
- Azimi, N. (2019). *İyi yönetim* (1. Basım). Kabil: İntişarat Khurasan Basın Yayın Evi.
- Azimi, N.(2019). *İyi yönetim* (1. Basım). Kabil: Kartayi Yayınları.
- Beyhan, E. (2008). Osmanlıdan günümüze vilayet meclisleri. *Yerel Siyaset Dergisi*, 33, 21-27.
- Bilginç, V. (2003). *Yeni kamu yönetimi anlayışı* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bozkurt, Ö., Sezen, S. ve Ergun T. (1998). *Kamu yönetimi sözlüğü* (1. Basım). Ankara: TODAİE Yayınları.
- Çağdaş, T. (2011). Türkiye’de yerel yönetimlerde idari özerklik. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1), 391–416.
- Çevikbaş, R. (2008). Yerel yönetimlerde siyasal katılım. *Türk İdare Dergisi*, 461, 71-95.
- Çiftçi, H. (2006). *Büyükşehir Belediyelerinin idari ve mali yapılar: Konya Büyükşehir Belediyesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çukurçayır, M. A. (2010). Yurttaş yerel siyasetin nerede? Yurttaş odaklı yerel siyaset nasıl olmalıdır? İçinde B. Parlak (Ed.), *Yerel yönetimler yerel siyaset ve kentsel politikalar* (s. 48-59). Ankara: Dora Yayıncılık.
- Danesh, S. (2013). *Afganistan idari hukuku* (1. Basım). Kabil: İbn Sina Yüksek Öğrenim Enstitüsü Yayınları.
- Deliveli, Ö. (2002). *Kamu yönetimi sözlüğü* (1. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Demir, H. ve Karakütük, M. (2003). Yerel yönetimler ve hizmette yerellik: Subsidiarite ilkesi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 65–77.
- Demirel, D. (2011). Tanzimat’tan cumhuriyete kamu yönetiminde yeniden yapılanma: (1839-1923). *Türk İdare Dergisi*, 473, 97-111.
- Deniz, T. ve Kantürk, Y. T. (2013). İdari coğrafya açısından Büyükşehir Belediyeleri. *Akademik Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 6(2), 99-128.

- Derdiman, R. C. (2005). *Yeni düzenlemelere göre yerel yönetimler* (1. Basım). İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Durd, A. (1395). *Stratejik yönetim* (1. Basım). Nengrahar: Tüm Kitle Yayınları.
- Emini, M. E. (1996). Afganistan’da yönetim arayışları ve anayasal görünümü. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1-2), 455-471.
- Enayatzade, S. (2018). *Afghanistan local government system: A comparative analysis* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, M. (1989). Tarihsel perspektif içerisinde Türkiye’de merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkisi. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 9(1), 45-66.
- Eryılmaz, B. (2006). *Kamu yönetimi* (1. Basım). İstanbul: Erkam Matbaası.
- Eryılmaz, B. (2018). *Kamu yönetimi* (2. Basım). İstanbul: Okutman Yayıncılık.
- Eyubi, M. (2004). *Anayasa ışığında genel idare yapıları ve kuruluşları* (1. Basım). Kabil: Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi.
- Gobar, G. M. (2011). *Afganistan tarihi yolunda* (1. Basım). Kabil: Mohsen Yayınevi.
- Göktolga, O. ve Ekici, S. (2016). A local governance experience in Turkey: From “local agenda 21”s to the city councils. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 107-128.
- Görmez, K. (1997). *Yerel demokrasi ve Türkiye* (1. Basım). Ankara: Vadi Yayınları.
- Gözler, K. (2008). *İdare hukuku dersleri* (1. Basım). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Gözübüyük, Ş. (2005). *Yönetim hukuku* (1. Basım). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gül, H. (2008). Yerinden yönetim kavramının gelişimi, tanımı, türleri ve özellikleri. İçinde R. Bozlağan ve Y. Demirkaya (Ed.), *Türkiyede yerel yönetimler* (s. 382-390). Ankara: Nobel Basımevi.
- Günel, B. (1989). *Açıklamalı il özel idaresi kanunu* (1. Basım). İstanbul: Canel Ajans Yayınları.

- Haidari, B. A. (2020). *Afganistan'da yerel yönetimlerin yapılanma sorunu üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Niğde ÖMER Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Haqiqi, M. A. ve Mayani, Z. M. (2005). *İleri idare sistemlerinde uyumlu yönetim* (1. Basım). Tahran: Terme Yayınları.
- Hedayatullah S. (2006). *Sosyal asabet analizi* (16. Basım). Tahran: Avaye Noor Yayıncılık.
- Hüseyini, S. A. (2012). *Afganistan idari hukuku* (1. Basım). Kabil: Emiri Yayıncılık
- Kalaycıoğlu, E. (2003). *İyi yönetim ve yerel yönetimler* (1. Basım). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi.
- Karataş, A. ve Çolakoğlu, E. (2018). Afganistan'ın devlet yapısında yerel yönetim sistemi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(2), 367-402.
- Kazıcı, Z. (2014). *Osmanlı'da yerel yönetim ihtisap müessesesi* (1. Basım). İstanbul: Bilgi Yayıncılık.
- Keleş, Ö. (2006). *İl yönetiminde bir yerel yönetim organı olarak il özel idareleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Keleş, R. (1991). *Demokratik gelişmemizde yerel yönetimler* (1. Basım). Ankara: Mülkiyeler Birliği Vakfı Yayınları.
- Keleş, R. (2009). *Yerinden yönetim ve siyaset* (6. Basım). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2012). The quality of life and the environment. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 23–32.
- Keleş, R. ve Yavuz, F. (1983). *Yerel yönetimler* (1. Basım). Ankara: Turan Kitapevi.
- Khalily, M. A. (2017). *Afganistan'da kamu yönetimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Khosrawi, A. G. (2017). *Afganistan'da merkezi ve merkezi olmayan bir yönetim sisteminin iyi yönetim üzerindeki etkisinin araştırması* (1. Basım). Kabil: Sitare'yi Nokrayı Yayın Evi.
- Koçak, S. Y. ve Ekşi, A. (2010). Katılımcılık ve demokrasi perspektifinden Türkiye'de yerel yönetimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal*

Bilimler Dergisi, 2010(21), 295–307.

- Koçak, Y. (2008). *Karşılaştırmalı yerel yönetimler* (1. Basım). Ankara: Orion Kitabevi.
- Lester, S. (2006). *Afganistan'da yerel devlet yapıları* (1. Basım). Kabil: Afganistan Araştırma ve Değerlendirme Birimi.
- Mehmedi, A. A. (2018). *Hukuk idari Afganistan* (1. Basım). Afganistan: Mohasisayi Nashir Vaca Yayınevi.
- Mohammadi, S. (2013). *Genel idare* (1. Basım). Kabil: Erfan Yayıncılık.
- Momand, N. S. (2019). *Afganistan'ın yerel yönetim sistemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Moqimi, S. M. (2016). *Yerel yönetim konseyleri ve belediye idareleri* (1. Basım). İran: Safi Zerin Qom Basın Yayınevi.
- Nadaroğlu, H. (1998). *Mahalli idareler* (1. Basım). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Nematullah, B. ve Emil, F. (2017, 20 Mayıs). *Hükümeti halka yaklaştırmak, planlamayı ve Afganistan'da bütçeleme*. Erişim Adresi: <https://areu.org.af/?lang=fa>.
- Olgun, H. (2006). Küreselleşme kavramı ve içeriğine genel bir bakış. *Sosyoekonomi*, 3(3), 141-152.
- Ortaylı, İ. (1974). *Tanzimat'tan sonra mahalli idareler* (1. Basım). Ankara: TODAİE Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye teşkilat ve idare tarihi* (1. Basım). Ankara: Cedit Neşriyat.
- Ortaylı, İ. ve Tekeli, İ. (1978). *Türkiye'de belediyeçiliğin evrimi*. (1. Basım). Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Ökmen, M. (2005). Küreselleşme sürecinde yerelleşme eğilimleri ve yerel yönetimler. *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I: Reform*, 82, 539–565.
- Ökmen, M. ve Parlak, B. (2010). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler* (1. Basım). Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Özdenkoş, D. (1999). Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında görev bölüşümü. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 77–95.
- Öztürk, A. (1997). *21. yüzyıl Türkiye'si için yerel yönetim modeli* (1. Basım). İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları.

- Palabıyık, H. ve Atak, S. (2002). *Türkiye'de mahalle yönetimi Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde yerel yönetimler* (1. Basım). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Palabıyık, H. ve Kara, M. (2008). *Belediye birlikleri, dönüşen kentler ve değişen yerel yönetimler* (1. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Popal, A. B. (2014). *Afganistan belediyeleri* (1. Basım). Kabil: Afganistan Bağımsız Yerel Yönetim Genel Başkanlığı.
- Rahimi, S. (2016). *Afganistan kamu idaresi* (1. Basım). Afganistan: Kuds Yayınevi.
- Rezayi, Z. ve Mohammad, J. (2006). *İdare hukuku* (1. Basım). Tahran: Mızan Yayınları.
- Saaie, M. A. (2009). *Afganistan'da siyasi partiler tarihçesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Safi, Z. (2024). *Yerel özerklik açısından Türkiye ve Afganistan'da yerel yönetimlerin karşılaştırmalı bir analizi: Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve Kabil Belediyesi örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes.
- Sakınç, S. (2012). *Yerel yönetimler maliyesi: Teori-politika-uygulama* (1. Basım). Ankara: Orion Kitabevi.
- Sencer, M. (1986). *Türkiye'nin yönetim yapısı* (1. Basım). İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Seyitdanlıoğlu, M. (2010). *Tanzimat döneminde modern belediyeçiliğin doğuşu: Yerel yönetim metinleri* (1. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Stankzai, M. N. (2012). *Çağdaş idare* (1. Basım). Kabil: Saeed Yayınevi.
- Stankzai, M. N. (2013). *Afganistan'ın ana idari bölümlerindeki zorluklar* (1. Basım). Kabil: Saeed Yayınevi.
- Sunay, C. (2002). Belediyeçiliğin doğuşu sürecinde Osmanlı mirası. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 113–133.
- Şaran, T. (2017). *2001'den sonra Afganistan'da devletin güç ve zenginlik ilişkileri* (1. Basım). Kabil: Vazhah Basın Yayınevi.
- Şengül, R. (2010). *Yerel yönetimler* (1. Basım). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Şuarinejad, A. A. (2015). *Davranış bilimleri* (1. Basım). Tahran: Amir Kabir Yayınları.
- Tamer, M. (1994). *İl özel idaresi* (1. Basım). Ankara: Tamer Ofset Baskı.

- Tariq, A. (2012). *Afganistan için idari hukuk rehberi* (1. Basım). Kabil: Max Planck Vakfı.
- Tortop, N. (1988). *Mahalli idareler* (1. Basım). Ankara: İlk-San Matbaası.
- Tortop, N. (1994). *Mahalli idareler* (3. Basım). Ankara: Yargı Yayıncılık.
- Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2010). *Mahalli idareler* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Ünal, F. (2011). Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye’de yerel yönetimlerin yasal ve yapısal dönüşümü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 241–248.
- Üstün, S. (1999). *Yerel yönetim terimleri sözlüğü* (1. Basım). Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayınları.
- Yaree, T. (2019). ABD müdahalesi sonrasında Afganistan’da idarenin örgütlenmesi: Türkiye örnekleminde bir değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 2(1), 242-258.
- Yavuz, F. ve Keleş, R. (1983). *Yerel yönetimler* (1. Basım). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi sivil toplum kuruluşları ve yönetişim* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zland, F. M. (2014). *Yerel yönetim*. Afganistan Kabil Üniversitesi Politika ve Kamu Yönetimi Fakültesi Ders Notu.

DİZİN

-A-

Afganistan, 4, 5, v, ix, x, xi, 1, 2, 3, 4,
33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 44,
45, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57,
59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 70, 71,
72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91

-B-

Belediye, viii, ix, 9, 14, 15, 16, 18, 19,
25, 26, 27, 28, 36, 39, 40, 43, 51, 52,
53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 73, 78, 80,
84, 89

Büyükşehir Belediyesi, 16, 86

-C-

Cumhuriyet, viii, 14, 15, 16, 18, 19, 22,
33, 35, 71, 72

-E-

Encümen, 27

-İ-

İl Meclisi, ix, 46, 51, 74

-M-

Meclis, 18, 26, 30, 34, 35, 37, 38, 40,
51, 57, 60, 66, 72, 76

Muhtar, 22, 31

-O-

Osmanlı, v, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18,
19, 20, 21, 22, 70, 71, 72, 75, 77, 82,
88, 90

-T-

Tanzimat, viii, 7, 12, 14, 15, 21, 86, 89,
90

-Y-

Yerel yönetim, 1, 2, 3, 6, 7, 9, 10, 11,
12, 16, 22, 34, 43, 45, 60, 70, 72, 75,
78, 79, 80, 86, 88, 89, 90, 91